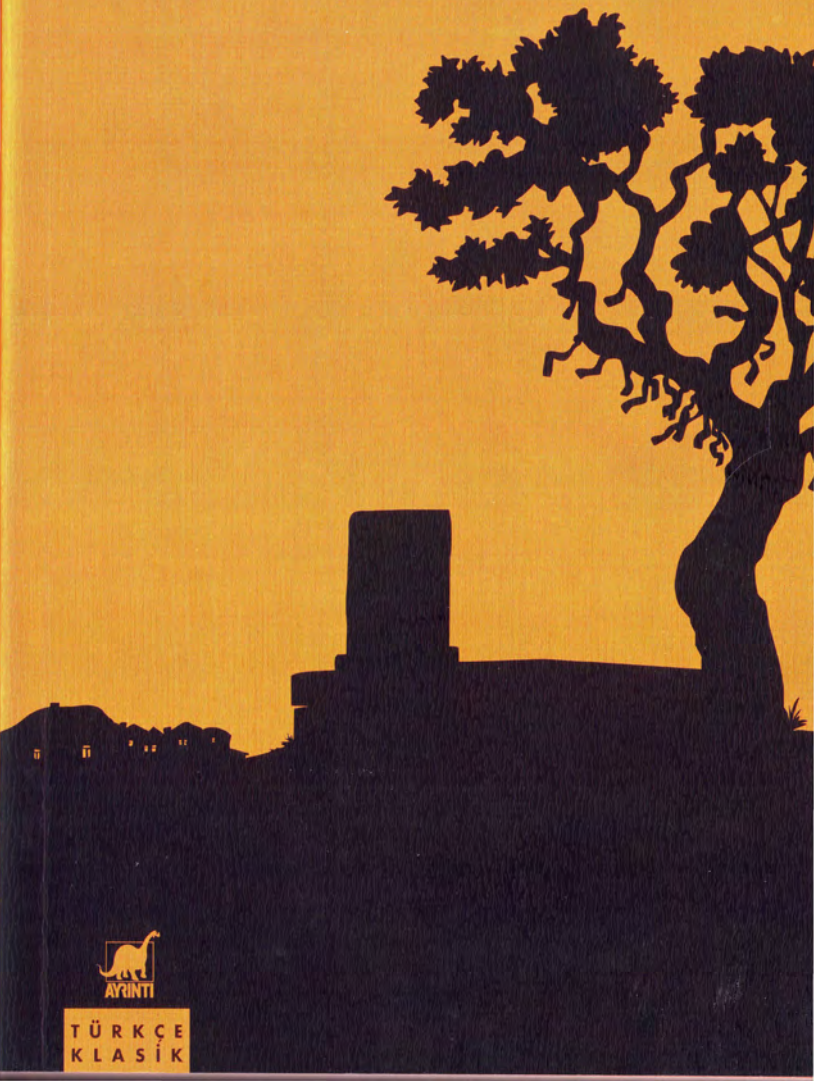
HÜSEYİN RAHMİ GÜRPINAR

hakka sığındık

bütün eserleri

AYRINTI

TÜRKÇE
KLASİK

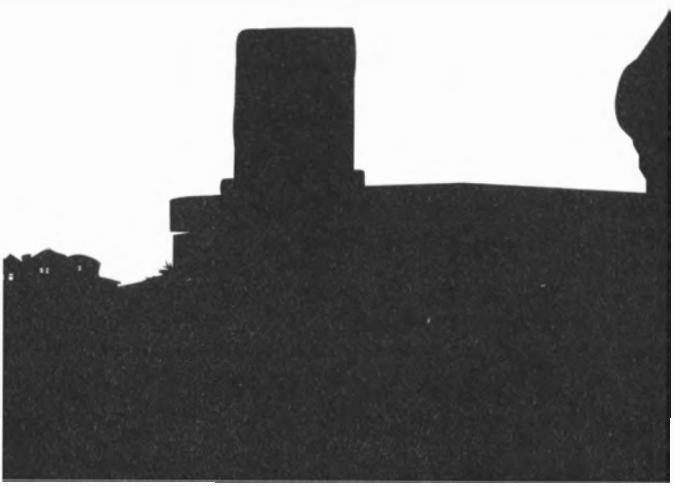
hakka sığındık

işitilmedik bir vaka

hüseyin rahmi gürpınar

sunuş: emine gürsoy naskali

ayrıntı: 1149 / türkçe klasik dizisi: 7

hakka sığındık / hüseyin rahmi gürpınar

editör / emine gürsoy naskali

dil içi çeviri / duygu turp kaya

sunuş / emine gürsoy naskali

son okuma / barış özdemir

bu kitabın türkçe yayım hakları
ayrıntı yayınları'na aittir.

kapak illüstrasyonu / berat pekmezci

kapak ve görsel tasarım / gökçe alper

dizgi / esin tapan yetiş

baskı: ali laçin - barış matbaa-mücellit
davutpaşa cad. güven san. sit. c blok no. 286
topkapı/zeytinburnu - istanbul - tel. 0212 567 11 00
sertifika no: 33160

birinci basım: şubat 2018 / baskı adedi 2000

isbn 978-605-314-259-1 / sertifika no: 10704

ayrıntı yayınları basım dağıtım san. ve tic. a.ş.
hobyar mah. cemal nadir sok. no: 3 cağaloğlu – istanbul
tel: (0212) 512 15 00 faks: (0212) 512 15 11
www.ayrintiyayinlari.com.tr
info@ayrintiyayinlari.com.tr

twitter.com/ayrintiyayinevi
facebook.com/ayrintiyayinevi
instagram.com/ayrintiyayinlari

hüseyin rahmi gürpınar

1864'te İstanbul'da Ayazpaşa'da doğdu. Hünkâr yaveri Mehmet Sait Paşa'nın oğludur. Okur yazar bir kadın olan annesi 22 yaşında veremden vefat ettiğinde Hüseyin Rahmi üç yaşındaydı. Annesinin ölümü üzerine Girit'te görevde bulunan babasının yanına gönderildi, ancak, babasının yeniden evlenmesiyle altı yaşındayken anneannesinin yanına İstanbul'a geldi.

Yakubağa Mektebi, Beyazıt'taki Mahmudiye Rüşdiyesi ve idadide okuyan Hüseyin Rahmi, tarihçi Abdurrahman Şeref Bey'in himayesiyle Mekteb-i Mülkiye'ye girdi (1878). Okulun ikinci sınıfında iken ağzından kan gelince, yani verem belirtisi üzerine Hüseyin Rahmi öğrenimini yarıda bıraktı (1880). Kısa bir süre, Adliye Nezareti Ceza Kalemi'nde memur, Ticaret Mahkemesi'nde azâ mülazımı olarak çalıştı. Hayatını kalemiyle kazanmaya karar verince 1887'de *Tercüman-ı Hakikat* gazetesinde yazmaya başladı. Sonra, *İkdam* ve *Sabah* gazetelerinde çevirmen ve yazar olarak çalıştı. II. Meşrutiyet Dönemi'nde 37 sayı süren *Boşboğaz ve Güllâbi* adlı bir gazete çıkardı. İbrahim Hilmi Bey ile birlikte çıkardığı *Millet* gazetesi de uzun ömürlü olmadı. Bundan sonra çalışmalarını *İkdam*, *Söz*, *Zaman*, *Vakit*, *Son Posta*, *Milliyet* ve *Cumhuriyet* gazetelerinde neşretti. Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne 5. ve 6. dönem Kütahya milletvekili olarak katıldı (1936-1943). Ömrünün son yıllarını, 1924'te Heybeliada'da yaptırdığı evde geçirdi. 1944'te yaşama veda etti. Heybeliada'daki Abbas Paşa Mezarlığı'na defnedildi. Hüseyin Rahmi'nin Heybeliada'daki evi müze olarak düzenlenmiştir.

prof. dr. emine gürsoy naskali

1973 yılında Oxford Üniversitesi (St. Anne's College) Şarkiyat bölümünden mezun oldu. Doktorasını Türk Dili alanında (Sinan Paşa'nın Tezkiertü'l-Evliyası) İstanbul Üniversitesi'nde yaptı. 1977-1984 yıllarında Helsinki Üniversitesi Asya ve Afrika bölümünde, 1987-1989 yıllarında Oxford Üniversitesinde ders verdi. 1984-2016 yılları arasında Marmara Üniversitesi Fen Fakültesi'nde öğretim üyesi oldu, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü müdürlüğü, Fen Edebiyat Fakültesi dekanlığı gibi idari görevlerde bulundu. Türk Dili, Osmanlıca, Orta Asya Türk lehçeleri ve edebiyatı, destanlar, Kafkaslar, Sibirya, kültür tarihi, yakın dönem siyasi tarih üzerine birçok yayını bulunmaktadır. Uygurca, Osmanlıca, Altayca, Kırgızca, Türkmence, Kumukça metinler neşrertmiş, Altayca-Türkçe ve Hakasça-Türkçe sözlüklerini hazırlamıştır. Yassıada Zabıtlarını yayınlamıştır. Yakın dönem tarihimizle ilgili *Celal Bayar Arşivinden Serbest Fırka Anıları* ve *Cumhuriyet Tarihi Soyadı Hikayeleri* vb kitapları vardır. Acta Turcica Çevrimiçi Tematik Türkoloji Dergisi'nin sahibidir. Tütün, Tuz, Saç, Ayakkabı, Hapishane, Defin, Veda, Av ve Avcılık, Ekmek, Öksüzler ve Yetimler, Stalin ve Türk Dünyası, Çoban, Zeytin, Çerez, Hutbe, Kasap, Ağıt, Temizlik, Geyik, Korku, Yılan, Kuş, Balık, Hediye, Beden, Lanet, Yalan, Hakaret, Yemin, Ağlamak, Küslük, Kahve, Deve, Avare, Yorgan, Nuh, Argo, Arı ve Bal, Mum, Meyve, At ve Atçılık, Gizli Diller ve Şifreler, Taş, Kuş Dili vb. başlıklarla kültür birikimimizi derleyen uzun soluklu bir dizinin editörüdür.

içindekiler

sunuş: hüseyin rahmi gürpınar (1864-1944) /
emine gürsoy naskali *9*
giriş: duygu turp kaya *15*

hakka sığındık
işitilmedik bir vaka
bir-yirmi *19-172*

Emine Gürsoy Naskali

Sunuş: Hüseyin Rahmi Gürpınar (1864-1944)

Hüseyin Rahmi Gürpınar; Tanzimat, Servet-i Fünun, Meşrutiyet ve Cumhuriyet dönemlerinde eser vermiş bir yazarımızdır. Yazarlığa 1884'te *Ceride-i Havadis*'te yayımlanan "Bir Genç Kızın Âvâze-i Şikâyeti" ve hemen ardından "İstanbul'da Bir Frenk" hikâyesiyle adım atar. İlk romanı *Şık*'ı (*Ayna*) 1887'de tamamlar ve Ahmet Mithat Efendi'nin çıkardığı *Tercüman-ı Hakikat*'e gönderir. Ertesi gün romanın gazetede tefrika edileceği ve Ahmet Mithat'ın kendisini matbaaya çağırdığı haberi gelir. Hüseyin Rahmi, Ahmet Mithat ile karşılaşmasını şöyle anlatır: "Hazretin huzuruna büyük bir helecanla çıktım. Gür kaşlı, kara sakallı, iri yarı, heybetli bir zat... Beni görünce ilk sorusu şu oldu:

'Kimsin sen çocuğum?'

'*Şık* yazarı Hüseyin Rahmi.'

Korktuğuma uğradım. Efendi'nin yüzünde derhal bir güvensizlik gülümsemesi belirdi. [...] Bana pek alaycı gelen bir sesle:

'Oğlum, senin ağzın daha süt kokuyor. Bu roman usta işi. Senin ne kalemin ne yazı gücün ne deneyimin ne de görgün henüz bunu yazmaya yeterli değil. Bu gerçek görünüyor. Sen böyle bir şey tasvirine özenebilirsin, ama tek başına başaramazsın. Sana bir yardım eden var. Baban mıdır, ağabeyin midir, arkadaşın mıdır, o kimdir? Söyle...'

[...] Koca Ahmet Mithat Efendi'nin bu suçlaması karşısında küçüldüm, büzüldüm, hiçbir söz bulamadım. Sonunda gözlerimden dökülen iki damla, hüzünlü bir yanıt yerine geçti. Bu saf, masumca ağlayışım Efendi'ye dokundu, hemen:

'Ağlama... Ağlama, inandım... dedi.'[1]

Böylece Hüseyin Rahmi, edebiyat dünyasına Ahmet Mithat Efendi'nin desteğiyle girmiş olur. Ahmet Mithat, Hüseyin Rahmi'yi kızıyla evlendirmeyi düşünecek kadar beğenmekte ve sevmektedir. Hüseyin Rahmi bu evlenme teklifini nazikçe reddeder ve ömrü boyunca hiç evlenmez.

İlk romanın bu kadar büyük bir ün kazanmasına Hüseyin Rahmi de hayret eder. Ahmet Mithat bu ünün sebebini şöyle açıklar: "Oğlum, senin kafandan daha çok şeyler doğacak gibi görünüyor. Eserinin en büyük erdemi, okuyanları kahkahalarla güldürmesidir."[2]

Romanlarındaki Karakterler ve Konular

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın romanlarındaki karakterler toplumun her kesiminden, her yaş grubundan seçilmiştir: İstanbul hanımefendileri, İstanbul beyefendileri, evlatlıklar, öksüz ve yetimler, yoksullar, dadılar, kalfalar, kâhyalar, bürokratlar, küçük memurlar, polisler, yazarlar, Mülkiyeliler, hukukçular, askerler, doktorlar, eczacılar, tüccarlar, öğretmenler, din adamları, politikacılar, şairler, müzik severler, ressamlar, tiyatrocular, sporcular, harp zenginleri, vurguncular, mirasyediler, içgüveyiler, dullar, gayrimeşru çocuklar, dolandırıcılar, dilenciler, eşkıyalar, fahişeler, metresler, muhabbet tellalları, hovardalar, şıpsevdiler, fedakârlar, iffetsizler, namussuzlar, alafranga tip-

1. *Şık* romanının ikinci baskısının (1920) girişinden alıntı (Kemal Bek'in *Hüseyin Rahmi Gürpınar, Billur Kalp*, Özgür Yayınları, İstanbul 2005'e yazdığı önsözden aktarılmıştır.)

2. Kemal Bek'in *Billur Kalp*'e yazdığı önsözden aktarılmıştır.

ler, dejenere tipler, züppe tipler, dedikoducular, fettanlar, Fransızlar, Rumlar, Ermeniler, Yahudiler, Ruslar, vb.

Romanlarda bu karakterler gerçek hayattaki gibi konuşturulurlar. Eğitimlerine uygun söz dağarcıkları, ağız özellikleri, şiveleri, ifade biçimleri, kullandıkları argo sözler yazıya geçirilmiştir. Romanlarının konuları şöyle sınıflandırılabilir:[3]

1. Türk toplumunun geleneklerine tezat teşkil ettiği için gülünç durumlara düşen, alafranga, züppe ve dejenere tiplere yer veren eserler: *Şık, Mürebbiye, Metres, Şıpsevdi, Tutuşmuş Gönüller, Gönül Bir Değirmendir Sevda Öğütür, Dirilen İskelet, Kaderin Cilvesi, Can Pazarı.*
2. Himayeden mahrum, zavallı, aciz kimseleri, sorunlarını ve düştükleri kötü durumları ele alan eserler: *İffet, Nimetşinas, Hakka Sığındık, Billur Kalp.*
3. Batıl şeylere inanan ve birtakım fantastik unsurların etkisinde kalan tipleri konu edinen eserler: *Kuyruklu Yıldız Altında Bir İzdivaç, Gulyabani, Cadı, Efsuncu Baba, Muhabbet Tılsımı, Mezarından Kalkan Şehit, Şeytan İşi.*
4. Karıkoca geçimsizliklerini ve bunların zeminini hazırlayan çeşitli faktörleri işleyen eserler: *Mutallaka, Tebessüm-i Elem.*
5. Kadının veya erkeğin isteğine aykırı olarak yapılan evlilikleri ve bunların olumsuz neticelerini konu alan eserler: *Muadele-i Sevda, Tesadüf, Sevda Peşinde, Son Arzu.*
6. Yaşlı erkeklerle evlendirilen genç kızların fizyolojik ve ruhsal çırpınmalarını, ev içindeki veya dışındaki kendi yaşıtları delikanlılarla gayrimeş-

3. Bkz. Önder Göçgün, *Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Romanları ve Romanlarında Şahıslar Kadrosu*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, No. 722, Kültür Eserleri Dizisi No. 63, Ankara, 1987.

ru münasebetlerini, türlü maceralarını ve neticede tam anlamıyla ahlaki düşüşlerini sergileyen eserler: *Toraman, Cehennemlik, Dünyanın Mihveri Kadın Mı, Para mı?, Namuslu Kokotlar.*

7. Toplumu temelinden sarsan sosyal meselelerin en mühimlerinden birini teşkil eden fuhuşu, realist ölçüler içerisinde gözler önüne seren eserler: *Hayattan Sayfalar, Kokotlar Mektebi.*
8. Felsefeyi hareket noktası kabul ederek, dünya ve ahiretle ilgili çeşitli hadiselerle uğraşan filozof tavırlı kimseleri, onların fikir ve ruh yapılarını, anlayışlarını, davranış özelliklerini, eğilimlerini ve ideallerini ele alan eserler: *Deli Filozof, İnsanlar Önce Maymun muydu?*
9. Ruhsal bakımdan hasta tipleri ve onların toplum içersindeki son derece olumsuz, zararlı hareketlerini bir psikolog titizliğiyle tahlil ve tenkit eden eserler: *Ben Deli miyim?, Utanmaz Adam.*
10. İlerlemiş yaşlarına rağmen, hâlâ olgunlaşmamış ve kendilerini sadece cinsel içgüdülerine teslim etmiş tipleri, yer yer hicvederek ele alan eserler: *Evlere Şenlik Kaynanam Nasıl Kudurdu?*
11. Tehditle para sızdırmak amacıyla kaçırılan insanları ve onlara türlü eziyetler çektiren eşkiyayı konu alan eserler: *Eşkiya İninde.*
12. Baştan sona polisiye bir nitelik taşıyan, gerilimi yüksek eserler: *Kesik Baş.*
13. Ruhçuluk ve bu nedenle ruhçuluğa inanan kimselerin geçirdikleri sarsıntıları konu alan eserler: *Ölüler Yaşıyor mu?*
14. Çeşitli psikolojik zikzaklar çizerek, çareyi canlarına kıymakta bulan ve neticede intihar manyasına tutulan zavallıları ve onların bu hallerini tasvire yönelik eserler: *Ölüm Bir Kurtuluş mudur?*

Hüseyin Rahmi'nin romanları sürükleyicidir, okuru son noktaya kadar merak içinde tutar. Romanları ve hikâyeleri önce gazete tefrikası olarak yayımlanmış, sonradan kitap olarak basılmıştır. Eserlerinin kitap olarak basım tarihi, bazen kaleme alınış tarihinden epey sonradır, hatta bazı yazıları ölümünden sonra kitap olarak basılmıştır. 1960 sonrasında roman ve hikâyelerinin sadeleştirilmiş baskıları yapılmıştır. Hüseyin Rahmi; seçtiği konular, akıcı üslubu, kıvrak Türkçesi, mizahi yaklaşımı, gerçekçiliği dolayısıyla ilgiyle takip edilen, çok okunan ve sevilen bir yazar olmuş ve pek çok eser vermiştir.

Duygu Tarp Kaya

Giriş

Hüseyin Rahmi Gürpınar, o dönem dünyayı kasıp kavuran ve yoksulları kırıp geçiren İspanyol nezlesinden yola çıkarak işlediği *Hakka Sığındık* romanında, yoksul insanların kırıldığı bu salgın sırasında servetlerine servet katan Sultan Abdülhamit devri zenginlerini ve üfürükçülerden medet uman halkı bir polisin sorgulamaları biçiminde anlatmıştır. Romanın alt başlığı *İşitilmedik Bir Vaka*'dır.

Roman, 16 Şubat 1330 tarihinde, Heybeliada'da tamamlananmış, ilk olarak Osmanlı Türkçesiyle 1330 yılında, Kitaphane-i Hilmi (Bab-ı Âli Caddesi) tarafından Orhaniye Matbaası'nda yayınlanmıştır. Eserin Latin harflerine aktarılmış ve sadeleştirilmiş 2. baskısı 1950 yılında Hilmi Kitabevi tarafından yapılmıştır; bu baskının sonuna "Kocasını Boşayan Hürmüz Hanım" adlı hikâye de eklenmiştir. Bunu Atlas Kitabevi'nin 1968 baskısı ve kapağı Münif Fehim tarafından çizilmiş 1973 baskısı izlemiştir. Bu baskılar Hilal Matbaacılık'tan çıkmıştır.

1981 yılında Atlas Kitabevi *Nimetşinas, Hakka Sığındık, Meyhanede Kadınlar* adıyla eseri tekrar yayınlamıştır. Eserin son baskısı 2016 yılında Özgür Yayınları tarafından yapılmıştır. Elimizdeki yayın, romanın ilk baskısına uygun şekilde sadeleştirilmeden hazırlanmıştır.

hakka sığındık
işitilmedik bir vaka

Bir

İstanbul'da Hoşkadem taraflarında İspanyol nezlesi, yangın gibi haneden haneye savletle[1] aile efradından üç dört cana kıymadıkça sönmüyordu. Hastalık zuhur eden evler ile imkân derecesinde ihtilattan[2] sakınılması hususunda etibbânın[3] vesâyâsı[4] "Gazetelerin ihtarâtı"[5] bî-tesir kalıyor. Bu nasayihin[6] zıddına hareketten mütevellit elim vakalar birbirini vely[7] ediyor, kimsede eser-i intibah[8] görülmüyor, cahil kafalar hep bildiğine gidiyordu.

Hangi evde maraz zuhur ederse orada düğün varmış gibi bütün komşu kadınlar hemen ziyarete, iyâdete[9], kendi tabirlerince hatır sormaya koşuyorlar ve "A! Dostluk bu-günde belli olur" nakaratıyla hastanın hizmetinde bulu-nuyorlar, bardağından içiyorlar, artığını yiyorlar, koynuna girecek gibi yatağına sokuluyorlar.

"Aman böyle yapmayınız, tehlikelidir" diyecek kadar basiretkâr[10] olanlara:

---

1. Savlet: atılım, hamle.
2. İhtilat: karşılaşıp görüşme.
3. Etibbâ: doktorlar
4. Vesâyâ: öğütler, tavsiyeler.
5. İhtarât: uyarılar.
6. Nasayih: nasihatler.
7. Vely: ardı sıra gelme.
8. Eser-i intibah: uyanış belirtisi.
9. İyâdet: hastayı ziyaret edip hatrını sorma.
10. Basiretkâr: basiretli, önceden.

"Hanım, Allah sekizde bıraktığını beşte almaz. Kırk yıl kıran olmuş, eceli gelen ölmüş. Zavallıcık evinde oturup durur iken hastalık ona nereden geldi?

Hastalık, sağlık Allah'tan... Rabbimin takdiri ne ise o olur. Hekimler ne biliyormuş? Kelin medarı olsa kendi başına olur. Onlar ölmeyecek mi? Bu sene İspanyol'dan az hekim mi öldü? Ecele çare olmaz. O cahillere uyup da öyle söylemeyiniz. Rabbimin gücüne gider... Ona şirk koşmuş gibi olur" diyorlardı.

Seksen hekimin vesâyâsını bir kocakarının bu tandırname[11] sözleri bîhüküm bırakıyordu.

Hacı Ferhat Efendi, Hoşkadem Mahallesi'nde konak yavrusu güzel bir hanenin sahibidir. Yaşı altmışı geçmiş, yaşlandıkça hayata muhabbeti artmıştı. Hastalıktan korkar, efrad-ı ailesinin[12] sıhhatleri üzerine de titrerdi. İspanyol nezlesinin mahalleye böyle şiddetle savleti efendinin merakını arttırdı. Uykularını kaçırdı. Allah'a imanı pek kavi[13] olmakla beraber tedbirde kusur etmemeye uğraşıyordu. Hanesinde tekayyüdat-ı sıhhiyeye[14] ihtimamı ziyadeleştirdi. Misafir kabul etmiyor ve evdekileri hiçbir yere ziyarete göndermiyordu. Bu kararını şiddetli bir emir suretinde hane halkına bildirdi. Fakat büyük, küçük hanımlardan, damat beylerden aşçısına, işçisine varıncaya kadar sekenesi on beşi geçen bir ev kalabalığına hep birden söz anlatması, her birini kendi havasına gitmekten men etmesi kabil mi? Efendiden gizli yine herkes bildiğini okuyordu.

Hacı Ferhat Efendi'nin hastalığa karşı böyle şiddetli tedbir ittihaz[15] etmesi mahallede tandırname allamelerinden birkaç kocakarının gayretlerine dokundu. Çenelerini açtı. Diyorlardı ki:

---

11. Tandırname: kocakarı uydurması söz.
12. Efrâd-ı aile: aile fertleri.
13. Kavi: güçlü.
14. Tekayyüdat-ı sıhhiye: sağlığa dikkat etme.
15. İttihaz etmek: kabul etme, "öyle" diye bakma.

"Zavallı Efendi, Hacı olmuş ama daha tam bir itikat sahibi olamamış. Rabbime zıt gidilir mi? Takdir bozulur mu? Onun iradesine karşı gelinir mi? (Parmaklarını tükürükleyip duvara yazı yazar gibi yaparak) işte buraya yazdım, görürsünüz. Muhsine Nine söylediydi, dersiniz. Rabbime mütevekkil olmayıp da böyle itikatsızlık ettiği için bu mahallede en çok cenaze Hacı Ferhat Efendi'nin hanesinden çıkacaktır."

Bîçare Ferhat Efendi, tandırname mahkemesinin istinaf[16] kabul etmez böyle dehşetli bir hükmüne uğradı. Zaten Hacı Ferhat Efendi ailesi mahallede iyi bir göz ile görülmüyor, pek ağır dedikodulara hedef oluyor, küçüğü büyüğü lisan-ı tenkit ve teşniini[17] bu eve uzatıyordu. Bu muahazeler[18] bazı mertebe haklıydı. Lâkin fakir komşuların, kocakarıların ellerini havaya kaldırıp da:

"İlahi, o Hacı Ferhat denen herifin boyu devrilsin. Onu dört kollu ile hacılar götürsün. Kızlarının, damatlarının, torunlarının başları yerlerde sayılsın" beddualarıyla tam ve telainleri[19] bazen hadd-i insaf ve insaniyeti geçiyordu. Bu nefret ve husumetin sebebi bugünün müzmin dertlerinden biriydi. "Biri yer, biri bakar, kıyamet ondan kopar" darb-ı meselinin[20] hükmü aşikâr oluyordu.

Hacı Ferhat Efendi, devr-i Hamidî'nin bal tutup da parmak yalayanlarındandır. Her devirde hâkim bir kuvvet vardır. Ona tabaiyet,[21] hikmet-i zamane sayılır. Vatanperverlik ve hamiyetini bu felsefeye uydurarak küplerini doldurmayı bilenler bu memlekette müreffehen yaşarlar, bu hikmet-i idarenin zıddına gidenler dedikodular içinde boğularak asılırlar, kesilirler, sürülürler, sürünürler...

16. İstinaf: hükmü beğenmeyip bozma.
17. Lisan-ı tenkit ve teşnii: eleştiri ve ayıplama dili.
18. Muahaze: sorgulama.
19. Telain: birbirine lanet okuma.
20. Darb-ı mesel: atasözü.
21. Tabaiyet: uyma, tabi olma.

Bugünkü Beyoğlu iradlarının[22] bir kısm-ı mühimi Sultan Hamit lütufdidelerinin taht-ı tasarruflarındadır. Meşrutiyet fırtınasını geçirdikten sonra kedersizce mallarının sahibi kaldılar. Hele bu ittihat kaparozcularının veleh[23] ve nefretten insana gaseyan getirecek yağmakerliklerinden[24] sonra devr-i sultani soyguncuları insaf ve salahta âdeta birer velayet payesine erdiler ve iade-i şeref ve insaniyet ettiler. İster ise kıyamet kopsun. Şimdi sigaralarını yaktılar. Köşe penceresine geçtiler. Hâl mesut, istikbal memun[25] bu hengâmeyi seyrederek keyif çatıyorlar.

Onları bugün affettik, unuttuk. Lâkin tarih sayfalarına, beşeriyet-i atiyyeye[26] gözyaşları döktürtecek, ateşten, kandan, irinden, melanetten[27] satırlar nakşettiren, bugün içinde kavrulduğumuz yangının kundakçılarından birtakımları da daha büyük servetlerin verdiği refah ve gurur ile pencerelerinden bu haşr u neşri[28] seyrediyorlar. Aç halk birbirini didiklerken onlar tok, endişe-i ferdadan[29] azade, rahat ve huzur içinde lehlerine yeni bir inkılâp için fitne düşünüyorlar...

Öyleleri var ki İstanbul'un en çukur, en havasız, en karanlık mahallelerinden, en adi evlerinden Taksim'in, Şişli'nin en âlâ, en mualla, en muhteşem kâşanelerine[30] fırladılar...

Zavallı gazeteci, sen bunlardan birinin Bahriye tayinatından[31] her ay aldığı beş yüz çift ekmeği ne yaptığını düşünüyorsun... Bu kadar ekmeğe ne miktar katık lazım

22. İrad: kazanç.
23. Veleh: gazab, şiddet.
24. Yağmakerlik: çapulcu, yağmacı.
25. Memun: emin, korkusuz.
26. Beşeriyet-i atiyye: gelecekteki insanlık.
27. Melanet: lanete sebep olan.
28. Haşr u neşr: toplanıp dağılma.
29. Endişe-i ferda: yarın endişesi, gelecek kaygısı.
30. Kâşane: büyük, süslü ev.
31. Tayinat: erzak, yiyecekler.

geleceğini hesaplasana... Belki yemiyor, satıyordu. O halde bu harp zamanının kepekli kuru ekmeğini irtikâp eden bir doymak bilmezin hasebül-vazife[32] elinden geçen bilyonlarla sarı liraların cazibeleri önünde çevirmeyeceği entrika mı tasavvur olunur? Beş yüz ekmeğe razı olalım efendi. Afiyetle yesinler... Ah sen hakikati bilsen, vücudundaki kan, tahammülünden fazla fayrap[33] edilmiş bir makine gibi damarlarını patladır... Biz canımızı aç kurtlara, peynir tulumlarını kedilere emanet etmiştik, şimdi neye çırpınıyoruz bilmem!..

Evet, Hacı Ferhat Efendi, yağmur yağar iken küpünü doldurmuştu. Servet serveti cezbeder. Talih yardım etti. Zorbaların içinde kulaç attıkları yağma deryasından hanesine bir nehir akmaya başladı. İki kızı vardı, ikisini de birer zabite verdi. Damatlarından biri levazıma yerleşti. Öteki bilmem hangi komisyonda mühim bir mevki tuttu. Levazımdaki damadı kıymet ve kadir ve ehemmiyetçe Reis İsmail Hakkı Paşa'nın yalnız iki gözü değil bir çift eli ve tek bacağının mütemmimi,[34] müttekası,[35] bastonu idi. Onun levazım umurundaki reviyeti,[36] kârşinaslığı[37] ve himmetiyle tek bacak Reis artık topallamıyor, sekmiyor, aksamıyordu. Paşadan himmet, damattan gayret öyle bir ticarete koyuldular ki milyonlar önlerinde taklak atıyordu. En büyük tüccarlar, Kamhiler filanlar yanlarında âciz birer gölge gibi kaldılar.

İkinci damat elinde tekâlif-i harbiye[38] kamçısıyla bir ticaret evinden, bir depodan içeri girdi mi hokkabazların

32. Hasebül-vazife: görev sebebiyle.
33. Fayrap etme: ateşi harlama.
34. Mütemmim: tamamlayan.
35. Mütteka: dayanmaya yarayan şey.
36. Reviyet: bir işin her yönünü düşünme.
37. Kârşinaslık: iş bilirlik.
38. Tekâlif-i harbiye: Türk ordusunun eksiklerini gidermek ve Yunan kuvvetlerine maddi anlamda olabildiğince denk bir ordu oluşturmak gayesiyle yayınlanan emirler.

tılsımlı değnekleri gibi bunun ucunu nereye uzatsa, önünde yüzlerle fıçı fıçı yağlar, teneke teneke gazlar, çuval çuval şekerler, gazevilerle[39] pirinçler, balya balya yünler, pamuklar, kumaşlar işaret ettiği tarafa akıp gidiyordu. Bu eşya meyanında bazen levazım-ı askeriyyeye[40] bir vech-i lüzumu tasavvur olunamayan ponjeler[41], süreler, güpürler, dantelalar, yelpazeler, ajurlu[42] ipek çoraplar, kolonyalar, lavantalar vesaire vardı. Bu zabıt bir kâğıdın üzerine iki üç rakam çızıktırınca piyasadaki eşyanın tekmilini kaldırabilmek kudret ve harikasını haizdi.[43] Nasıl olup da İstanbul menkul[44] ve gayrimenkul bütün emvaliyle onların tasarruflarına geçmedi? Ve biz bütün sekene Peçenekli esirleri olarak kalmadık. Şaşılır.

39. Gazevi: içine pirinç konan kap.
40. Levazım-ı askeriye: askerî malzeme.
41. Ponje: bir tür ipekli kumaş.
42. Ajurlu: gözenekli, dantelli.
43. Haiz: bir niteliği taşıyan.
44. Menkul: taşınabilen mal.

İki

Hacı Ferhat Efendi'nin Hacı İshak Efendi namında, bahçe duvarları muttasıl bir komşusu vardır. Servet ve refahta bu iki aile omuz öpüşürler. Hafız İshak hem mebus, hem iaşe[1] heyetinin rüknüdür.[2] Oğlunu, kardeşini, yeğenlerini, bazı haşeratın etler, meyveler üzerine kendi kendilerine canlanıp semirmeleri için yumurta bırakmaları kabilinden, su başlarına, yiyinti noktalarına, yağma mahallerine yerleştirmişti. Bunlarda doymak bilmez bir açlık vardı. Kâinatın bütün gıda hissesini kendi midelerine çevirmek, kabil olsa bîperva buna cüret edecekler ve âlemin açlıktan öldüğünü, nasibin kendi lehlerine lütfettiği bir hadise gibi temaşadan belki mahzuz[3] olacaklardı.

İttihat ve Terakki ifadesinin inkâr olunamaz bir gayreti, bir kadirşinaslığı,[4] hazeleperverliği,[5] efendiliği vardır. Çevirdiği tezvirat[6] dolabının koluna yapışanları korur, gözetir, çapullara gark ve bazen tövbe yoksulu olmak derecesinde ihya eder. Hiçbir idare, bendelerini, gözdelerini taltifte[7] bu mertebe-i ignaya[8] varamamıştır. İşte bu

1. İaşe: geçinme.
2. Rükn: temel, esas.
3. Mahzuz: memnun, hoşlanmış.
4. Kadirşinaslık: değerbilirlik.
5. Hazeleperverlik: yüzsüzlüğü sevme durumu.
6. Tezvirat: yalan dolan şeyler.
7. Taltif: ödüllendirme.
8. Mertebe-i igna: zenginleşme mertebesi.

sebepledir ki mensupları onun uğruna kul, kurban olurlar. Hatta bugün cemiyet çürüyüp dağıldıktan sonra, onun kurmuş olduğu menfaat ağının kördüğümleri içinde kalmış olanlar ne tarafa dönmek isteseler bütün bütün rabıtalarını kırmak mümkün olmaz. O büyük velinimetlerine söz söyletmezler. Çünkü damarlarında dolaşan kanları kuvvetini, hayatını oradan almıştır. Her biri bir suretle onun ebedî minnettarı ve şükürgüzârıdır.[9] O sayede ne tulumbacılar efendi, bey, paşa, nâzır, mebus oldular. Ne hiçler adam sırasına geçtiler. Ne kanlı katiller cezadan muafiyet imtiyazıyla serefraz[10] oldular. Masumları ezmek, yükseltmek, kabahatsizlere ceza etmek, kabahatlileri mükâfatlandırmak cemiyetin baş düsturuydu. Hasan Sabbah'ın haşişi gibi onun maneviyetinde mahiyetleri değiştiren bir iksir vardı. Bedhah[11] bir manyetizmacı gibi gözleri, vicdanları, basiretleri bağlardı. En insaniyetperver, namuskâr, afif[12] adamları ahlak uçurumlarına sürüklerdi ve nasıl ki sürükledi. İttihatçıların hepsi insaniyetten bînasip, vicdansız kimseler değildir. Buna şüphe yok. Fakat nasıl oldu da bu erbab-ı fazl ve irfan bila-itiraz velâ muhakeme[13] dört beş katilin peşlerine takılarak izlerinden gitmek günah-ı kebairini[14] işlediler, bu kanlı yolun varacağı neticeyi göremediler?

Duvar duvara bitişik bu iki komşudan başka hemen bütün mahalle kıtlığın insafsız, devasız, çaresiz elemiyle yanıyor, kavruluyordu. Bu iki müreffeh, kibar aile reislerinin isimlerini tezyin eden Hacılık, Hafızlık unvanları bir müddet birer paratoner gibi kendilerini dediden kodudan, düşnamdan,[15] kem nazardan muhafaza etti. Biri

9. Şükürgüzâr: iyilik bilen, teşekkür eden.
10. Serefraz: benzerlerinden üstün, başı dik.
11. Bedhah: kötülük isteyen.
12. Afif: namuslu,temiz.
13. Bila-itiraz velâ muhakeme: itirazsız ve muhakemesiz.
14. Günah-ı kebair: büyük günah.
15. Düşnam: sövme.

Ravza-yı Nebî'ye yüz sürmüş mübarek bir hacı, diğeri Kitabullah'ı zihnine nakşetmiş muhterem bir hafız-ı kelam.[16] Bunlardan hak ve insaniyete mugayir[17] ne zille sadir[18] olabilir? Evet, Efendiler, bir müddet takdisi vacip bu iki unvanın temin ettiği hürmetle yaşadılar, kötü dillerin kendilerine kadar uzanabilmesinden masun kaldılar. Lâkin gitgide mahallede açlık arttı. Herkes zar zor kendi yağıyla kavrulabilir iken şimdi kimsenin ne yağı kaldı, ne suyu ne sebili... Çazırtı[19] başladı. Tenceresini, sahanını, halısını, mangalını satanlar sattı. Şimdi nöbet iç çamaşırlarına, dona gömleğe kadar geldi. Zaruretle bunalan bazı aileler hasta evlatlarını, analarını, babalarını, kardeşlerini açlığın, ölümün aman vermez pençelerinden kurtarmak için her gün en lüzumlu eşyadan birini götürüp haraç mezat satıyorlar ve ancak o günün gıdasını pek nakıs olarak tedarik edebiliyorlardı. Okkası elliye çıkan sütün yevmiye yüz dirhemciği temin olunamamak yüzünden ne yavrular, ne hastalar ölüyordu.

Mahalle böyle bir maişet[20] cehenneminde yanar iken Hafız İshak Efendi'nin evine bilmem neredeki mandırasından güğüm güğüm halis sütler, teneke teneke kaymaklar, kâse kâse yoğurtlar geliyordu. Piyasadan çekilen şekerler, unlar, yağlar sanki saklambaç oynar gibi bu iki haneye gelip gizleniyorlardı. Her tarafta yok olan şeyler adi zamanlara nispet kabul etmez bir mebzuliyetle[21] bu evlere doluyordu. Herkesin gırtlaklarını dağlayan, dillerini kurutan "yok" lafzı bu aileler için bîmana idi. Odunlar, kömürler manda arabalarıyla taşınıyor, o koca koca meşe kütükleri yarmakla bitip tükenmiyordu. Kıtlığın her

16. Hafız-ı kelam: Kuran-ı Kerim'i ezbere bilen kişi.
17. Mugayir: aykırı.
18. Sadir: şaşan, hayret eden.
19. Çazırtı: 'cazırtı' kelimesinin metinde geçen şekli.
20. Maişet: yaşama, ömür.
21. Mebzuliyet: ucuzluk, bolluk.

tarafı birer iskelet gibi kurutup bitirdiği bu hengemede[22] bütün bu şeyler hangi hazine-i gaybeden tedarik olunuyordu? İki konağın bütün odalarına kurulu soba bacaları daima tüter, fırıldaklar gırıl gırıl döner, âlem sancısını geçirmek için bir tuğla parçası ısıtacak ve hastasına bir çorba pişirecek kadar ateş bulamaz iken bu Hacı ve Hafız Efendilerin konakları kanunlarda mutbahlarından[23] tavan aralarına kadar ılık bir mayıs havasıyla meşbu bulunurdu.

Hacı Ferhat Efendi'nin kapısına her aybaşında bir araba dolusu erzak gelirdi. Arabadan haneye nakil esnasında şeker çuvallarından sokaklara dökülen kırıntıları, tenekelerden sızan yağları, ufak sandıklardan saçılan kuru üzüm ve incirleri, sepetlerden düşen yaş meyveleri kapışmak için mahallenin çocukları aç hayvan yavruları gibi çamurlara bulanırlar. Arabanın altına, tekerleklerin arasına girerlerdi. Arabanın yanındaki neferlerin bazen hiddetli taraflarına tesadüf ederse boş mideli bu sefalet yavrularına iri çizmeleriyle tekme atarlar, o zavallıcıklar dayaktan evvel ağızlarındaki nimeti yemeye uğraşarak o çamurlu bir yudum leziz şeyi o acı tekmeye katık ederler ve bir lokmacık daha kapabilmek için sesleri çıkmaz. Yalnız zayıf ve soluk yanaklarından akan yaşları görünürdü.

Bu kadar erzakı ne yapıyorlar? Nerelerine yiyorlar? İşte bütün mahalle açlarına merak olan budur. Gelen gidenleri eksik değildir. Sıkça sıkça ziyafetler verilir. Haremler, selamlıklar hanımlar, beylerle dolar. Bu Hacı'nın, Hafız'ın konaklarına hasırlılarla rakılar, kasalarla biralar taşınır. Yerler, içerler, söylerler, çağırırlar, anlatırlar. Çalgı çengi, kıyamet kopar.

Onların eğlenceleri böyle ziyafet zamanlarına münhasır değildir. Bu iki mesut hanede daima düğün var gibidir. Piyano, ud, def, şarkı sesleri hiç kesilmez. İki ev de musiki meşkhanesine[24] benzer. Komşularda hasta ve hatta ce-

22. Hengeme: hengâme.
23. Mutbah: mutfak.
24. Meşkhane: eğlence yeri.

naze olduğunu nazar-ı insafa almazlar. Dünya yıkılsa onlar zevkleriyle meşguldür. Bunların evlerine gidenler, kapılarının önlerinden geçenler harp, kıtlık, hastalık felaketlerini unuturlar. Kendilerini bolluk, güllük, güneşlik, ferahabad,[25] neşefeza bir memlekette sanırlar. Mahrumiyetler, ölümler, matemler içinde kıvranan mahalle halkını bîzâr eden yalnız bu çalma çağırma, bu dernek, bu ahenk değildir. Bu kibarların mutfaklarından etrafa, sokaklara taşan nefis yemek kokuları o zavallıların daima burunlarını sızlatır. Ağızlarını sulandırır, gözlerini yaşartır. Enfes yağlarda kızartılmış hindiler, börekler, baklavalar, helvalardan tüten kokulu dumanın o açların iştihalarına verdiği işkence tarif olunamaz... Koklarlar koklarlar, yutkunurlar. Yutkunurlar yutkunurlar, koklarlar.

Açlıktan sıkletlerinin hemen yarısını kaybetmiş, birtakımları insan şeklinden çıkmış bu sefaletzedeler samanlı, kepekli kerpiç gibi bir dilim ekmeği bulabilmek için saatlerce itile kakıla fırın önlerinde beklerler, bazı günler tehî-dest[26] dönmek tehlikesine de uğrarlar iken bu Hacı'nın, Hafız'ın evlerindeki bu daimî düğün bolluğu, neşesi, eğlencesi nedir? Hürriyet, müsavat, uhuvvet diye herkesin ağzına birer parmak bal çaldılar. Meşrutiyet lafzıyla böyle eğlenmek için mi? Bizde taişin[27] kaide-i esamesi:[28] Evvela çatmak, sonra çalmaktır. Mutlakiyette de budur, meşrutiyette de... Çatılacak makama çatamayan, sıraya girip de çalamayan aç kalır. Daima kanunun fevkinde ya bir hükümet, ya bir cemiyet peyda olur. Su başlarını zorbalar alır. Onlara eyvallah diyerek boyun eğer. Kanunu, insaniyeti, insafı, vicdanı çiğneyerek gittikleri yoldan gider isen yaşarsın. Aksi halde irab-ı maişetten[29] mahallin olmaz.

25. Ferahabad: ferahlık dolu.
26. Tehî-dest: eli boş.
27. Taiş: diri tutma.
28. Kaide-i esame: adların kuralı.
29. İrab-ı maişet: hayatın hakikatleri.

Üç

Bu mühim hususu, mahalle ahalisinden her biri kendi zihniyetine, varışına, anlayışına nazaran muhakeme ediyor ve birbiriyle dertleşiyorlardı. Cumba cumbaya, yan yana komşu olan Nakiye Hanım'la Raife Hanım, iki kocakarı pencereden pencereye bazen şöyle halleşirlerdi. Nakiye Hanım etrafı kedi gibi koklaya koklaya:

"Hu komşucuğum, orada mısın?"

"Buradayım Nakiye kardeş, bizim ihtiyar kütük gibi yatıyor. Artık onu kaldırsa kaldırsa Allah kaldırır. Gelin hasta, oğlan hasta, iş başıma kaldı. Yorgunluktan belim kırıldı. Çamaşır yıkamaya uğraşıyorum. Kirlilerimiz dağ taş yığıldı. Su yok, odun yok, sabun yok... Bir eski fıçımız vardı. Yağmur borusunun altına koydum, Allah ne rahmet verirse hem içeceğiz, hem yemek pişireceğiz, hem de onunla arınacağız, paklanacağız... Pek zor oldu kardeşçiğim, pek zor... Dün bir parça yağmur çizelediydi[1], küllü su yaptım... Kirlileri bastırdım. İşte artık ne kadar temizlenirse... Uğraş, uğraş, ne hâlim kaldı, ne canım... Şimdi mutfaktan şuraya cumbanın önüne çıktım. Belimi yastığa verdim. Biraz içim geçmiş."

"Hacı'nın mutfağından gelen yemek kokusunu duymuyor musun?"

Raife Hanım bir av köpeği ihtimamıyla gözlerini süze süze havayı koklamaya uğraşarak:

---

1. Çizeleme: çiseleme.

"Bir iki gündür nezleden burnum tıkanmış ama. (Kokuyu içine çekerek) Ay duydum... duydum... A misk gibi şey kokuyor... A dur bakayım... Şey revani... Revani... Kaç sene oldu bilmem. Mübareği tatmadım. Yalnız ağzımızda adı kaldı... Çok şükür işte şimdi de kokusunu duydum..."

"A, bilemedin kardeş... Sütlü irmik helvası yapıyorlar... Meyanesi ha geliyorum... ha geldim diyor..."

Bir ev aşırı komşudan bir ses daha gelir... Raife Hanım sorar:

"Kim o?"

"Tatar'ın Esma..."

"Ne diyor?"

"İkiniz de bilemediniz. Ne revani ne helva... Bademli fıstıklı Şam baklavası... diyor."

Raife Hanım bağırarak:

"Esma! İlahi karı, yetişme... Fıstıklı bademli diye bir de ballandırıyor ki imrenmeden insana küçük dilini yutturacak... Gebe olsam çocuğum düşerdi, emzikli bulunsam sütüm kesilirdi. O kadar içim çekti... Acaba ölmeden bana baklava yemek kısmet olacak mı? Hiç ummuyorum... Muharebe bitecek de... Şeker, yağ, un ucuzlayacak da... Param olacak da baklava yiyeceğim... Ölme eşeğim ölme, yoncalar bitecek... Vay talihsiz kısmetsiz Raife..."

"Bahçekapısı'nda Şamlı'da âlâsı varmış..."

"Varmış ama kim bilir okkası bin beş yüze midir? Nedir? Evimi satsam alamam..."

Tatar'ın Esma bağıra bağıra yine bir şeyler söyler... Raife Hanım sorar:

"Ne diyor? Ne diyor?"

Nakiye Hanım oradan aldığını buraya nakil ile:

"Ona bir incir tatlısı sağlık vereyim[2] de pişirsin... diyor."

"Ateş nerede? İnciri bulsam çiğ çiğ yerim. Şimdi erenlerden biri karşıma çıkıp da 'Dile benden ne dilersin?'

2. Sağlık vermek: Haber verme, tavsiye etme anlamındaki deyimin aslı 'salık verme' şeklindedir.

dese... Evvela baklava... Sonra baklava... Yine baklava... Ah canım baklava derdim... Esma'ya sorsana, o karının soyunda kurt mu var, köpek mi? Baklavanın fıstığını, bademini kokudan nasıl anlamış?"

Nakiye Hanım sorar ve cevabı nakleder:

"Esma'nın kardeşinin oğlu İsmail bir kovacık su istemek için Hacı'nın konağına gitmiş. Tulumba mutfağın yanında... Su çekerken görmüş. Aşçıbaşı içeride baklavanın harcını döşüyormuş... Göz hakkı kalmasın diye oğlana akşamdan kalma iki tane yassı kadayıfı vermişler; o da bir buçuğunu yemiş, yarımını teyzesine getirmiş... Kadayıfların o kadar yumurtası, tatlısı bolmuş ki ağzına lâyık, lezzeti damaklarında kalmış.."

"Bizim ihtiyar, yassı kadayıfını hep rüyalarında görüyor, kadayıfın üzerine beyitler düzüyor... Ne para eder kardeş, kadayıf kadayıf demekle insanın ağzı tatlılanır mı? Ben de kovayı alayım da bir gün oradan su istemeye gideyim... Bakalım kısmete ne tatlısı çıkar? İçime dert olacak, herife ölmeden iki lokmacık tatlı yedirebilsem... Hanım, çeşmelerin suları kesildi; kuyularınki çekildi. Allah onlara her şeyi bol vermiş... Konağa su nereden geliyor?"

"A, ilahi kardeş... Kuyunun başına bir makine koydular... Harıl harıl işliyor. Yedi kat yerin dibinden su çekiyormuş..."

"Bu para insana neler yaptırmaz?"

"Dün küçük hanımlar seyre gittiler, gördün mü? Beyoğlu'nda, tiyatro varmış..."

"Gördüm, gördüm... Sokağa bir sürü köpek gelmiş gibi dışarıda har har har har... Bir gürültü oldu. Cumbaya koştum... Bir de bakayım ki konağın kapısı önüne otolobil[3] gelmiş. İçeriden bakalım kim çıkacak diye bekledim. Beklerim beklerim, kimse çıkmaz; beklerim beklerim kimse çıkmaz. Kuruyan erik ağacının kökünü söktük de

3. Otolobil: Metnin bazı kısımlarında "otomobil" kelimesi bu şekilde yazılmıştır.

hastalara biraz bulgur çorbası pişiriyordum. Çorba lâpa olmasın diye bir ocağa koşarım, bir cumbaya koşarım. Bilmem Bulgurlu'ya gelin mi gidiyorlar, bu ne bitmez tükenmez süs nizam... Nihayet çıktılar. Hacı'nın kızları Nermin, Narin... Hafız'ın gelini Sadiye, üçü beraber... Hanım, ne kılık ne kıyafet. Kokana desem, bunların yanında kokana da bir şey mi acaba? Bunlar tiyatro seyrine mi gidiyorlar? Yoksa orada oynamaya mı? Yüzlerine basmışlar düzgünü, vermişler allığı... çekmişler sürmeyi... Bu soğukta göğüsler açık... Kollar açık... Üşümez mi bu karılar?"

"A, nereden üşüyecekler... Otonun içi sıcak... Gittikleri tiyatro da mükemmel sobalı... Soğuk senin benim için... Onların kıştan haberleri var mı?"

"Çarşafları böyle kelebek gibi bir renkte, anlatamam ki... Suratlar, saçlar bütün dışarıda... Nermin'le Narin bu mahallede doğdular. Bilmez miyim... Saçları siyahtır. Ama şimdi bir gör... Lüle lüle, böyle kanarya sarısı... Bu para yok mu, Arap'ı beyaz ediyor alimallah... Öyy estağfurullah... Ne günlere kaldık... Ayaklarında Şam nalınlarından yüksek, ikişer karış ökçe... İlla o çorapların inceliği... İlla o çorapların inceliği... Hanım, adına pancurlu çorap mı diyorlar, ne diyorlar?

Böyle olduğu gibi tenleri görünüyor... Başlarımıza taş yağmadığına teşekkür edelim. Bu kepekli ekmeği bulduğumuza ne mutlu... Ulu Tanrım sen bize acı... Sen bu azgınları ıslah et Yarabbim! Hikmetine akıl ermez; iradene karışılmaz. Ben şu hâlsiz yatan ihtiyara bir lokmacık tatlı bulamam; arkamıza giyeceğimiz, akşama yiyeceğimiz kalmadı. Ah Mevlâ'm, yedi mahallenin rızkını toplayıp da bu Hacı ile Hafız'ın konaklarına doldurursun; hikmetinden sual olmaz ama ah biz ne çekiyoruz. Ay dur, lâkırdımı şaşırıyorum. Bu üç genç karı... Hepsi böyle birer yapma bebek gibi bir süsle, bir eda ile bir sıraya otolobilin içine kuruldular. Arabacı yan tarafına el attı, bir şeyler yaptı; iki bacağının arasını karıştırdı. Birdenbire bir şey

fart fart fart etti! Otomobil, o koca mefret ayı gibi homur homur homurdadı. Sonra kıçından beyaz bir duman çıktı. Haydi koydunsa bul... Kuş gibi uçup gittiler... Seyir bitti. Ben yine mutfağa ocağın başına koştum. Tencerenin kapağını açtım. Bir de ne göreyim? A dostlar! Odunun alevi ziyade gelmiş... Çorba, lapa değil pilav olmuş, simsiyah dibi tutmuş... Bu zahire yoksuzluğunda uğradığım bu felaketin acısıyla Nermin'ine de, Narin'ine de, Sadiye'sine de, otolobiline de lanetler ettim. Bak onları seyretmek bana kaça mal oldu... Artık bin defa dövün, para eder mi? Böyle başıma neler gelir de yine bir türlü akıllanmam ki, ne kafa!..."

Dört

Bir sabah Hafız İshak Efendi telaşla Hacı Ferhat Efendi'nin konağına geldi. Hane sahibi entariyle, boy kürküyle selamlığa çıktı. İki komşu pek sevişirlerdi. Birbirine sarıldılar, omuz öpüştüler, koklaştılar. Hafızda bet beniz uçmuş, el ayak titriyordu. Bu teessürün sebebini anlamak için Hacı Efendi istiğrapla[1] kaşlarını çatarak sordu:

"Hayrola birader... Ne var?"

"Bu mahallede bizi çiğ çiğ yiyecekler... Elimden geldiği kadar etrafa ne dağıtabilirsem dağıtıyorum; siz de öylesiniz, bilirim. Lâkin bu kadar açı, bir âciz Hafız'la Hacı'nın doyurabilmesi kabil mi? Ne yapsak bunları memnun etmek mümkün değil... Rezzak-ı âlem[2] bile bugünlerde tevzi-i maaşta[3] mühmil[4] davranıyor."

"Ah bu mahalle halkının hâlet-i ruhiyesi... Anlaşılmaz ki... Pabuçlarımızı[5] giyip konaklardan çıkmalı. Onlara 'Buyurunuz efendim, safa-yı hatırla oturunuz' demeli... Belki o zaman memnun olurlar..."

"Emin olunuz, yine hoşnut kalmazlar.."

"Biz yapalım bir iyilik de denize atalım, bâlik[6] bilmezse Hâlik bilir."

---

1. İstiğrap: şaşırma, garip bulma.
2. Rezzak-ı âlem: bütün varlıkların rızkını veren.
3. Tevzi-i maaş: maaşları ayırma, herkesin payını ayırma.
4. Mühmil: ihmal eden, boşlayan.
5. Metnin aslında 'papuç' şeklinde yazılmıştır.
6. Bâlik: balık.

"Bunlar irade-yi İlahi'ye de razı değildirler... Ne yapalım? İşte Allah bize vermiş. Onlara vermemiş... Takdir-i ezelî böyle... Dünyadaki insanların hepsi birden zengin veya fakir olamıyorlar."

Hafız İshak Efendi yan cebinden büyükçe bir zarf çıkardı. Raşedar[7] parmaklarıyla mazrufu almaya uğraşırken Ferhat Efendi yine sorar:

"Ne o? Tehditname mi gönderdiler?"

"Tehditname, ama bu şimdiye kadar görülmemiş, işitilmemiş bir tarzda..."

Mazrufu[8] çıkarır. Komşu efendiye uzatır. Hacı Ferhat Efendi kalın camlı gözlüğünü takar. Atideki satırları kemal-i hayret ve biraz da tevahhuşla[9] cehren[10] okumaya başlar:

"Bâdî-i terkim-i ihtarname-i mukaffa[11] oldur ki:

Abdal Veli Hazretlerinin himmetlerine her kim ki talip olur. İlletten marazdan kurtulur. Hele o İspanyol nezlesi, illetlerin en kepazesi... Kaçar, duramaz Hazret'in nefesinden, ne hastalar kurtardık zalim elinden."

"Ey Hafız İshak! Gözlüğünü tak, bu satırlara iyi bak, Hazret-i Abdal Veli, himmetine layık gördü seni, dün gece birdenbire malum oldu Cenab-ı pire, ki İspanyol marazı, işte geldi deyip sırası, sizin eve dalacak, çok canlara kıyacak, gelinin Sadiye, kerimesi Hadiye, mahdumun Enver, ölecekler birer birer, hiç durma birader, hemen üç yüz lira gönder. Budur yegâne çare, ölümlerden rehaya, can başına yüz lira, çok değildir bu para. Oğlun, torunun, gelinin, kurtulurlar himmetiyle Veli'nin, etmez isen ihtarımızı izan, yanar ağlarsın sonra her an... Rıhletinden sonra bu üç canın, kapısını açsan da kasanın, nakd-i mevcudunu versen ah diye, hiç gelir mi gidenler geriye?"

---

7. Raşedar: titreyen.
8. Mazruf: zarfa konan.
9. Tevahhuş: korku.
10. Cehren: alenen, açıkça.
11. Bâdî-i terkim-i ihtarame-i mukaffa: birbirini takip edilen ihtarnamelerin yazılış sebebi.

Hâmiş-i mensur:[12]

"Ailenizi vukuu mütekarrip[13] felaketten kurtarmak için ihtarımıza acilen tevfik-i hareket lazımdır. Can başına talep edilen yüz lira ücret-i tahlisiyenin Abdal Veli Hazretlerine katiyen taalluku yoktur. Kendilerine öyle münkeşif[14] olmuş ve ol miktar talep buyrulmuştur. Meblağ-ı matluba[15] vuku bulacak, emir ve işaret-i maneviyeye tevfikan[16] şu zaruret-i umumiye hengâmesinde cidden müstahak-ı muavenet olan fukara-i sâbirine tevzi edilecektir. Hanede hastalığın zuhurundan sonra vuku bulacak müracaatlar makbul ve mesmu[17] olamaz. İşbu beyanat-ı samimiyemizden şek ve şüpheye düşmek azîm vebaldir. Hazer kılına.[18] Çünkü vasıl-ı mertebe-i velâyet[19] olmuş ol Hazret'in akçeye zerrece itibarı yoktur. Zira o, malik-i hazain-i ledündür."[20]

"Akçenin suret-i irsal ve tevdii:"[21]

"Hazret-i Abdal, Çınar semtinde bir viranede, harîkten kalma bir hamam külkanı derununda uzlet-güzindir.[22] Bir ekmek lokması, bir zeytin tanesiyle kefaf-ı nefs[23] eder. Halk ile ülfete mail değildir, ama tesirat-ı mucize karanesi mücerrep olan maneviyetinden istimdat[24] için nezd-i alilerinde erbab-ı hâcat eksik olmaz. Makam-ı şerifleri ziyaretgâh-ı enamdır."

---

12. Hâmiş-i mensur: düzyazın sonuna eklenen bölüm.
13. Mütekarrip: yaklaşmakta olan.
14. Münkeşif: keşfolunan, açığa çıkmış.
15. Meblağ-ı matlub: istenen miktar.
16. Tevfikan: uygun olarak, uyarak.
17. Mesmu olmak: duyulan, duyulmuş.
18. Hazer kılınmak: sakınma, kaçınma.
19. Vasıl-ı mertebe-i velâyet: velilik mertebesine ulaşmış.
20. Malik-i hazain-i ledün: Allah katında hazinelere malik olan.
21. Suret-i irsal ve tevdi: ulaştırma ve vermenin sureti.
22. Uzlet-güzin: tenhada yaşayan, yalnızlık köşesine çekilen.
23. Kefaf-ı nefs: nefse yetecek rızık.
24. İstimdat: imdat isteme.

"Meblağ-ı matluba yeşil bir kese derununa vaz olunarak, tercihen sakallı, abdestli âbid ve müsinnce[25] bir zatın vesatetiyle gönderilmelidir."

"Bu zat-ı takva-mutat[26] kablü's-seher[27] yola çıkıp Çınar semtindeki Virancami haziresine muttasıl viraneye bi'd-duhul sokaktan itibaren sayarak dördüncü ve beşinci servinin arasından şarka teveccüh edince Hazret'in makamını görür. Bunun kapısı ufkî yatırılmış geniş bir kuyunun karanlık ağzına benzer. Ve iki tarafındaki serviler bu makam-ı azizin muhafazasına memur, uzun ve siyah, minare cüsse iki nöbetçi vakarıyla durur."

"Evinde kelpler ürür, baykuşlar öter, gaşy-âver kokular tüter, hayalât gezinir; ölüler dirilir. Kalbi ürküten, ruha mahafet veren esrar-ı kubur, cilveger olur. Ama ki göğsü imanlı olan, adap gözeten hiçbir ziruha[28] zarar etmezler. Hâmil-i emanet ol zat-ı salih makamın heybet ve garabetinden şaşırarak kendini kayıp ve saika-i tecessüsle[29] etrafa nazar etmeksizin kemal-i huzu ve huşuyla fetha-yı muzlime-i makamdan[30] girerek sağ taraf cidarına tutuna tutuna karanlıkta yedi adım ilerledikte Hazret'in makber-i dünyevîsine erişir. Hazret-i Abdal zulmet ve sükûnet-i leyliye içinde tespih ve tehlil[31] ile meşgul olur. Ekseriya diyar-ı baide evliya-yı kiram ile görüşür. Bazan cezbeye gelir. Fısk ve fücur-ı beşeri[32] râna görür. Acı acı ağlar. Bağırır durur. Baykuşları korkutur. Susturur. Velinin bu figanlarından zaire bir keder yoktur. Korkmamalı, metanetle durmalı... Yalnız kalbe şek ve fesat getirmemeli, zira o zaman köpürür Veli..."

25. Müsinnce: yaşlıca.
26. Zat-ı takva-mutat: günahlardan uzak duran kişi.
27. Kablü's-seher: seher vaktinden önce.
28. Ziruh: canlı.
29. Saika-i tecessüs: gizlice bakmanın şiddeti.
30. Fetha-yı muzlime-i makam: karanlık makamın içerisi.
31. Tehlil: "Lâ ilahe illallah" sözünü tekrar etme.
32. Fısk ve fücur-ı beşer: insanın günahları.

"Zair yedinci adımda meksinden[33] sonra cepheye müsadif cihete el uzatmalı. Duvarda yani Hazret'in firaş-ı mübarekleri yanında fersude bir zembil[34] asılıdır. El yordamıyla onu bulmalı, besmeleyle nukudu zembile koymalı. Makama arka vermeksizin ihtiramla geri geri yürümelidir. Mahalin esrarına vukuf için zinhar kibrit çakmak, şem'a veya fener yakmak memnudur. Vesayamızın zıddına hareket badi-i felakettir. Zair çarpılır."

"Fethadan harice çıkılınca hemen doğru yürümeli, dönüp arkaya bakmaksızın artık yoluna gitmelidir."

"Akçenin tesliminden bir gün sonra Hazret'in yed-i keramet-nisarlarıyla[35] muharrer ve mühr-i şifa-bahşlarıyla[36] memhur kâğıtçıklar gönderilir..."

"İşbu varakparelerin suret-i istimalleri:

"Bu evrak-ı muharrere ve mahtumeden birer adedi ezan-ı Muhammedî zamanları, yani günde beş vakit yakılarak mariz tütsülenecektir. Bu tütsülere üç gün devam ve itikat-ı tam, şifayı acil temin eder... Tütsüye devam sırasında arzu edilirse tabip celbi ve mualece ahzi, yani müdavat-ı tıbbiye memnu değildir."

"Hazret-i Veli her nevi şüpheden beri bulundukları cihetle Abdal müşarünileyh haklarında tecessüsat, tahkikat, tetkikat dai-yi ukubat-ı azime[37] olmakla beraber tütsülerin hüsn-i tesiratına[38] da mânidir."

"Zayiçe-i âlem"

"Tavaliü'l-mülûk[39] sahibi kavuğunun büyüklüğünü sözlerinin kerametine delil tutarak bu namla çıkardığı takvimde, düvel-i merkezî hükümdarlarının kılıçlarını biledi. Felekiyata atfen şaşaa ve zaferlerini ilanla yıldızla-

33. Meks: durma, bekleme.
34. Metnin aslında 'zenbil' şeklinde yazılmıştır.
35. Yed-i keramet-nisar: keramet saçan el.
36. Muharrer ve mühr-i şifa-bahş: şifa veren yazılar.
37. Dai-yi ukubat-ı azime: büyük cezaların sebebi.
38. Hüsn-i tesirat: etkilerinin güzelliği.
39. Tavali'ül-mülûk: memleketten memlekete süregelen.

ra bühtan eyledi. Ve o istihracatın[40] hep işkembe-i kübradan olduğu şimdi tebeyyün etti. "Küllü müneccimün küzzab"[41] kavli her satırında ayan oldu."

"Hazret-i Veli o eyyamda bu şarlatanlıklara gülerdi. Çünkü esbab-ı hakika-i âlem[42] kendilerine münkeşif ve münceliydi, Rus devletinin inkisam[43] ve infisahından[44] evvel Hazret-i Abdal istihracat-ı nücumiyede[45] bulunarak şöyle buyurmuşlardı:

'Maneviyet-i hakiranem meyane-i büructa seyran eder iken gördüm, titredim':

"Bir velvele-i felekiye[46] oldu. Hut,[47] Seratan'ı[48] yutmak istedi. Sevir[49] böğürdü. Hamel[50] beledi. Esed[51] kükredi, Cevza[52] yani ikizler birbirinden ayrıldı. Mizan[53] muvazenesini kaybetti. Kavs'ın[54] yayı lâyetenahiye fırladı. Sema inledi. Her şey birbirine girdi. Bu hengâmede Akrep yanından geçer iken Dübb-i ekberin[55] bacağını soktu. Büyükayı, küçüğünün üzerine saldırdı. Dübbeyn'in aralarındaki Dragon her ikisini de zapta uğraştı. Lâkin maalesef bu azim zelzele-i felekiyede Dübb-i asgarın[56] kuyruğu ucundaki Kutup yıldızına müteveccih olan Mih-

40. İstihracat: ileride olacakları ortaya çıkarmalar.
41. Küllü müneccimün küzzab: Bütün müneccimler yalancıdır.
42. Esbab-ı hakika-i âlem: dünyadaki hakikatlerin sebebi.
43. İnkisam: parçalanma, bölünme.
44. İnfisah: bozulma.
45. İstihracat-ı nücumiye: yıldızlarla ilgili tahminlerde bulunma.
46. Velvele-i felekiye: Gökyüzünün sarsılması.
47. Hut: balık.
48. Seretan: yengeç.
49. Sevir: boğa.
50. Hamel: koç.
51. Esed: aslan.
52. Cevza: ikizler.
53. Mizan: terazi.
54. Kavs: yay.
55. Dübb-i ekber: Büyükayı.
56. Dübb-i asgar: Küçükayı.

ver-i Arz[57] istikametini şaşırdı. Dünya sarsıldı. Bu hercümerç harp vukua geldi."

"Abdal Veli Hazretlerinin bu zayiçe-i ârifanelerindeki zahiri maniden işarat-ı batıniyelerine intikale kudret ister. Arifanı anlamaya irfan lâzımdır."

"Buruc-ı Akrep'in Dübb-i ekberi, yani benat-ı nâş-ı Kübra[58] yıldız kümesini sokması ledünniyat-ı ahvalden bazılarını izhara bir remizdir. Kemal hazreti teferrüsten[59] uzak olanlar semada hakikaten zehirli bir akreple koskoca bir ayı bulunduğu itikad-ı amiyanesine kapılırlar ki gülünç cehildir."

"ARZU EDENLERE ZAYİÇE İRSALİ"

"Her kim ki ebeveyninin adlarıyla kendi isim ve mahlasını tasrih ve doğduğu sene, ay, gün, saati tayinle zatı hakkında tahriren bir zayiçe talebinde bulunursa üç gün zarfında arzu edilen adrese talihname gönderilir."

"Hediyesi beş Osmanlı altınıdır. Adresimiz:

Küçükhamam Çınarı'nda Viran Cami kurbunda Harabenişin Abdal Veli Hazretleri."

"Başka tarafta şubemiz ve şerikimiz yoktur."

57. Mihver-i Arz: arzın kuzey ve güney kutupları arasında uzanıp merkezden geçtiği farz olunan hat.

58. Benat-ı nâş-ı Kübra: Büyükayı ve Küçükayı takımyıldızları içinde yer alan yedişer yıldızdan meydana gelmiş küme.

59. Teferrüs: idrak etme.

Beş

Hacı Ferhat Efendi kıraatini bitirince iki ihtiyar, Abdal Veli Hazretleri hakkında ne düşünmek lazım geleceğini tayin fikriyle birbirine bakışırlar. Cüzi mülahazadan sonra Hacı Efendi, maslahatın bir ehemmiyeti olmadığını imaen[1] tebessümle:

"İlk satırları okuyunca keyfiyet bana da pek garip göründü. Âdeta tevahhuş[2] geldi ama nihayete erdikten sonra işin merak edilecek bir şey olmadığını anladım. Bu bir nevi şarlatanca dolandırıcılık... Herifin biri, Hazret-i Abdal'ın velayetiyle sizi korkutarak beş on liranızı kapacak... Mesele bundan ibaret... Fakat bu pek enayice bir dolandırıcılık... Efendim maişet-i umumiyede müzayaka[3] çok arttı, kimse varidat-ı hazırasıyla geçinemiyor. Herkes bir yol tutturdu. Hırsızlığın, dolandırıcılığın, hilekârlığın envaı günden güne çoğalıyor... Rabbim hepimizi sıyanet buyursun... An-karib[4] bu afeti memleketimizin üzerinden ref eylesin..."

Hafız İshak Efendi, teessüründen bakiye bir ses titrekliğiyle:

"Savfetimizden istifade umarak bize karşı böyle eblehane bir oyun oynamaya kalkan habis, sözüm ona Abdal Veli'nin kendisi midir? Yoksa o nama karagöz oynayan diğer bir melun mudur?"

---

1. İmaen: ima ederek.
2. Tevahhuş: korkma.
3. Müzayaka: darlık, parasızlık.
4. An-karib: çok zaman geçmeden.

"Kim bilir efendim? Bu Abdal Veli, şahıs-ı muhayyel[5] midir? Hakikaten mevcut mudur? Bu rolü oynayan kendisi midir? Aharı mıdır? Bu cihetleri keşif müşkül..."

"Beni en ziyade agzeb[6] eden şey mahdumum Enver, torunum Hadiye, gelinim Sadiye'nin üzerlerine yorulan hastalık ve ölüm keyfiyetidir. İsimlerini de ne güzel tahkik etmiş... Bu üç canın üzerine benim tiril tiril titrediğimi de biliyor ki benden üç yüz lirayı koparabilmek için en zayıf damarıma basmış..."

"Tuhaf şey; eczacılar, doktorlar, icat-gerleri[7] olan bazı edviye[8] hakkında uzun uzadıya tarifeler, şatafatlı ilanlar tertip ve tab ettirirler. Onların hapları, tozları, suları, macunları gibi Hazret-i Abdal'ın hezeyan-namesinde de tütsülerin suret-i istimali,[9] paranın mesele-i irsali, adres tayini ve hatta aynen onların –taklidinden hazer olunaihtarları kabilinden başka tarafta şube ve şerikleri bulunmadığının kaydı gülünecek şeyler değil mi?"

"Birader, o kadar sinirlendim ki öfkemden ne yapacağımızı bilemiyorum. Tahkikat icrası için bu zayiçeli, tarifeli hezeyan-nameyi götürüp polis komiserliğine teslim edeyim mi?"

"Adam, vazgeçiniz... Nenize lazım... Zorla başınıza iş çıkarırsınız; sonra zabıta uzun uzadıya tahkikata, tetkikata kalkışır; sizi yorar; bunu yapan işte bir hezeyandır etmiş; sesinizi çıkarmazsınız; gelir geçer. Zorla paranızı alacak değil a... Bencesi böyle..."

"Ya bu habaset[10] tekrar ederse?"

"Ne yapılacağını o zaman düşünürüz..."

---

5. Şahıs-ı muhayyel: zihinde tasarlanmış, kurgulanmış kişi.
6. Agzeb: pek gazaplı, öfkeli.
7. İcad-ger: icat edilmiş.
8. Edviye: ilaçlar.
9. suret-i istimal: nasıl kullanılacağı.
10. Habaset: kötülük.

Altı

Abdal Veli'nin kerametten ziyade hudakârlığa[1] benzeyen bu garip ihtarnamesi üzerinden yirmi dört saat geçmeden Hafız İshak Efendi'nin torunu dört yaşındaki Hadiye, sokakta dadısı Şehnaz'ın kucağında birdenbire hastalanır. Çocuk ateşler içinde eve getirilir, o akşam nöbet artar, humma yükselir. Yavrucak fırınlar gibi tutuşur; amanın ne oldu? Tabip, ilaç, tedavi derken bîçare masum, pırr cennet bağına uçar. Feryat figan, kıyamet kopar; konak bir matemzara döner. Herkes bu acı ile sine döverken arkasından aynı araz ile çocuğun validesi Sadiye hastalanır; sürü ile tabip celbolunur. Doktorların beşi gelir; dördü gider. Hastalığın teşhisi yine o adı batası İspanyol nezlesi... O kadar tedavi fayda vermez. Hasta ağırlaşıyor... Ağırlaştı demeye kalmaz, kızcağızını takiben bîçare genç kadın da gider. Hane halkı şaşırır. Matem artar. "Amanın ne oluyoruz? Neye uğradık?" sualleriyle efrad-ı aile[2] çırpınırken ailenin yegâne oğlu, göz bebeği Enver Bey hummaya tutulur. Maraz, o maraz. Seyir, o seyir... Onların arkasından bu da mı? İstifham-ı müthişiyle konak sekenesi birbirine bakışırken bu suale ölüm "evet" cevab-ı mahsufunu verir. Enver'i de alır; çarçabuk zevcesiyle kızcağızının yanına götürür. Evlere şenlik sekiz on günün içinde bir haneden üç cenaze... Arkaya kalan ana baba bu ebedî hasretin ateşiyle ölümü

1. Hudakârlık: düzenbazlık.
2. Efrad-ı aile: aile fertleri.

hayata tercih ederek Azrail'e hemen kendi ruhlarını da kabzetmesi istirhamında bulunurlar. Fakat bu temennileri kabul olunmaz. İspanyol nezlesi ailenin bu üç nihalini budadıktan sonra konaktan tahripkâr ayağını çeker ama hanenin kafesleri iner. Kapıları kapanır. Neşesi söner. Çalgı, türkü, ahenk seslerine bedel şimdi ahlar, figanlar, ağlamalar, hıçkırıklar duyulur. Ziyafetler, eğlenceler kesilir. Yemek vakitlerinde sofralar kurulsa da kimse rağbet etmez olur. İştihaları olanlar da olmayanlara uymak için yemekten içmekten, söylemekten, gülmekten mücenip[3] görünürler. Hasılı ailenin düzeni esasından bozulur...

Bu matemden mahalleli içten içe teşeffi[4] eder. Kocakarılar kıs kıs gülerek:

"Ah Rabbim, büyüksün... Pek büyüksün... Nelere kadir değilsin... Fakir fukaradan mahallede bu kadar insan öldü. Ölüm de yalnız fukaraya, yoksullara mahsus bir ceza değil ya... Onlardan da birkaç kişi gitsin de, acı ne imiş bakalım anlasınlar... Bizim evlerimizde çoluk çocuk ekmeksiz, kandilsiz; hastalarımız ilaçsız, mangalsız, gıdasız yatarken onların konaklarında yeme içme gırla gidiyor, çalma, çağırma, gülme, eğlenmeden durulmuyordu" kabilinden müntekimane[5] muahazeler ile oh çekiyorlar ve bazı munsıflar da:

"Ölümle öç alınmaz. Bugün ona ise yarın sanadır" diyorlardı. Uğradığı bu pek şedit acıdan mahallelinin teşeffi aradığını hisseden Hafız İshak Efendi'nin teessürü artıyor, o şom ağızları kapatmak için sadakalar dağıtıyor, merhumların ruhlarını şâdetmek maksad-ı dindaranesiyle fukaraperverliğe her gün daha ziyade germi vermeye uğraşıyordu.

Bu üç zıya-ı mevlim[6] o kadar çabuk birbirini takip etti, matemle doldurduğu konağın içini ve bahusus İshak

3. Mücenip: sakınan.
4. Teşeffi etmek: öç alarak rahatlama.
5. Müntekimane: öç alırcasına, cezalandırır şekilde.
6. Zıya-ı mevlim: ıstırap veren kayıp.

Efendi'nin zihnini öyle karıştırdı, daladı, yaktı ki bedbaht adam neye uğradığını anlayamadı. Felaketzede kalbinde pederlik, büyükpederlik, kayınpederlik; yani cayır cayır üç türlü babalık muhabbeti, ateşi yanıyordu. Bu cehennem acısı; aklını, izanını, mülahaza, muhakeme ve hafızasını mahvetmiş gibiydi. Bu müthiş hâl, menhus bir rüya mıydı? Evden son tabutun çıktığı o pek acı günün üzerinden yine öyle elim birkaç gün geçti. Gamı azalmıyor, artıyordu. Dünya gussesinden kurtulmak için kalbini Hakk'a tevcih ve bütün vaktini ibadete hasretmek ister. Bir gün, odasında köşe yastığının üzerinde "Delâil-i Hayrat"ı ararken birkaç gazetede ve diğer evrak arasında gözlerine irice bir zarf ilişir. Ne olduğunu anlamak için elini uzatır. Zarfı evirir çevirirken bunun Abdal Veli Hazretlerinin ihtarnamesi olduğunu anlayınca derhâl gözleri büyür; vücuduna bir raşe yayılır. Nasıl olup da bunu o güne kadar büsbütün unutmuş olduğuna taaccüp eder. Bu basiret bağlılığına mütehayyir olur kalır. Abdal'ın işaretini tahattura uğraşır, bir daha okumak için kâğıdı açar. Okur. Okudukça o satırların manaları nazarında derinleşir. Bir daha okur. Hazret, ihtarnamesinde her hakikati açıktan açığa söylemiş. Kafasını yumruklayarak kendi kendine:

"Behey ahmak İshak, bu ettiğin gafletle kıyamete kadar yan! Bu satırları ilk okuyuşunda gavâmızına[7] ereydin, şimdi göz bebeğin o üç canı kaybetmezdin; üç yüz liraya kıyamadın; Hazret'in maneviyetinden şüphe ettin. Onu polise verecektin; bu azim küfür ve hatanın yoluna üç kurban verdin. Günahı sen işledin; cezasını yavruların çekti..." telehhüfleriyle[8] dövünür; ağlar; taassubu kabarır; itikatsızlığına pek büyük nedametle[9] tövbeler eder... Lâkin ne fayda. Ahirete giden gelir mi?

7. Gavâmız: anlaşılması güç şeyler, sır.
8. Telehhüf: ah çekme, hüzünlenme.
9. Nedamet: pişmanlık.

Kafiyeli ihtarnamenin şu,

Etmez isen ihtarımızı izan
Yanar ağlarsın sonra her an
Rıhletinden sonra bu üç canın
Kapısını açsan da kasanın
Nakd-i mevcudunu[10] versen ah diye
Hiç gelir mi gidenler geriye?

son mısralarını ateşli gözyaşlarıyla tekrar eder.

Ve "Gelinin Sadiye, kerimesi Hadiye, mahdumun Enver, ölecekler birer birer" satırlarını sakalından aşağı akan sel ile katıla katıla ezberler. Hazret-i Veli'nin kerametine şimdi bütün ruhuyla iman getirir. Artık bir yerde aram edemez. Zarfı hürmetle koynuna kor. Kalbinin ateşlerini dökmek, uzun uzun dertleşmek için komşusu Hacı Ferhat Efendi'nin konağına koşar. Yine iki ihtiyar birbirine sarılır, öpüşürler, koklaşırlar. Hafız İshak Efendi, Abdal Veli Hazretleri hakkında gösterdiği hürmetsizlik ve itikatsızlığın cezasına uğradığını pek müellim bir nedametle tafsile başlar. Muhatabını da derin bir dalgınlık alır. Ve nihayet ağır mülahazalar içinde cevap verir:

"Polise müracaat edecektiniz. Bu hareketinize mâni oldum. Ne kadar isabet etmişim."

Hafız, azim bir şükranla Hoca'nın ellerine sarılır, şapur şupur öperek, içini çeke çeke koklayarak:

"Berhudar olunuz komşum. Beni ne büyük bir vebalden kurtarmışsınız..."

Hafız, koynundan, sine-i ihtiramından zarfı çıkarır. Mukaddesattan bir şey açar gibi mazrufu masanın üzerine kor. İkisi de kemal-i ihtimamla gözlüklerini takarlar. Bir veliden mersul,[11] bu muzlim, bu esrar-amiz kâğıdın huzurunda el pençe divan durur gibi birer tavır-ı huşu ve

10. Nakd-i mevcud: mevcut olan tüm para.
11. Mersul: gönderilen.

taabbüd alırlar. Her cümle, her kelime ve hatta her harfin eşkâl ve mâani-i zahireleri haricinde batınî, kudsî, lahutî,[12] gayr-i beşerî manalar arayarak okumaya başlarlar.

İhtarname-i hazret talik kırması bir hat ve söz başları nazar-ı dikkati calip cümleler, kelimeler kırmızı Frenk mürekkebiyle yazılmıştı. Fakat iki ihtiyarın o satırlar hakkındaki imanları o kadar yükselmişti ki bazı yerleri kabarmış bu adi mürekkebi lal olarak kabul ettiler.

Hatta dikkat edilse talika yabancı bir kalemin cebrî bir sahtekârlığıyla yazılmış olduğunu anlamakta güçlük çekilmezdi. Fakat artık onlar Hazret aleyhindeki bu yolda şüpheleri günah-ı kebairden müthiş birer küfür sayıyorlardı.

Aşk ile, şevk ile, vecd ile bu dindarane meşguliyete o kadar daldılar ki elinde iri bir zarf ile odaya giren uşağın mevcudiyetinden bir müddet haberleri olamadı. Nihayet Ferhat Efendi başını çevirdi. Hizmetkârını görerek, dalgın dalgın:

"Ne var Ahmet?" dedi.

Uşak elindeki iri zarfı uzatarak:

"Efendim, bunu şimdi postacı getirdi." cevabını verdi.

İhtiyarın gözleri bu yeni zarfa dikildi. Ani bir elektrik cereyanına tutulmuşlar gibi ikisini de birer soğuk titreme aldı. Çünkü Ahmet'in uzattığı zarf kendi önlerindekinin aynı idi. Hazret'ten yine bir ihtar vardı.

12. lahutî: ruhanî âlemle alakalı.

Yedi

Abdal'ın velayetine iman ettiler. Emirlerine hürmetle boyun eğdiler. Lâkin Hazret'in yine nasıl dehşetli ihtarâtına muhatap olacaklarını kestiremedikleri için titriyorlardı.

Hacı Ferhat Efendi, uzatılan zarfı lerzan eliyle aldı. Uşağı savdı. Hemen okudu. Zarfın üzeri kendisine hitaptı. Gittikçe derecesi artan birer havf ve teessürle mazrufu çıkardılar.

İhtarname-i mukaffa hemen eskinin aynı, yalnız şu yolda:

"Evinizde mahkûmlar var ölmeye
Dil varmıyor aşikâre söylemeye"

gibi bazı mısralar tebdil ve ilave edilmiş. İki vehham[1] ihtiyarın, korkudan her kelimesinde batınî manalar aramaya koyuldukları ihtarnamenin, daha doğrusu bu veliyane tehditnamenin zâhirî ve katı meali hülasaten[2] şu idi:

"Malum adrese beş yüzer lira göndermezseniz, kerimelerinizden Narin ile Nermin'in ve daha aileniz efradından diğerlerinin pek yakında İspanyol nezlesinden vefatlarına lâ-şek[3] muntazır olunuz."

Hacı Ferhad'ın gecelik takkesi başından fırlayarak:

"Bu defa ücret yükselmiş!"

---

1. Vehham: fazla şüphe eden.
2. Hülasaten: kısaca.
3. Lâ-şek: şüphesiz, elbette.

Hafız İshak, teselli ve teşci için komşusunun arkasını sıvayıp yüzünü okşayarak:

"Aman birader, istiksar[4] ve tereddüt etmeyiniz. Hazret'in şakası yok... Beş yüz lira, kerimelerinizin hayatlarından kıymettar mıdır?"

"Fakat ne için bu defa fidye-i necat[5] fırladı?"

"Hazret, bir hayatı yüz liraya kurtarıyor. Demek devlethanede ölüme mahkûm beş kişi var. Hesap açık ve sade!..."

"Acaba bu beş mahkûmdan biri de ben miyim?"

"Zannederim. Çünkü bu defa Cenab-ı Abdal:

'Dil varmıyor aşikâre söylemeye'

mısraıyla ifşa-yı hakikatte[6] büyük bir nezaket gösteriyor. Sizi alenen korkutmak istemiyor. Bu arifane ihamdan teyakkuz etmelisiniz."

"Size Hazret'in makam-ı gaibinden böyle bir ihtarname geldiği zaman çok hiddetlenmiştiniz. Hatta bu baptaki son kararımızın ne olduğunu henüz unutacak kadar zaman geçmedi."

"Zihnim çok karışık. Unuttum. Neye karar vermiştik?"

"Benim sizi polise müracaattan men etmeme mukabil siz bana: 'Ya bu habaset tekerrür ederse' buyurmuştunuz. Bendeniz de size: 'Tekerrür ederse ne yapılacağını o zaman düşünürüz' demiştim."

Hafız, Hacı'nın ellerine sarılarak büyük bir istiaze[7] tavrıyla:

"Aman birader aman... 'Habaset' tabirini istimal hürmetsizliğinde bulunmayınız..."

Hacı, ettiği büyük kusurun nedametiyle titreyerek:

"Haşa, sümme haşa. Ben bu tabiri Hazret'e atfen söylemedim... Evvelce aramızda geçen bir muhavereyi hasbellüzum tekrar etmek istedim de..."

---

4. İstiksar etmek: çok görme, çoğumsama.
5. Fidye-i necat: kurtulma parası.
6. İfşa-yı hakikat: gerçeği açıklama.
7. İstiaze: "Euzü besmele" okuyarak Allah'a sığınma.

"Saniyen Hazret'in "makam-ı gaibi" diyorsunuz. Bu da bir hatadır. Çünkü Cenab-ı Abdal bize makamını tayin etti. Adres verdi."

"Bu sözden muradım Hazret'in maneviyeti idi..."

Hafız büyük bir telaşla:

"Aman Hacım... Aman kardeşim... Sözlerinize dikkat ediniz. Felaketlerin en müthişine uğratmak için sizi ıdlâl[8] ve igvaya[9] şeytan aleyhillane musallat oldu zannederim. Hazret-i Veli ihtarnamelerinde, beyanat-ı samimiyeleri aleyhinde maazallah şek ve şüpheye düşmekten hazer-i emir ve tembih buyuruyorlar.."

Hacı, dervişane iki elini göğsüne, iman tahtası üzerine koyarak:

"Amenna ve saddakna;[10] velayetlerinden, samimiyetlerinden hiç şüphem kalmadı. Hazret, tehdidini ikaa kadir olduğunu kemal-i sürat ve dehşetle ispat etti. Buna en kâfirler bile imanda tereddüt etmezler.."

" 'Tehdit' sözünü kullanmak da sizin için mucib-i ukubet olabilir... İhtar deyiniz, ihbar-ı arifane deyiniz..."

"Aman Hafız'ım, benim zihnim şimdi seninkinden ziyade karıştı. Sen bir felakete uğradın. Fakat geçiştirdin. Ben uğramak üzereyim, iki kızımın hayatı tehlikede... Benimki de caba... Ölüm defterinde beş can mukayyet... Üçü malum... İkisi kim? Ailemden daha kimlere kıyılacak? Beynimi dehşet sardı. Ne akıl kaldı... ne fikir... Bu şaşkınlıkla ettiğim, edeceğim hezeyanları Hazret-i Abdal af buyursunlar. Velayetlerine, kerametlerine sıdk ile merbutiyetim, kalbim ve bütün samimiyetim kendilerine malum."

"Hacıcığım... Geçirecek vaktimiz yok. Aklını başına topla... Beş yüz lirayı çarçabuk hazırla... Emin, Salih, abit, zahit, sakallı, abdestli bir zat-ı şerif bul. Emaneti teslim

8. Idlâl: Hak dinden, doğru yoldan ayırma.

9. İgva: baştan çıkarma.

10. Amenna ve saddakna: İman ettik ve tasdik ettik.

ve ihtarnamedeki adab-ı tevdiyeyi telkin eyle. Teşrifat-ı masraha mucibince liraları makam-ı Hazret'e götürsün... Tarif edilen fersude[11] zembile, 'Kefareti budur' deyip atsın. Rabbim Abdal'ı memnun etsin. Cümlenizi ölümden kurtarsın... Çünkü bundan sonra bizim için en mühim bir metn-i kanun gibi her satırıyla tezyin-i hafıza[12] zarureti hasıl olan ihtarnamenin bilmem kaçıncı faslında Hazret-i Abdal: 'Hanede hastalığın zuhurundan sonra vuku bulacak müracaatlar makbul ve mesmu olamaz' buyuruyorlar... İspanyol nezlesi evinize girmeden evvel siz liraları kasanızdan çıkarınız, bir dakikalık tereddüdün, teahhurun[13] sebep olacağı nihayetsiz âlâmı düşününüz. Evlat ateşi hiçbir acıya benzemiyor. Ölen ölüyor ama kalanın da işi bitiyor. İşte önünde misal, mostra ben, bana bak da ibret al... Ölü müyüm? Yaşıyor muyum? Bilmiyorum. Anladığım bir hakikat varsa o da böyle hayatın ölümden daha acı olduğudur. Canını kurtar. Kızlarını kurtar. Aileni kurtar. Haydi bir saniye durma... Ha sana mühim bir ihtarım daha var. Bu feci hâli damatlarına haber verme. Onlar genç, tecrübesiz, farfara, acul ve biraz da itikatsızdırlar. Evvel emirde bizim bile iman getiremediğimiz böyle harikulade bir keyfiyete onlar hiç itikat etmezler. Abdal'ın velayetiyle eğlenirler. Hürmetsizliğe, istihzaya, belki de isyana, tahkire kalkarlar. Maazallah... Maazallah..."

"Haklı söylüyorsun birader..."

"Evet, yerden göğe kadar haklıyım. Bak kendi derdimi biraz unuttum. Şimdi seninkine düştüm."

"Teşekkür ederim... Beş yüz lirayı vermeden biz bu mühlikeden[14] çıkamayacağız... Bari kalbimize şüphe getirip sızlanmadan verelim de Cenab-ı Hak, hüsn-i tesirini halk buyursun."

---

11. Fersude: yırtık, eski.
12. Tezyin-i hafıza: hafızayı süsleyen.
13. Teahhur: geciktirme.
14. Mühlike: öldürücü, helâk eden.

"İşte bak ne güzel söylüyorsun.."

"Şimdi sulehadan[15] musallî,[16] müttakî,[17] abit, zahit, pak, tahir, nazif, sakallı, emniyetli bir adam nereden bulacaksınız?"

"Evet, şu zamanda bu kadar evsafı haiz bir adam bulması müşkül mesele... Ben kendimden bile emin değilim... Doğrusu Hazret-i Halid'in türbedarları meyanında böyle böylesi zor bulunur.."

"Birader, siz böyle bir inka-yı salihi[18] düşünedurunuz. Müsaadenizle bendeniz biraz hareme gidip geleyim. Çünkü içimi merak aldı..."

"Ne merakı! Haremde ne yapacaksınız?"

"Bakayım... Çoluk çocuğumun içinde hastalanan var mı?"

"Allah saklasın, hastalanan olsa bile, biz ihtarnameyi şimdi aldık. Hazret'in yirmi dört saat müsaadesi var. Merak etme, otur. Ve bahusus kadınlara böyle şeyden bahsetmeye gelmez. Şimdi hepsi ayılıp bayılarak meraktan hastalanırlar..."

"Hayır, bir şey söyleyecek değilim... Yalnız şöyle bir ortalığı kolaçan edip geleceğim... Artık bu sır, gizli ısıtma gibi aramızda kalacak. Ne kadar acı duysak, dişimizi sıkıp harice renk vermeyeceğiz... İçin için çekeceğiz..."

Hacı Ferhat Efendi hareme gider. Hafız İshak Efendi, emaneti abdestli mübarek eliyle Hazret-i Abdal'a teslim edecek evsafta, o ender haslet zatı zihninde araştırmakla meşgul olur.

15. Suleha: Salihler.
16. Musallî: beş vakit namaz kılan.
17. Müttakî: haramdan ve günahtan çekinen.
18. İnka-yı salih: temiz olma.

Sekiz

Hacı Efendi evvela en ziyade sevdiği küçük kızı Nermin'in yanına gider. Bu asabi, hırçın, şımarık mahluku, saçlar dağınık, bet beniz soluk, kanepenin üzerine yüzüstü upuzun uzanmış bulur. Nermin kaç zamandır kocası Methi Bey'i kıskanmak işkencesiyle harap oluyor. Derdini kimselere açamıyor. Gizli gizli kendini yiyip bitiriyor. Methi'de para bol, pek bol olduğunu biliyor. Zevci bazı geceler geç [geliyor] ve bazen hiç gelmiyor. Nerelerde kalıyor? Sorulan suallere birtakım martavallar okuyor... Her gelişinde üzeri yabancı lavantalar kokuyor. Ara sıra elbiselerinde lepiska, uzun kadın saçları buluyor. İki gece evvel soyunurken, koynundan gayet şık bir kadın mendili düşürmüş ve Nermin bunu derhâl yakalayarak:

"Çabuk söyle Bey, bu nedir?"

Methi, mahcubane mendile bakarak:

"Bilmem?"

"Bilmediğin şey koynuna nasıl giriyor?"

"Seninle kavga ettirmek için muzip arkadaşlardan biri bunu oraya sokmuş olacak..."

"Bir el, koynuna kadar girer de nasıl haberin olmaz?"

"İşte ben de onu düşünüyorum."

"Nasreddin Hoca'nın şalgam hikâyesi..."

Karı koca arasında böyle bir sual cevap geçmiş, o günden beri Nermin, beyi ile lakırdıyı kesmiş ve bityeniği hâlâ tamir olunamamıştı. Zavallı kadın yeisinden kan kusuyor ve etrafındakilere de kusturuyordu.

Pederi odadan içeri girince, Nermin yüzükoyun yatmak vaziyetinden fırladı. Saçlarını omuzlarından aşağı salkım saçak dökerek kanepenin üzerine sancısı varmış gibi iki büklüm oturdu. Hacı Efendi bütün şefkatiyle gözlerini açarak:

"Nen var Nermin? Büyük bir ıstırap çekiyor gibi kıvrım kıvrım kıvranıyorsun?"

Nermin boşanmak için vesile arıyor, iç sıkıntısı ona en fena şeyler söylemek cüretini veriyordu. Fakat genç kadın dişini sıktı. Babasına lisanen değil, sancıdan ölüyor gibi birkaç kıvrılma, burgulma ile cevap verdi. Hacı'nın aklı başından gitti. Sualini tekrar etti:

"Kızım söylesene nen var?"

Nermin artık duramadı. Pederini diliyle sokmaya başladı:

"Nem olacak, üzerimde büyük bir fenalık var..."

"Baş ağrısı?"

"Evet..."

"Hararet?"

"Evet..."

"Mafsallarda[1] ıstırap?"

"Evet..."

"Öksürük?"

"Evet... evet... evet... İşte iyi keşfettiniz. İspanyol nezlesi... Ta kendisi..."

Hacı çırpınarak:

"Sus, sus ağzından yel götürsün o sözü.."

"Yel onu götürmeden evvel o beni götürecek baba!..."

"Kız, beni çıldırtacak mısın?"

"Allah'a emanet, niye çıldıracaksınız? Oğlu, gelini, torunu öldü de komşumuz Hafız İshak Efendi çıldırdı mı? Ne olursa ölene olur... Methi Bey de çarçabuk evlenir..."

Hacı Efendi, kızının ne derece asabi olduğunu bilirdi. Bu son söz yüreğine biraz su serpti. Çünkü Ner-

1. Mafsal: eklem yerleri.

min'in zevciyle yine arası bozuk olduğunu ve yeisinden öyle kötü kötü söylediğini anladı. Kızının yüzünü okşayarak:

"Ah yavrum, hakikaten bu ne hararet, ateş gibi yanıyorsun?"

"Evet, öleceğim de onun için..."

"Kız sus..."

"Neye susayım? Ben rüyasını gördüm. Öleceğim... Ve memnunen öleceğim... Allah yiyecek içecek vermiş, fakat rahat vermemiş... Bütün mahallelinin gözü bizim üstümüzde... Keşke ben de onlar gibi kuru iaşe ekmeği kemirsem de yüreğim rahat olsa..."

Kızının saçlarını okşaya okşaya öperek:

"Ne rüyası gördün? Söyle haspam bakayım?"

"Rüyamda koca kavuklu bir Şeyh Efendi geldi. Arkamı sıvayarak: 'Kızım sen İspanyol hastalığına tutulacaksın ama ben seni kurtaracağım' dedi. Ben ayaklarına kapanarak: 'Ya Hazret-i Şeyh, kurtarma bırak öleyim!' diye yalvardım."

Hacı Efendi:

"Dinsizlik etmişsin... Dinsizlik etmişsin..." itâbında bulunduktan sonra bir cezbe hâliyle ellerini havaya kaldırarak:

"Ya Hazret-i Abdal!... Ey veliyullah. Bu ne keramet?" sayhasını koparmaktan kendini alamadı. Ve kız, babasını hakikaten çıldırdı zannıyla şaşırdı.

Hacı Efendi, Abdal'ın kerameti hakkında kalbinde doğan bu kavi iman ile Hafız Efendi'nin yanına koştu. Başını önüne eğip düşünmeden Hafız İshak tostoparlak olmuştu. Komşusunu görünce:

"Düşünüyorum... düşünüyorum... En abitlerin hırsız, mürtekip oldukları şu zamanda bu nazik işi vicdanına, istikametine, diyanetine havale, tevdi edecek bir adam bulamıyorum. Ne fena zamanlara kaldık..." dedi.

Hacı Efendi, komşusunun huzurunda esrar-nümâ bir hâl aldı. Diğerleri için gayr-i merî,[2] fevka't-tabia[3] şeyler görüyormuş gibi gözlerini odanın boşluklarına dikti. Ellerini muhatabının suratına doğru alelacayip evza ile oynatarak, Hazret-i Abdal'ın rüyada kerimesi Nermin'e görünmek suretiyle izhar ettiği kerameti anlattı. İshak Efendi bu tebliğ-i mühim karşısında zikreder gibi birkaç defa sallandıktan sonra, Hafız olduğu halde pek az bildiği Arapçasıyla:

"Saddak yâ Veli saddak..." ebedî teslimiyetini salıverdi.

Abdal'ın bu nübüvvet-i velayet ve kerametinden ikisi de neşvelendiler.[4] Şimdi meselenin ehemmiyeti, Veli'ye emaneti teslim edecek zatın tayininde kaldı. Hâlâ gözleri odanın loş köşelerinde esrar avlayan Hacı Efendi güya hâtiften[5] kulağına bir şeyler fısıldanıyormuş gibi ellerini ileri uzatarak Hafız'a sukut işareti verdi. Gözlerini birdenbire yumdu. Gayr-i merî ile kendi dimağı arasında işleyen telsiz telgrafa bütün dalgınlığıyla kulağını verdikten sonra:

"Hazret-i Abdal'ın kerameti bu meseleyi de bize şimdi halleder. Kendileri kimi arzu buyururlar ise onu göndeririz..."

Hafız İshak Efendi bu garip sözden bir şey anlamayarak sordu:

"Nasıl?"

"Şurada Fuzulî Divanı duruyor. Oradan tefeül ederiz. Hangi isim çıkarsa o namda bir adam ararız."

Bu usul-i tayini Hafız İshak da alkışladı. Hacı Efendi, divanı eline aldı. Bus edecek gibi yaprakların kenarını dudaklarına kadar götürerek:

"Sağ sahifenin ilk mısraından başlayacağız. Tanıdıklarımızdan bir zata isim olabilecek bir kelimeye tesadüf edinceye kadar okuyacağız."

---

2. gayr-i merî: görünenin dışında.
3. fevka't-tabia: olağanüstü.
4. Neşvelenmek: keyiflenme, neşelenme.
5. hâtif: gözle görülmeyen manevî âlem, gâip.

Hacı, besmeleyle divanı açtı. Sağdan ellinci sayfa çıktı. Birinci mısradan okumaya başladı.

Zulmet-i hayrette zikrindir bana vird-i zeban[6]
Tulûyem[7] güya yemem şeker yerim Hindüstan
İhtilât-ı halktan çektim taallûk[8] damenin[9]
Kaf-ı uzlette[10] bana simurg nisbet âşiyan
Cife-i dünyaya[11] çok meyl itmezem herkes gibi
Ben hümâ-tab'ım gıda besdir[12] bana bir üstühân[13]
Yüz fasahat[14] tuti-i tab'ımda muzmirdir[15] veli
Kim döner âyine kim izhar edem râz-i nihan
Sakinim bir yerekim yok itibarım zerrece
Ruşen-i re'yi visal[16] himetem Hurşid san...

Bu mısraın sonunda Hacı bir sada-yı muvaffakiyetle:
"İşte fal-i hayır zuhur etti..."
Hafız şaşırarak:
"Nedir?"
"Hurşit..."
"Hangi Hurşit?"
"Benim Hac yoldaşım Hacı Hurşit... Bundan müttakî, bundan musallî, bahusus bundan uzun sakallısını bulabilir miyiz? Bakınız düşünürken hiç aklımıza geldi mi? Hazret'in bize izhar ettiği bu kaçıncı kerameti?"
Hafız İshak yine:

6. Vird-i zeban: dilde tesbih, sık sık okunan dua.
7. Tulû: doğma, ortaya çıkma.
8. Taallûk: alakalı olma, münasebet.
9. Damen: etek.
10. Kaf-ı uzlet: yalnızlık dağı.
11. Cife-i dünya: dünyanın artıkları.
12. Bes: yeter, kâfi.
13. Üstühân: kemik.
14. Fasahat: açık söyleyiş.
15. Muzmir: gizleyen.
16. Visal: ulaşma.

"Saddak yâ Hazret-i Abdal... Saddak yâ veliyullah.." istiğrakla bilinmez kaçıncı defa Veli hakkında tahkim-i iman ettikten sonra:

"Şimdi... Şu anda acilen biz bu zat-ı şerifi nerede bulabiliriz?"

"O mübarek adam nerede bulunur... Ya evinde... Ya camide..."

"Evi uzak mı? Nerede?"

"Eyüp'te..."

"Epey mesafe..."

'İki eliniz kızıl kanda olsa da bu tezkereyi aldığınız anda bırakıp gelmenizi rica ederiz. Gayet mühim, müstacel ve gayr-i kabil-i tehir bir keyfiyetten dolayı teşrifinize şiddetle intizardayız' kuyud-u müekkedesiyle[17] bir davetname yazıp zarflayarak uşağın eline verirler. Her kaç liraya olursa olsun bir araba tutmasını ve Hacı Hurşit Efendi'yi bindirerek konağa getirmesini sıkı sıkı emir ile hizmetkârı hemen Eyüp'e saldırırlar...

Keramet üstüne keramet. Uşak sokağa çıkınca bir araba bulur. Pazarlığı uyar. Derhâl Edirnekapı cihetinden Eyüp'e sarkar. Öyle cami, mescit ve tekkeleri dolaşmaksızın eliyle koymuş gibi Hacı Hurşit'i evinde bulur. Tezkereyi sunar.

Hurşit Efendi makamına yüz sürmeye gideceği Hazret-i Veli gibi henüz ilan-ı velayet ve izhar-ı keramet etmemiş ise de Abdallıkta ondan pek aşağı kalmaz. O da ya ermiş, ya ermek üzere...

Tezkereyi okur. Bilâtekellüm[18] bir baş işaretiyle davet-i vaki kabul ettiğini hizmetkâra anlatır. Abdest alır. Fesinin altındaki beyaz içlik takkesini değiştirir. Takvimini, hilalini, misvakini, enamını yan cebine kor. Tespihini eline alır.

Eyüp ile Aksaray arasını memleketten memlekete uzun bir seyahat addettiğinden evdeki çoluğu çocuğu ile birer birer helalleşir. Bir emr-i Hak vukuu ihtimaline mebni

17. Kuyud-u müekkede: Devamlı tutulan kayıtlar.

18. Bilâtekellüm: konuşmadan.

hanesinden her iftirakında[19] bu ihtiyata riayet mutadıdır. Ölüm kaş ile gözün arasında... Gidip gelmemek var. Gelip de bulmamak var. Arabaya biner. O koca yükü cer eden hayvanların hukukunu üzerinden ref için tespih çekmeye başlar.

19. İftirak: ayrılma.

Dokuz

Hacı Hurşit arabanın içinde tekbir getirerek, salâtü selam çekerek, önünden geçtiği her mezar Fâtihalar ihda ederek mansıba giden sarıksız bir kadı vakarı ile sallana sallana yoluna devam eder.

Uşak, bu âbid zata hürmeten arabacının yanına oturur. Arabadaki müşterinin derin derin göğüs geçirerek tespih ve tehlilinden[1] şüphelenen arabacı:

"Ağa birader, konakta hasta mı var? Cenaze mi?"

"Elhamdülillah, ikisi de yok..."

"Ya bu mortocuyu Eyüp'ten aldın nereye götürüyorsun?"

"Bizim Efendi istedi..."

"Bunlar tatlı düşmanıdır. Açık sofra buldular mı öyle habe kayarlar ki Allah sizin Efendiye bu akşam imdat etsin. Bu kıtlıkta bunun bir yâsin-i şerifi on liraya mal olur..."

Hacı'nın salâtü selamları kuvvetiyle kabristanlar arasındaki o gayet bozuk kaldırımlarda tekerlekleri kırılmadan, dingilleri bozulmadan araba yolunda devam eder.

Hoşkadem'deki konakta Hacı ile Hafız Efendiler önlerine bir fal kitabı gibi açmış oldukları ihtarname-i mukaffanın her kelimesinden Hazret'in kerametine dair yeni yeni delâil[2] arayarak meduvnun[3] kudümüne şiddetle iti-

1. Tehlil: "Lâilahe illallah" sözünü tekrar etme.
2. Delâil: deliller.
3. Meduv: davetli.

zar ederler. Uşağın azimetinden henüz iki saat geçmeden oda kapısı açılır. Hacı Hurşit cübbe gibi topuklarına kadar inen uzun ve geniş siyah paltosuyla arz-ı endam eder. İçeri girince iki elini göğsü üzerine kavuşturarak:

"Esselâmu aleyk yâ Müslimin..."

Odadakiler aynı suretle ellerini kavuşturarak:

"Ve aleykümesselâm yâ Hacı Hurşit. Faddal yâ seydi[4]... Keyif tayyip?"[5]

"Min fazl-ı Rabbi..."

Bu üç zat, âlem-i hususiyetlerinde güya sofiyane böyle bir lisan-ı samimiyetle görüşürlerdi. Fakat sözleri ne Arabî'ye benzerdi ne Farisî'ye...[6] Yalan yanlış bildikleri de kırık dökük birkaç cümle ve kelimeden ibaretti. Bir iki hoşbeşten sonra o lisanlardaki repertuarları tükenirdi. Hemen Türkçeye dökülürlerdi.

Bu usulde teati-i selamı müteakiben hemen hacıyane, ihvanane[7] sarmaş dolaş oldular. El ve omuz öpüştüler...

Sonra Hacı Hurşit'e sebeb-i daveti anlatıldı. Hazret-i Veli'nin kerametlerinden, inayetlerinden bahsolundu. Cenab-ı Abdal'ı tanıyıp tanımadığı soruldu. Hurşit Efendi hatıra-yı ihtiramında bu ismin bulunup bulunmadığını düşündü. Maalesef tahattur edemeyerek sordu:

"Hazret-i Abdal ezdiyar-ı Belh?"[8]

"Lâ ya seyidi... Hazret-i Abdal ezdiyar-ı Macuncu..."

Dersaadet'teki evliyahullah-ı marufa[9] cümleten Hacı Hurşit'in hatır-ı nişanıydı. Lâkin Macuncu Abdal'ını hatırlayamadı. Bu nakise-yi ihatasından[10] dolayı sıkıldı. Şükür ki bu cehlinin itmamına[11] da izn-i Hak ile o gün

4. Faddal yâ seydi: "Buyurun efendim?"
5. Keyif tayyip: "Keyfin iyi mi?"
6. Farisî: Farsça.
7. İhvanane: kardeşçe, dostça.
8. Ezdiyar-ı Belh: Belh şehrinden.
9. Evliyaullah-ı maruf: bilinen evliyalar.
10. Nakise-yi ihata: eksik anlama, anlayış kıtlığı.
11. İtmam: bitirme.

muvaffak oluyordu. Meçhulü olan bu büyük veliyi o akşam ziyaretle karirü'l-ayn[12] olacaktı.

İhtarnamedeki adab ve teşrifat-ı tevdi'ye Hurşit Efendi'ye bir bir talim olundu. Hacı'nın zaten kuvvetli olmayan hafızası terki-i sen ile gereği gibi zevale yüz tutmuştu. Bazı cihetleri unutuyor, gözlerini yumarak, beynini avucu içinde sıkarak, hıfza çalışır gibi sallanarak zihnine hakke uğraşıyordu.

Gece oldu. Hacı Hurşit nısfü'l-leylden[13] sonra yola çıkacaktı. Cenab-ı Hak'tan suhulet niyazıyla o akşam birçok fazla namaz kıldı; evrak çekti. Hafız İshak Efendi, konağına gitmedi; lokmayı orada ettiler.

Sofadaki antika yerli saat, ihtiyar göğsü hırlayarak ağır ve mevzun darbelerle gece yarısını çaldı. On adet ellilik kaimeyi yeşil bir keseye koyarak Hacı Hurşit'in bir torba kadar geniş olan yan cebine birkaç besmeleyle yerleştirdiler. Zavallı Hacı, fidye-i necat teslimi için bir veliyullah makamına mı gidiyordu? Yoksa haydutlar yatağına mı? Bu iki sual Hacı Ferhat ve Hafız İshak Efendilerin zihinlerinden yel gibi geldi, geçti. Macuncu Velisi hakkındaki iman-ı kavilerine rağmen bu meali işrabeder[14] birer nazarla birbirine bakışmak günahından kendilerini pek küçük bir an için kurtaramadılar. Fakat derhâl şek ve şüphenin mucip olacağı müthiş akıbetleri tahatturla istiğfar ettiler.

Konağın arabası hazırlandı, fenerleri yandı... Hacı Hurşit'e bir de hizmetkâr terfik edildi. Arabacı ve uşağa pek sıkı talimatta bulundular. Onlara, araba ile Virancami kurbundaki viraneye bir hayli mesafe uzakta durup beklemek ve inzar-ı dikkati celbetmemek için intizar müddetince fenerleri söndürmek emirleri verildi.

12. Karirü'l-ayn: memnun.
13. Nısfü'l-leyl: gece yarısı.
14. işrabetmek: bir maksadı kapalı olarak anlatma.

Hane sahipleri, Hacı'yı teşyian[15] sokak kapısına kadar indiler. Hurşit Efendi sure emini çalımıyla arabaya kuruldu. Böyle mübarek bir hizmet-i sefarete tayininden pek münşerihti. Hareket esnasında tespihli elini kaldırarak efendilere selam verdi. Fenerleri sokağın koyu karanlığı içine müteharrik ziya parçaları atarak araba yola düzüldü.

Eyüp'e uşak gönderilmesi, Hacı Hurşit'in arabası ile acilen celbi, üç ihtiyarın odaya kapanarak gece yarılarına kadar müzakereleri, sonra konağın arabasıyla Hurşit Efendi'nin esrarengiz bir hizmetle bir semt-i meçhule izamı hane halkının merakını uyandırdı. Herkes birbirine soruyor. Hiçbir ağızdan sadra[16] şifa verecek malumat alınamıyordu. Selamlıktaki uşaklar o gece meduv Hacı Hurşit Efendi'nin fazlaca yemek yiyerek zikretmesinden başka bir şey görüp işitmediklerini söylüyorlar ve bu mühim esrara dair bir iki şey öğrenebilmek için Hacı, refakatiyle giden hizmetkâr Fettah'ın avdetini bekliyorlardı.

Konak halkı bu merakta iken araba Çukurçeşme yolundan, artık cadde denecek hâli kalmamış bir boşluğun ortasından yoluna devam ediyordu. Laleli Camii köşesinden Aksaray Caddesi yokuşuna döndüler. Türbenin önüne gelince Hacı Hurşit gürül gürül okumaya başladı. Arabacı yan yana oturduğu hizmetkâra sordu:

"Fettah, bizim Efendi bu herifi böyle izzetüikramla[17] nereye gönderiyor?"

"Ben de çok merak ediyorum ama bilmiyorum..."

"Bilmiyorsan ben sana söyleyivereyim..."

"Söyle..."

"Bu herif cinciye benziyor. Okumadan duramıyor..."

"Ay?"

Kulağına eğilerek yavaşça:

15. Teşyian: yolcu ederek, uğurlayarak.

16. Sadr: gönül.

17. izzetüikram: ağırlama.

"Bunu define çıkarmaya ya bir viraneliğe veya bir mezarlığa gönderiyorlar."

"Bu adamın kazması yok, küreği yok... Defineyi yerin dibinden nasıl çıkaracak?"

"Bir kere cinci olduktan sonra kazmayı küreği ne yapacak? Cinlere emreder. Onlar çıkarırlar."

"Yerin dibinden altın mı çıkaracak, elmas mı?"

"Lâ gaybını Allah bilir..."

"Bu işte bize bir hisse yok mu?"

"Ulan Cinci adama hisse mi verir? Ne bulursa takımıyla efendilere mi götürecek? Yoksa yarısını kendi mi alacak? Kim bilir?"

"Biz bir kurnazlık edemez miyiz?"

"Ne yapabiliriz?"

"Gözetleriz. Bakalım nereden ne çıkaracak?"

"Cinlere bizi çarptırırsa?"

"Orası da var a..."

"Bu Cinci yaman bir herife benziyor. Bizim böyle bir meraka düştüğümüzü keşfederse?"

"Kim bilir ama... Hele dur bakalım ki bizim karnımızdan geçeni anlayacak mı?"

"Oğlan yerin dibinden sana on bin lira çıkarıp verirse ne yapardın?"

"Al atlas fistanlı tombul bir karı alırdım. Her akşam şiş kebabı, keşkül fukara yerdim..."

"Ahmak, on bin lirası olana bir karı yetişir mi ki?"

"Ya sen ne kadar alırdın?"

"On iki karı alırdım. Mor, sarı, yeşil, kırmızı, hepsine bir gûna[18] renk giydirirdim. Kimi ayağımı ovar, kimi dizlerimi... Kiminin al yanağını öperdim. Kiminin kara gözlerini... Her akşam o ikisini de karşıma süt güğümleri gibi bir sıraya dizerdim. Sarılı sen sağıma gel... Pembeli sen de soluma... Morlu sen de şöyle ayaklarımın arasına dolan... Turunculu sen de minder gibi yere seril...

18. Gunâ: renkli.

Yeşilli sen de başıma çık otur... Mavili sen de git karyolada beni bekle derdim."

"Her gün ne yerdin?"

"Revani ile pancar turşusu..."

Bu iki hödük, bulunacak defineden hisselerine ayrılacak servetle kendi şairiyetlerince ağızlarını sulandıra sulandıra bin türlü hayalât kurmakta iken araba viran şehrin vâsi[19] harabelerinde, gecenin o saatinde cinler top oynayan bir tenhalığın hüznü içinde yoluna devam ediyordu.

Arabacı Osman ile hizmetkâr Fettah'a gidilecek mahal en ince tafsilatıyla tarif edilmişti. Araba Aksaray merkezi karakolu önüne geldi. Topkapı tramvay yoluna devam etti. Biraz sonra tramvay yolundan ayrılarak Yusufpaşa'dan Haseki Caddesi'ne doğruldu. Yokuş yukarı Nisa Hastanesi'ne doğru yol alıyordu. Arabacı mahallindeki ağalar definenin genç sinirlerine verdiği cüretle bin bir gece hayalâtına devam etmekte iken Hacı Efendi arabanın içinde, güzergâhının sağ ve solundaki mekabire Fâtiha ihdasından boş vakit bulabildikçe imtihana giden bir şâkir gibi kurb-ı Abdal'a vüsulünde ifa edeceği adap ve merasimi ezberliyordu.

Abdal Veli'nin Diyojen'in fıçısı gibi içinde tünediği virane kovuğuna "gar-ı Abdal"[20] namını verdi. Mübalağakâr taassubuyla zihninden o makamı o kadar büyüttü ki bu gece ziyaretini âdeta yarım hac sayıyordu.

Gece, yıldızlı ve serindi. Arabanın fenerlerinden yola dökülen sarımtırak bir ziya, kaldırım taşlarının rutubetleri üzerinde titreyerek etrafta büyük küçük pırıltılar yapıyordu.

Sokağın iki yanını dolduran çoğu harap evlerde ne bir aydınlık vardı, ne bir çıt... Gökten yağar gibi her taraf,

19. Vâsi: geniş, bol.

20. Gar-ı Abdal: Abdal'ın mağarası, ini.

birbiri üzerine ârız[21] olan mesaipten[22] sekenesi[23] firar etmiş hâlî[24] bir şehre benziyordu. Sanki çekilen dirilen yerlerini doldurmak için adım başında cami, mescit, tekke, türbe hatirelerinin demir parmaklıklı pencerelerinden, birbiri arkasına yığılmış ölüler sakit, mehip[25] sokağa bakıyorlardı.

Davutpaşa'yı, Hekimoğlu Alipaşa'yı geçtiler. Kadim servet, şeref ve şenliklerine delâlet eden paşa isimleriyle tantanadâr[26] bu semtler şimdi efkâr-ı fukaradan olmuş yıkık evler, miskin haneler, aceze melceleri, diriler mezarlarıyla dolmuştu. Bu mahallat sekenesinin hak-ı hayatlarını çalanlar kimlerdir? Bu zavallılar mahkeme-i insaniyet ve medeniyete karşı cehalet ve sefaletlerini teşhirden başka talep ve şikâyet bilmiyorlar. İstanbul gibi memleketler melikesi muazzam bir beldenin kucağında bu yirminci asırda pek sefil bir kurun-ı vustâ[27] hayatı yaşadıklarından belki haberleri yoktu.

21. Ârız: sonradan
22. Mesaip: musibetler.
23. Sekene: sakinler, oturanlar.
24. Hâlî: tenha, boş.
25. Mehip: korkunç.
26. Tantanadâr: gösterişli.
27. Kurun-ı vustâ: Orta Çağ.

On

Araba Altımermer'i geçti. Yolgeçen Camii'nden Çınar'a döndü. İstanbul'un merkezinden bu kenarlara doğru uzaklaştıkça evler küçüle küçüle kulübeleşiyordu. Şimdi âdeta kümesleşerek seyreldi. Harçsız taşlarla örülü yıkık bahçe duvarlarının nerede başladığı, nerede bittiği belli olmuyordu. Haneler bostanlara, bostanlar viranelere, viraneler mezarlıklara karışarak hepsinin hududu birbirine girmişti.

Araba bir müddet sokak veyahut virane namı verilemeyecek bir boşluk içine daldı. Yıldız pırıltılarından başka ışık görülmeyen bu gece karanlığına artık gözler alıştı. Viran, yanık camiin iskelet kalmış duvarları ve minaresiyle, mezarlık servilerinin heyet-i mecmuasından hasıl olan karaltı uzaktan bir çöl müntehasından beliren bir vaha gibi gözüktü. Hazret-i Abdal'ın makamı bu kadit cami kabristanının yanındaki viranede idi. Hacı ve Hafız Efendilerin tarifleri vechile araba viraneye uzakça bir mesafede durdu. Fenerleri söndürdüler... Hurşit Efendi arabadan indi. Kim bilir ne kadar senelerden beri bu "viran" lakabını taşımaktan bir tamir ile kurtulamamış olan cami harabesine baktı. Birkaç tekbir getirdi. Ve sonra uzun bir dua mırıltısına başladı. Bu mübarek an-ı ziyarette ağzına dünya kelamı almamak için uşakla arabacıya el işaretiyle oradan bir yere ayrılmamalarını anlattı. Bu küçücük pandomimadan sonra viraneye doğru yürüdü. Karanlığın kesafeti içinde kayboldu.

Hacı'nın böyle Hecin devesi gibi sağa sola baş sallayarak gece karanlığı içinde gözlerinin önünden na-bedit[1] olması Fettah'la Osman'ın meraklarını arttırdı. Bu hüddamlı[2] herif şimdi ecinnilere emrederek yerin altından nasıl define çıkaracaktı? Bu esrarengiz fevkalade keyfiyetin suret-i icrasını görmek merakı, bir de defineden kendilerine de bir pay çıkarabilmek hırsı, ikisinde de ârâma tahammül bırakmıyordu. Gecenin ayazı içinde sıkı sıkıya ellerini ovuşturarak çabuk meseleyi müzakereyi giriştiler. Fettah gözleriyle karanlığın içinde hâlâ Hacı'nın kaybolduğu noktayı takip ederek, kısık ve yavaş bir sesle:

"Yavaş yavaş bu herifin arkasından varalım, bakalım cinlerle ne dalavere yapıyor?"

"Bu gece tenhalığında arabayı sokak ortasında yalnız bırakamam... Sen burada kal, arabayı bekle. Ben gideyim..."

"Niçin ben gitmeyeyim de sen gidesin? Sen arabacısın. İşte arabanı bekle. Ben varayım bahayım[3], bu cinci ne efsun okuyacak?"

"Oğlan, sen cinli görünce aklın başka tarafından kaçar gider... Zır divane olursun... Cinli görmeye yüreğin dayanır mı?"

"Ya seninki?"

"Ben memlekette de çok gördüm. Alışığım. Bizim orada bir Cinlikavak vardır. Geceleri orada cirit oynarlar. Yatsıdan sonra o taraftan geçen çarpılır..."

"Ya sen çarpılmadan nasıl oraya vardın?"

"Bizim köyün koca kavuklu emir hocası bana bir dua öğretti. Onu okuyuncak[4] cinler yanıma gelemez. Benden korkar, kaçar."

"Ben hiç görmedim, kuyruklu mu ki? Ne şekil şey?"

---

1. Na-bedit: görünmeyen.
2. Hüddamlı: hizmet eden cinleri bulunan.
3. Bahayım: 'bakayım' anlamında ağızlardaki söyleyişle kullanılmıştır.
4. Okuyuncak: 'okuyunca' anlamında ağızlardaki söyleyişle kullanılmıştır.

"Görsen, aklın işte orana karışır. Onlar insana dürlü[5] kıbalde[6] gözükürler. Bazen güzel bir kız gibi... Bazen domuz gibi. Fakat Fettah, herif kayboldu. Bırak ki gideyim. İzini bulamam sonra..."

"Mademki cinli duası biliyormuşsun. Bana da öğret. Şimdi burada yalnız kalacağım. Yanıma gelirlerse okur kurtulurum."

Osman, Fettah'ın elinden çabuk kurtulmak için muhtasar, müfit hemen şu duayı uydurur:

"İni şokul... cini hogul... haydi çekul..."

Bu üç boğmaklı garip duayı çabuk çabuk birkaç defa tekrar eder. Ve Fettah'a da ettirir... Derhâl savuşmaya bakar. Fettah arkadaşının arkasından haykırır:

"Osman, define çıkarsa benim hisseme madik etme... Yarı yarıya alacağız ha!..."

Osman, son söz olarak şu cümleleri fırlatarak savuşur:

"Yoh canım, merak etme... Ne bulursam yarısını sana getireceğim."

Arabacı, görünmemek için boyunu kısaltarak, adımlarını sessiz, fakat geniş atarak Hacı Hurşit'in dalıp karanlığa ve cinlere karıştığı cihete saldırdı. Karada yüzer gibi iki büklüm karanlığın içini kulaçlayarak sine sine gitti. Hemen on beş yirmi arşın kadar önden Hacı'nın karaltısını fark etti. Hacı, mülaki olacağı cinlerden korkar gibi etrafı dinleyerek ve bir şeyin üzerine basmaktan çekinir zannolunacak ihtirazlı ağır adımlarla gidiyordu.

Osman'ın karaltısı, önünden kaybolduktan sonra bir araba iki beygir ile orada yapayalnız kalan Fettah'ın kalbini bir garipsilik, bir vehim, daha düzcesi ince bir korku aldı. Etraftan birkaç cin zuhur ederse ne yapacaktı? Kendisi Anadolu uşağıydı. Saf olduğu kadar kuvvetli ve cesurdu. Karşısına birkaç insan çıksa ölünceye kadar savaşır, dalaşırdı. Lâkin cin tabiri zihnini bozuyordu. Cine şeytana karşı benî Âdem kuvveti ne para eder?

5. Dürlü: türlü.
6. Kıbal: yüz, görünüş.

Ecinli defetmek için arkadaşından şimdi öğrendiği duayı büyük bir saffetle tekrara başladı.

"İri çukur, içine tu... hul... haydi çehul..."

Acaba böyle miydi? Kuvve-i hafızasına hiç emniyeti yoktu. Konaktan bir defa kendisine iyde[7] ısmarlamışlar, o iğne alıp getirmiş, bu gabavetine herkesi güldürmüştü. Böyle yanlış anlamak ve ilk işittiği şeyi unutarak diğer şekle sokmak yüzünden uğradığı gülünç hâller çoktu.

Bu hücra ve tenha viraneler ortasındaki gecenin hüznünü ve cin peri korkusunu zihninden çıkarmak için arabacı mahalline çıktı. Kırbacı eline aldı. Onunla oynayarak hayalâta daldı. Bulunacak defineden kendine ayrılacak hisseyi düşünüyor, Karunlardan daha zengin oluyor... Süreceği zevkleri, sefaları beş altı yaşında çocukların saffetlerine mahsus renkler içinde tahayyül ediyordu.

İki hayvan bir taraflarına konmuş sineği üzerlerinden defetmek isterler gibi birdenbire silkindiler. Bu titremeden koşumların şakırdısıyla beraber araba şiddetlice sarsıldı. Bizim hödük o tatlı hayalâtından hemen uyanarak:

"İri çukur... İçine tuhul... haydi çehul..." duasıyla etrafına bakındı. Bir şey seçemedi. Fakat birkaç dakika geçer geçmez hayvanların ikisi birden kulaklarını dikip etrafı koklayarak dinledikten sonra sanki beyabanda[8] tehlikeli bir canavarın yaklaştığını haber verir gibi acı acı kişnediler... Fettah şimdi bütün bütün kuşkulandı. Çünkü o, Anadolu'da sığırlar, davarlar, atlar, hergeleler içinde büyümüştü. Böyle mühim anlarda onların tehlikeyi haber verdiklerini bilirdi, seri bir nazarla etrafına bakındı. Karanlığa alışmış gözleriyle uzakta üç muhtelif noktada müteharrik karaltılar fark etti. Bunlar cin miydi? İnsan mı? Hayvan mı? Bir kör çakıdan başka üzerinde silah yoktu. Bütün selâmetini "İri çukur" duasının müdafaa-i

7. İyde: 'iğde' keimesinin metindeki şekli.
8. Beyaban: çöl.

maneviyesine havale ile bekledi. Fakat Hacı Hurşit Efendi'yle Fettah gideli hayli vakit oldu. Niçin avdet etmediler? Çıkarılacak define pek derinlerde miydi? Yoksa definenin bekçisi ejderha, Hacı Hurşid'in uzun sakalına hürmet etmeden ona hücum mu göstermişti? Saniyeden saniyeye Osman'ın endişesi, korkusu büyümekte iken uzaktan uzağa kulağına boğuk boğuk sesler geldi. Adam mı boğuyorlar? Kimi öldürüyorlardı? Orası ıssız kabirler kadar tenha idi. İstimdaden ne kadar bağırılsa, etrafa ses ulaştırabilmenin hemen ihtimali yoktu.

Fettah, kemal-i saffetiyle beraber o anın tehlikesini hissetti. Acaba biraz uzakta Hacı ile Osman'ı mı boğuyorlardı? Altında bir araba vardı. Bu kayıpların imdatlarına ne suretle yetişebilirdi? O semtlerde vaktiyle uşaklık etmiş olduğundan oraların pek yabancısı değildi. Samatya ile Şehremini zabıta merkezlerinin oraya olan mesafelerini hesaplıyordu. Hangisi yakın ise arabayı oraya sürecekti. O anda birdenbire karşısında iri yarı bir insan karaltısı peyda oluverdi. Elinde, demirinin üzerine yıldızların parıltısı akseden kınından çekilmiş bir kama vardı. Zavallı Fettah bu ani hücumdan şaşırdı. Bütün saffeti ve can havliyle "iri çukur" duasını boğulur gibi ve anlaşılmaz bir telaffuzla birkaç defa çabuk çabuk okumak istedi. Bunun hiçbir tesiri olmadığını ve olamayacağını anlayınca, elindeki kırbacı kaldırdı. Yalın kamaya karşı ucuna ip bağlı bir değnek parçasıyla mukabele etmek ıstırarında kaldı. Kamçıyı bu müsellah[9] mutaarrızın[10] suratına şaklatacağı esnada arkadan iki el uzandı. "Bil ben kimim?" oyununa benzer bir surette gözleri üzerinden başını tutarak Fettah'ı arabadan aşağı aldı. Hemen an-ı vahitte iki kolunu arkasına çemreyerek gözlerini bir kalın bez ile sımsıkı bağladılar. Üzerinde oynayan ellerin kesretinden Fettah etrafındakilerin dört beş kişi kadar olduklarını anlıyor,

9. Müsellah: silahlı.
10. Mutaarrız: saldıran.

fakat körebe gibi bağlı gözleriyle hiçbirini göremiyordu. Bu azgın, kuvvetli ellerin ortasında pek şiddetle sarsılarak didikleniyordu. Bağırmak istedikçe ağzını tıkıyorlardı. Evvelemirde bu hücumdan maksat ne olduğunu anlayamayan Fettah çok geçmeden hakikate erdi. Çünkü bir iki dakika içinde soğan cücüğü gibi zavallıyı cascavlak soydular. Fesinden yeni ayakkabılarına kadar palto, ceket. yelek, pantolon, Frenk gömleği, boyunbağı, gümüş saat kordon, cüzdanıyla beraber dokuz lira hepsi gitti... İç fanilasıyla donunu çıkarmaya insaf mı ettiler? Hayâ mı? Her nedense onları bıraktılar. Elini ayağını kalınca bir iple sıkı sıkıya bağlayarak bir iki tekme ile bîçareyi kütük yürütür gibi bir tarafa yuvarladılar. Arabaya bindiler. Hayvanları sürdüler. Defoldular. Araba tekerleklerinin gürültüsü bozuk kaldırımların üzerinde azala azala işitilmez olduktan sonra el ve ayaklarının sıkı bağları içinde kundakta çocuk gibi bedbaht Fettah haykıra haykıra ağlamaya başladı. Feryatlarına etraftan cevap gelmiyordu.

On Bir

Fettah yüzünü yerlere, taşlara sürte sürte gözlerinin bağını aşağı düşürdü. Gözleri açıldı ama karanlıkta ne görecekti? Etrafına bakındı. Arabanın yerinde yeller esiyordu. Onu sürüp götürdüklerini zaten biliyordu.

El ve ayak bağlarını gevşetmek için kıvrandı, kıvrandı. Muvaffak olamadı. Onları çıkık sarar gibi öyle maharetle ve çapraz bağlamışlardı ki hariçten muavin eller olmadıkça o mumya sargılarının içinden kurtulmak kabil değildi. Fakat hava sabaha karşı ayaza çekti. Bağların içinde bir don bir gömlekle Fettah titriyor, donuyordu. Bu insanoğlu ne insafsızdı. İnsanın insana yaptığını bazen canavar bile yapmaktan tevahhuş ederdi. Ne vakte kadar bu işkenceyi çekecekti? Acaba Hacı Hurşit defineyi çıkardı mı? Uğradığı şu elim hâle merhameten kendine defineden çokça pay verecekler miydi? Defineden hissesi ne kadar çok olursa olsun o hâlde sabahı beklemek pek ıstıraplı ve hayatı için tehlikeli olacaktı. Fakat o bağlar içinde ne yapabilirdi?

Düşündü düşündü, şose silindiri gibi yerlere yuvarlana yuvarlana Hacı Hurşit'le Osman'ın saldırdıkları cihete doğru gitmeye karar verdi. Bu yeni yürüyüş usulüyle yol almaya başladı. Hamur merdanesi gibi çamurları yassıltarak gidiyordu. Bu rahat bir tarz-ı meşiyet[1] değildi. Fakat kendine bir faydası oldu. Birçok tarafı berelenmek-

1. Tarz-ı meşiyet: arzu edilen tarz.

le beraber bu sıkıntılı hareketten vücudu ısındı. Âdeta terliyordu.

Tümsekli bir yere geldi. Çabaladı, çabaladı, yokuş yukarı aldıramadı. Bir iki devir çıktıktan sonra tekrar aşağı yuvarlanıyordu. Naçar orada oturdu. Etrafa kulak verdi. Epeyce bir mesafeden sesler işitir gibi oldu. Hançeresinin var kuvvetiyle bağırdı:

"Osman!... Ya Hacı Hurşit!... Neredesiniz?"

Derinden cevap geldi:

"Buradayız... Sen neredesin?"

Gecenin sukutu içinde bu sual cevap feryadı etrafta akisler yaparak inledi. Çok geçmeden bir ses daha geldi:

"Fettah, sesimize gel... sesimize gel!.."

"Gelemem... Gelemem... Siz geliniz..."

Hacı Hurşit'in sesi:

"Yavrum... Ya Fettah... Şaka istemez... Arabayı getir... Arabayı getir. Ben bittim... Yürüyemem..."

"Gelemem bağlıyım. Bağlı.."

Ses kesildi. Galiba Fettah'ın mazeretini anladılar. Geliyorlardı. Tanyeri ağarıyor, ortalığa, gündüz ilk esmer beyazlığını sermeye uğraşıyordu. Bu alaca karanlıkta Fettah uzaktan adam adam üzerine binmiş gibi beyaz ve yüksek bir kütlenin kendi tarafına doğru takribini fark etti. Mevkiini onlara suhuletle[2] tayin ettirmek için ses vererek:

"Biraz daha sağa geliniz, buradayım..."

Bu ihtar üzerine kütle biraz daha sağa teveccüh etti. Geliyordu... Bu gelenin arkasındaki o koca yük neydi? Acaba Osman çıkardıkları defineyi mi salla sırt etmiş geliyordu? Biraz daha yaklaştılar. Şimdi Fettah geleni iyice seçmeye başladı. Osman'ın arkasındaki yük, define değildi. Bazı şiddetli sağanak ve sel zamanlarında, paçaları çemrenmiş hamallar sırtında sokağın bir yanından öbür tarafına geçen ahali gibi Hacı Hurşit Osman'ın sırtına

2. Suhulet: kolaylık.

binmişti. Merkûbun iki tarafından ince bacakları sallana sallana geliyorlardı.

Bütün bütün yaklaştılar. Osman sırtındaki bu canlı yükünü yere bıraktı. Şimdi gelenler, bumbar gibi sımsıkı bağlar içinde upuzun yerde yatan ve çehresi tanınmayacak kadar çamurlara bulanmış Fettah'ın o feci hâline bakıp şaştılar...

Fettah da onların kıyafetlerini görünce kendi felaketini unutacak kadar bir hayrete düştü. Çünkü bazı yaz geceleri hava almaya fırının önüne çıkan hamurkârlar gibi ikisi de beyaz birer iş donu gömlekle kalmışlardı.

Hacı, sonbaharda sıcak vatanlarına avdet ederken sürüden ayrı düşerek kışlakta kalan zavallı bir leylek gibi ince bacakları üzerine ayazdan titriyordu. Salâtla, taatle bir alışverişleri olmayan hırsızlar bu musallî zata teberruan[3] tespihini, enamını,[4] misvakını, takvimini bırakmışlar, akîm[5] tepeler gibi çıplak olan kafasını nezleden siyaneten[6] yalnız fesini almakla ba'l-iktifa,[7] içlik takkesini iade etmek lütufkârlığında bulunmuşlar, fakat kavaf[8] işi yeni mest, kunduralara dayanamayarak onları ayaklarından sıyırmışlardı. Zavallı Hacı şimdi acı acı gülerek ihtiyar bir hırpani gibi soğuktan çenesi takırdaya takırdaya sağa sola göbek atıyor. Sâriklerin almaya tenezzül etmedikleri yamalı çoraplarla çamurlar içinde yürüyemeyerek mutlaka binecek bir sırt arıyordu...

Tabutsuz kalmış bir mumya gibi yerde yatan, gözleriyle ağzından başka bir tarafını oynatamayan Fettah'ın bağlarını çözmeye saldırdılar. Lâkin ne mümkün? Bîçare hizmetkâr, o kadar sıkı kördüğümlerin içinde yatıyordu ki bir alet-i kâtia[9] olmaksızın onu o ip ağından kurtarmak

3. Teberruan: bağışlayarak.
4. Enam: dua kitabı.
5. Akîm: verimsiz.
6. Siyaneten: koruyarak, koruyucu.
7. Ba'l-iktifa: yetinme.
8. Kavaf: kundura ve terlik gibi şeyleri hazır olarak satan.
9. Alet-i Kâtia: kesici alet.

kabil olamayacaktı. Yanlarında ne çakı vardı ne bıçak... Osman bir müddet düğümleri dişleriyle çözmeye uğraştı. Muvaffak olamadı... Nihayet keskin bir taşı destere[10] gibi kullanarak ipi incelte incelte kopardı. Arkadaşını kurtardı.

Hacı, zangır zangır titriyordu. Isınmak için ellerini ağzına götürüp hohladıktan sonra birbirine sürterek uşaklara:

"Durmayınız. Haydi çabuk arabayı getiriniz..." emrini verdi.

Camları kapanmış bir arabanın yumuşak kadife minderleri o üryanlığa karşı zavallı adamı biraz müteselli ediyordu.

Fettah kundaktan kurtulmuş bir bebek gibi vücudunun mafsallarını oynatarak hareket-i bedeniyesine bir halel gelip gelmediğini tecrübeye uğraşıyordu. Hacı'nın o emrine mukabil Fettah başıyla nefy[11] işareti vererek:

"Arabayı alıp gittiler be... Araba yok..." dedi.

Hiç beklemediği bu menfi cevap karşısında zangırtısı artan zavallı Hacı:

"Araba yok? Araba yok... Araba yok?" cümle-i menfisini[12] üç defa tekrar ile Osman'ın kolları arasına nîm[13] bîhuş[14] devrildi.

Hacı'nın vefatı Fettah'ın pek o kadar umurunda değildi. O, arkadaşının kulağına eğilerek:

"Herif defineyi çıkarabildi mi?"

"Ne definesi be? Görmüyor musun canlarımızı zor kurtardık..."

Üçünün de birbirine anlatacak o geceye ait pek acıklı birer sergüzeştleri vardı. Fakat sırası değildi. Osman, donmuş bir Rüfai dervişi baygınlığıyla kolları arasında

10. Destere: testere.
11. Nefy: olumsuzluk gösterir.
12. Cümle-i menfi: olumsuz cümle.
13. Nîm: yarı.
14. Bîhuş: şaşkın, deli.

yatarak ana koynu gibi onun sinesinden sıcaklık arayan Hacı'yı sallayarak:

"Hurşit Efendi kalk... Bayılacak... Uyuyacak sıra değil... Hâlimize bir çare düşünelim..."

Fettah hâlâ vücut idmanı yapar gibi kollarını oynatarak, şimdi sebkeden[15] tecrübesi delâletiyle dedi ki:

"Hacı üşüyorsa, şimdi benden çözdüğünüz ipleri ona saralım, kaldırım yuvarlağı gibi yerde yuvarlayalım. İnsan hamamda gibi kızışıyor..."

Hacı bu usul-i teshine itiraz etmek için gözlerini açarak:

"Olmaz olmaz... Vücudum çok zayıftır. Taşlara çarpar kırılır." dedi.

Yine hareketsiz kaldı. Fettah, yüzünün çamurlarını parmak parmak alıp oradaki ağaca sürterek:

"Daha sabahın karanlığındayız. Buraları ecinli, hırsız yatağı... Bizi soyanlardan daha insafsızlarına çatarsak belki bu sırtımızdaki donu gömleği de alırlar, anadan doğma kalırız. Bu netameli yerden bir ayak evvel savuşmaya bakalım..."

Bu haklı ihtar o bîhuşîsi[16] arasında Hacı'nın kulağına tesir etti. Ve hemen yine gözlerini açarak:

"Billahi bizim Fettah doğru söylüyor... Kaçalım..." deyince, Osman kolları arasındaki Hacı'yı yeni adım atmaya alışan çocuklar gibi durucuk durdurmaya[17] uğraşarak:

"Biz tabanları kaldırınca şimdi caddeyi boylarız. Sen bizim ayağımızla yürüyebilir misin?"

"Lâ vallah yalan kabul etmem. Yürüyemem..."

"Ey nasıl olacak?"

"Yürüyebildiğim kadar giderim, yorulunca nöbetle size binerim..."

"Biz kira beygiri miyiz babacığım?"

---

15. Sebketmek: önceden olma, geçme.

16. Bîhuşî: şaşkınlık.

17. Durucuk durmak: yürümeye yeni başlayan çocuğun ayakta durması, tay durma.

"Bu akşam Hak böyle takdir buyurdu. Ne çare?"

Hacı Hurşit, sâriklerin[18] insaniyeten bırakmış oldukları büyük bir mendili gömleğinin üzerinden kuşak gibi bağlayarak enamını, misvakını, takvimini, tespihini vaaza giden kürsü şeyhleri gibi koynuna doldurmuştu.

18. Sârik: hırsız.

On İki

İki hizmetkâr ufak bir müzakereden sonra Topkapı Caddesi'ne çıkmayı tensib ettiler.[1] Arabalarını, üstlerini başlarını, bütün varlıklarını orada soyunan bu üç zavallı, hafif vücut ve seyk-pâ[2] olarak yalınayak taşların, çamurların üzerinden sekerek Topkapı Caddesi'ne doğru bir tırıstır tutturdular, dört beş dakika kadar hafif köşklü yürüyüşü gittikten sonra Hacı'nın çarpıntısı tuttu, beti benzi uçtu; tıkanıyordu. Altmış yaşından sonra böyle yangın nöbetçisi adımı, onun bünyesiyle tevafuk eder bir hareket değildi. İhtiyarda helecandan çene atar gibi hâller peyda olunca genç uşaklar şaşırdılar; kolları arasında onu ayıltmaya uğraştılar. Hacı'nın koşamayacağı sabit oldu; fakat onun adımıyla da yürünemezdi; çünkü epeyce ortalık açılıp sokaklar kalabalıklaşınca tımarhane duşundan firar etmiş üç deli kıyafetiyle halkın arasında gidilemezdi. Osman, ihtiyarın önünde biraz eğildi. Fettah'ın yardımıyla Hacı, arabacının sırtına bindi. Zavallı Osman, kandil gecelerinde kalabalık cami kapılarına dilendirmeye kötürüm taşıyan hamallar gibi arkasındaki yüküyle yine tırısa kalktı. Hacı Hurşit merkûbunun[3] bu gidişinden hınk hınk sallanıyor, sarsılmadan berbat oluyor, hıçkırıklara, nefes kesikliğine tutuluyordu. Fakat halkın merak ve zevklenmesine uğramamak için bu iki

1. Tensib etmek: uygun görme.
2. Seyk-pâ: çıplak ayak.
3. Merkûb: üzerine binilen.

bacaklı düldülün koşmasına tahammülden başka çare yoktu. Bir çeyrek sonra Hacı Hurşit, Osman'ın arkasından indi, iplerin tazyikinden henüz adale, damar ve sinirlerinin sızıları savuşmamış olan Fettah'a bindi. Bu ikinci merkûbun sırtı etli, semiz ve yumuşaktı. Hem şaşılacak şey; Fettah rakibini sarsmadan o kadar düzgün ve güzel yürüyordu ki âdeta rahvan[4] gidiyor denebilirdi. Hacı'nın donmuş kemikleri hizmetkârın yumuşacık bir sèmer gibi dolgun, ılık, genç vücudu üzerinde rahat etti. Cenab-ı Hakk'a bir iki salâvatla arz-ı şükrandan sonra merkûbunun ensesini okşadı. Fettah:

"Yapma Hacı, huylanırım..." itirazında bulundu.

Ortalık iyiden iyi açılıyordu. Hacı Hurşit etrafına bakındı. Büyük bir telaşla:

"Sabah namazım geçecek... Haydi evlatlar çabuk beni bir camii-i şerife yetiştiriniz. Bu yaşa geldim, Hakk'a çok şükür, namazımı kazaya bırakmadım."

Fettah birdenbire huysuzluğu tutmuş bir beygir gibi rakibini bir iki hoplatarak:

"Hacı, namazın şimdi sırası mı? Kimseye maskara olmadan bir ayak evveli konağa varalım..."

Hacı:

"Aman evlat, öyle deme günahtır. Bu akşam canımızı kurtaran Cenab-ı Hakk'a ibadet edelim. Eminnetullah...[5] eminnetullah..."

Vâsi bostanlar, meydanlar, viraneler bitti. Sefil, fakir, kirli, süprüntülü, yıkık, dökük, çarpık, dolambaç dar sokaklara girdiler. Genç uşaklar sekiz on dakikada bir yüke münavebe yaparak döne dolaşa Odabaşı'ya gelmişlerdi. Hacı oradaki camii, çeşmeyi görünce altındaki yularsız merkûbunu durdurmak için çırpınmaya başladı. Nöbet-i merkûbiyette Osman bulunuyordu. Zavallı delikanlı, süvarisini binek taşına indirir gibi gitti camiin mer-

4. Rahvan: binek hayvanlarının biniciyi sarsmayan koşma şekli.

5. Eminnetullah: Allah'a minnetle.

divenine yanaştı. Hacı, sülük gibi yapıştığı delikanlıların sırtlarından hararetlerini massederek biraz ısınmıştı. Aşağı inince leylek bacakları üzerinde yine titremeye tutuldu. Fakat herhalde ifa-yı salat lazımdı. Abdest almak için çeşmeye koştu. Kol sıvamaya, ayak çıkarmaya hacet yoktu. Yıkanması muktezi uzuvlarını, kış suyunun kamçıları altına uzattı. Vuzuunu bitirdi. Arkadaşlarına salat teklif etti. Hacı lakırdıyı iki çenesinin takırdısıyla hakikaten leylek gibi söylüyordu. Delikanlılar ikisi de yorgun, son cemaat mahalline uzanmışlardı. Bu teklife cevap bile vermediler. Gençlerin gaflet ve bînamazlıklarına Hacı uzun bir teessüf ahı çekerek içeri girdi. Camide tek tük cemaat vardı. Hepsi o kış gününde yalnız don gömlekle sokağa çıkmış bu uzun sakallı yalınkat[6] musallînin kıyafetine ve titremesine bakıyor, şaşıyordu.

Cemaat dağıldı. Hacı camiden çıkmadı. Fazla namazına durdu. Secdeye yattı. Kalkmıyordu. Üç, dört, beş, altı, yedi ve daha ziyade dakika geçti. Hacı alnı secdede, öyle bîhareketti. Osman, Fettah'ı dürterek:

"Herif galiba dondu. Yattı kaldı..."

"Ah keşke donsa da camiin tabutluğuna bıraksak, biz sırtımız yüksüz koşa koşa konağa varsak..."

O gece Yedikule'de büyükçe bir yangın oldu. Hâlâ devam ettiği söyleniyor ve yavaş yavaş kahveleri dolduran halk arasında harîka[7] dair türlü sözler deveran ediyordu. Bir ahırda iki inekle bir merkep yanmış. Bir kötürüm kocakarının yarı vücudu kavrulmuş, fakat kendisi hâlâ sağ imiş. Mübahaseler arasında böyle bir hadisenin olup olamayacağı davası sürülüyordu.

Osman'la Fettah'ın yanına kahveden iki kişi geldi. Ayazın şiddetine rağmen onların bu hafif giyinişlerine taaccüple sordular:

"Birader, siz yangından mı çıktınız?"

6. Yalınkat: tek kat.
7. Harîk: yangın.

Fettah bozmayarak cevap verdi:

"Evet efendim..."

"Demek hiç eşya kurtaramadınız."

"Hiç..."

"Canınızı kurtardığınıza şükrediniz."

Bu söze cevabı namazını bitirerek kapı önüne gelmiş olan Hacı Baba verdi:

"Yüz bin şükür. Evladım Hüda'ya yüz bin şükür..."

İki hizmetkâr Hacı Hurşid'in sesini duyunca secdede kaskatı donarak kalmadığına âdeta hiddetlendiler...

Heyhat... çaresiz... Bu sıkleti konağa kadar taşımaya mahkûmdular. Fakat taşımak nöbeti senin benimdir, iddiasına kalktılar. Hacı, yumuşaklığı ve rahvanlığı hasebiyle evvela Fettah'ın sırtına binmek istiyordu. Fettah nöbeti ikinci olarak almakta ısrar etti. Bîçare Osman ilk binek taşına yaklaşarak arkasını Hacı'ya arz etmeye mecbur kaldı.

Mahallenin sabah halkı hep kahvenin önüne çıkarak bu insanın insana hayvan gibi rükûbu[8] tuhaflığını seyrediyorlardı.

"Vah zavallılar, hâle bakınız. Yangından çıkmışlar." sözleri tekmil ağızları dolaştı.

O semt ahalisinin enzar-ı şefkatleri[9] önünde titreşerek üç çıplak yola düzüldüler... Onlar şimdi kış günü bu dekolte kıyafetlerine taaccüp edeceklere karşı verilecek cevabı öğrenmişlerdi:

"Yangından çıktık!..."

Eski zamanın her menzilde beygir değiştiren Tatar ağaları gibi Hacı Hurşit on dakikada, çeyrekte bir altındaki hizmetkârı yenileyerek Çapa Caddesi'ne çıktılar. Yüzlerini Aksaray'a döndüler. O tatlı meyilden aşağı gidebildikleri kadar hızlandılar... Yolda bunlara tesadüf edenler kâh acıyorlar kâh gülüyorlardı. Uğradıkları tef-

8. Rükûb: binme.

9. Enzar-ı şefkat: şefkatli bakışlar.

sirata[10] had ve nihayet yoktu. Yangın alevlerinden kurtulduklarına zâhib[11] olanlar, hastaneden çıkmışlar zannedenler, tımarhaneden firarlarına ihtimal verenler çoktu. Gıla-yı tayişten[12] dolayı elbiselerini iç gömleğine kadar satmış olduklarını tahmin edenler bile vardı.

Hacı'nın türlü türlü sofuluk âdetlerinden biri de gerek cer[13] ve gerek binek suretiyle kendini taşıttığı hayvanların haklarından yarın ahirette beriyü'z-zeme[14] kalmak için onların emeklerine mukabil okumak ve tespih çekmekti. O gece kendine münavebeten[15] binek hayvanlığı hizmetini gören Osman'la Fettah'ın hukuk-ı nakliyelerini evrad[16] ile tediye için tespihini çıkardı. Mırıl mırıl çekmeye başladı. Hacı maneviyata itikatta bütün dünyayı kendine uygun bulsa bakkala, kasaba borcunu bile tespihle ödemek taraftarıydı. Lehü'lhamd[17] İstanbul'un son terekiyatından[18] olan elektrikli tramvaylara da yetişti. Bunlara bindiği zaman, havadan uzanan birkaç telin kuvve-i ceriyesiyle[19] o koca arabayı koşturan Frenk'in aklına da okur üflerdi. Avrupalının hakk-ı zekâsına karşı ahirette medyûn[20] yatmak istemezdi. Zaten Hacı'daki uzun sakalın temasıyla ensesi kıykiş[21] Fettah'ın kulak arkasından suratına doğru bir de tespih sallanması inzimam edince muti merkûb sertleşerek:

"Hacı Baba, şimdi tespih mırlanmanın sırası mı? Koy onu cebine. Bugün soğuktan ölmezsek konakta çekersin..."

10. Tefsirat: açıklamalar.
11. Zâhib: fikre kapılma.
12. Gıla-yı tayiş: kıtlık.
13. Cer: sürükleyerek götürme.
14. Beriyü'z-zeme: ihtiyaçtan kurtulma.
15. Münavebeten: nöbetleşe, sırayla.
16. Evrad: virdler.
17. Lehü'l-hamd: hamd olsun.
18. Terekiyat: ilerlemeler, yenilik.
19. Kuvve-i ceriye: elektrik gücü.
20. Medyûn: borçlu.
21. Kıykiş: gıdıklama.

"Kızma evlat. Senin hakkını ödemek için çekiyorum..."

"Babanın eşeği gibi sırtıma yüklendin. Gösterişin zayıf ama ağırlığın okkalı. Kemiklerin içime batıyor. Belimin ortasını çökerttin... Bir de durmuş da mır mır ile benim hakkımı ödeyecek..."

"Cahillik... Cahillik... Ben bir tespih çekerim, sana bin sevap yazılır..."

"İstemem. Sevabın senin olsun. İn sırtımdan..."

Hacı, eliyle öteki merkûbunu çağırarak:

"Gel Osman... Fettah yoruldu."

Fettah sırtından harar atar gibi Hacı'yı yere silkerek:

"Efendi, bize defineden hisse çıkaracak derken, bütün urbamızı, saat kordonumuzu, para cüzdanımızı, yeni potinlerimizi üste verdik..."

Hacı Hurşit, tespihli elini kıbleye doğru âbidane kaldırarak:

"Kederlenme evlat... Hazret-i Abdal şimdi onların hepsini bize gönderecek. Bu bir tecrübedir... Bu bir imtihandır..."

Fettah büyük bir istihza[22] ile:

"Hazret-i Abdal kim? Sen misin? Baban mı yoksa?"

"Haşa haşa... Ben değil... Ben bir âciz kul..."

Osman, Fettah'ın kulağına yaklaşarak:

"Sus be! Bu herif tekin değil... Gece cinlerle konuşurken gördüm."

Fettah dikkatli ve şüpheli bir nazarla Hacı'yı süzerek:

"Cinlerle konuşuyor da bu soğukta neye böyle cascavlak sokak ortasında kaldı? Bir cinli çağırsın onun sırtına binsin... Bana ne yükleniyor?"

Osman, Fettah'ın kulağına musirrâne[23] bir şeyler fıslayarak gönlünü yapar. Yine Hacı'yı nöbetle dûş-ı tahammüllerine yüklenerek yola devam ederler.

Gündüz olur. Çok insana tesadüf etmemek için caddeden Sülüklü yoluna saparlar. Bin müşkülâtla Horhor'u

22. İstihza: alay.

23. Musirrâne: ısrarla.

bulurlar. Gösterdikleri büyük gayrete rağmen uşaklarda Hacı'yı taşıyacak takat kalmaz. Çeşmenin önünde rakiplerini yeni ayak bir çocuk gibi yere bastırırlar, Hacı bu defa insafa gelerek:

"Haydi evlatlar, koltuğuma giriniz de yürüyeyim..."

Müsabakadan mağlup çıkmış bitik bir "boksör" hâlsizliğiyle Hacı iki tarafındakilerin kollarına asılarak yürümeye başlar... Nihayet güç bela konağı bulurlar.

On Üç

Üçünün de böyle Unkapanı değirmen işçiler[i] kıyafetiyle ve arabasız avdetleri konakta herkesi meraka, telaşa düşürür. Abdal Hazretlerinin nezd-i vilayetlerine izâm kılınan[1] bu küçük heyet-i murahhasanın[2] avdetini dört gözle bekleyen hane sahibi Hacı Ferhat ve komşu Hafız İshak Efendiler bu hâle ne mana vereceklerini bilemezler. Öyle bir hüsn-i niyet ve sıdk ile müracaatın böyle bir su-i neticeye[3] çıkmasına ne denir? Hacı Ferhat Efendi meraktan büyümüş gözlerini hayretle ve biraz da rikkat ve merhametle Hac refikine dikerek:

"Ya Hacı Hurşit! Hazret-i Abdal'ı gücendirerek esmayı üstüne sıçrattın galiba?"

Bütün gayret-i hayatiyesini son mukavemetine kadar istimal ile o hâlde oraya gelebilmiş olan Hacı Hurşit cevap vermek için ağzını açar. Fakat iki çenesinin leylekvâri takırdısından başka lisanından anlaşılır bir söz çıkmaz.

Hemen zavallıları sıcak hamama sokarlar. Tabip celb edelerler. Terletirler. Üçünün de göğüslerine, arkalarına vantuzlar ururlar.[4] Bir müddet onları uykuya, istirahat-i mutlakaya[5] terk ederler. Fakat uşaklar uykuya varmazdan evvel damat Methi Bey arabacı Osman'ın yanına giderek:

1. İzâm kılınmak: gönderilme.
2. Heyet-i murahhasa: delegelerin kurulu.
3. Su-i netice: sonucun kötülüğü.
4. Urmak: vurma.
5. İstirahat-ı mutlaka: kesin olarak dinlenme.

"Osman, arabayı ne yaptınız?"

"Araba hakkında malumatım yok... Ben arabayı Fettah'a teslim ettim... Hacı Hurşit Efendi'nin arkasından gittim. Sonra Fettah'ı soyulmuş, iplere bağlı bulduğumuz zaman araba meydanda yoktu."

Damat Bey muhtasaran Fettah'ı isticvap eder.[6] Hizmetkâr, hakikati olduğu gibi söyler...

Methi Bey vakit geçirmeden doğru Şehzadebaşı merkez komiserine müracaatla vakayı anlatır. Komiser derhâl arabanın sirkat[7] edildiği civara karib[8] merkezler ile telefon muhaberesine girişir. Nihayet Silivrikapısı merkezi meseleyi şayan-ı memnuniyet bir surette halleder. Şöyle görüşürler:

Şehzadebaşı:

"Birader, bu gece Bâlâkuyusu, Çınar, Virancami taraflarında mühim bir sirkat olmuş..."

"Nasıl?"

"Üç kişiyi hemen anadan doğma soyduktan maada altlarındaki arabayı da almışlar..."

"Evet, malumatım var... Bir çift, baklakırı iri Macar beygiri koşulu, içi neftî kadife döşeli Avrupakâri, mükemmel, geniş bir kupa..."[9]

Methi Bey telefona kulak vererek:

"Evet... Evet ta kendisi, bizim araba..."

Silivri merkezi:

"Merak etmeyiniz. Araba hiçbir zarara uğramaksızın bizde mahfuzdur..."

"Nasıl elde ettiniz?"

"Araba, gece sabaha karşı Yayla taraflarından geçerken devriye kolunun dikkatini celb etmiş. Çünkü arabayı kullananın sabıkalı meşhur Uçurtma Ahmet olduğunu

6. İsticvap etmek: sorgulama.

7. Sirkat: çalma, hırsızlık.

8. Karib: yakın.

9. Kupa: kapalı, yalnız arkasında oturulabilen, genellikle atların çektiği dört tekerlekli araba.

devriyeden tanıyan olmuş. 'Dur' emrini vermişler. Araba daha hızlı kamçıya başlayınca devriyenin şüphesi artmış, takibe başlamış. Yollar bozuk olduğundan araba süratle kaçamamış. Yayla devriyesi bizden yardım talebi için havaya silah boşaltmış. Bizimkiler silahın sesine gitmişler. Sârikler de silaha davranmışlar. Araba iki devriyenin arasında kalmış, birkaç el revolver teatisinde Uçurtma Ahmet kolundan yaralanmış. Fakat habis, mecruh[10] olarak arabacı mevkiinde yan yana oturdukları Turna Hüsnü ile beraber firara muvaffak olmuşlar. Devriyeler arabayı bastırarak içindeki Yarasa Ali, Torpil Mustafa, Kurt Nikoli'yi derdest etmişler. Arabanın içinde de mest, kundura, iki çift potin, pantolonlar, ceketler, paltolar, saat kordonlar, para cüzdanları vesaire bulunmuş."

Methi Bey:

"Misafir Hacı Hurşit Efendi'yle bizim arabacı Osman, uşak Fettah'ın eşyaları..."

Komiser telefonla:

"Ey sonra?"

"Sonra yakaladığımız üç şeriri, isticvaplarını icradan sonra deliğe tıktık. Şimdi Müdde-i umumîliğe[11] gidecek fezlekeyi yapıyoruz..."

"Araba bizim semtten muteber bir zata ve eşyalar da onun etbaına[12] aittir. Aidiyet ispatı muamelesini bize bırakarak şimdi araba ile eşyayı merkeze gönderiniz..."

Komiser telefonu kapadıktan sonra Methi Bey'e:

"Müsaadenizle zat-ı âlinizden bir şey soracağım..."

"Buyurun..."

"Bu sirkat keyfiyeti gece saat kaçta vuku bulmuş?"

"Silivripkapısı merkezinin söylediği gibi sabaha karşı..."

"Affedersiniz Beyim... Sabaha karşı sizin konağın arabası o hücra[13] semtlerde ne arıyordu?"

---

10. Mecruh: yaralı.
11. Müdde-i umumîlik: savcılık.
12. Etba: tâbi olanlar.
13. Hücra: ücra.

Methi Bey, burnunun altında hemen bir çimdik kalmış kırpık bıyığından, bu suale bir cevap bulmak için iki telini daha koparark:

"Vallahi komiser bey, keyfiyetin evveliyatına ben de pek vâkıf değilim. Meseleyi bu sabah duydum desem yalan söylemiş olmam. Çınar taraflarında Virancami'de bir Abdal Veli Hazretleri varmış. Galiba İspanyol nezlesine okurmuş. Nasıl olduğunu bilmiyorum, bu namla bizim kayınpederden bir hayli para dolandırmışlar... İhtiyar adamın İspanyol nezlesinden ödü kopuyor. Bu hastalığa tutulmamak için ne istenirse kemal-i saffetle[14] veriyor..."

"O gece arabayla gidenler Abdal Veli'ye para mı götürmüşler?"

"İyi bilmiyorum ama öyle olacak... Parayı Abdal'a mı vermişler? Yoksa hırsızlara mı kaptırmışlar? Orasını bilmiyorum..."

"Bu suallerimin, derdest edilen Yarasa Ali, Torpil Mustafa ve Kurt Nikoli'nin isticvaplarıyla sıkı alakası olduğundan tenviri hususu bizim için mühimdir."

"Komiser bey, dün gece o semtlere gönderilip de altlarındaki arabayı bıraktıktan sonra iç gömleğine kadar soyulmuş bulunan adamlar soğuk algınlığını def için şimdi konağın hamamında istirahattedirler. Onların akılları başlarına gelince elbette vakayı bertafsil[15] hikâye edeceklerdir. Size haber gönderirim. Teşrif buyurursunuz. Söyleyeceklerini dinler ve istediklerinizi sorar anlarsınız."

"Teşekkür ederim efendim."

Methi Bey konağa avdet eder. Herkesi telaşta bulur. Hanenin büyük kızı Narin Hanım hastalanmış, dünden beri kırıklığı varmış. Bugün harareti biraz artmış. Cidden ziyade naza, meraka benzeyen bir hastalık... Fakat anaya babaya meram anlatması kabil mi?

14. Kemal-i saffet: iyi niyet.
15. Bertafsil: ayrıntılı şekilde.

Bütün mahalle İspanyol dehşetiyle titriyor. Mahalle bekçisi bile öğrenmiş bir kere, soruyor:

"İspanyol'a mı?"

Tasdik cevabını alırsa kazanı hazırlıyor.

Çabuk hekimler celb olunur, büyük ihtimamlar ile müdavata[16] başlanır. Doktorlar telaşı mucip bir hâl olmadığına etrafı iknaya, temine uğraşırlar. Lâkin mahalleye haber çabuk yayılır: "Hacı'nın büyük kızı İspanyol'a tutulmuş." Pek çok ağızlar, uzun uzun "Ooohhh!" teşfileriyle açılır. Müntekim gözler, allı pullu bir tabut çıkmasına intizaren Hacı Ferhat Efendi'nin kapısına dikilir.

Hafız İshak Efendi hemen komşusunu teselliye koşarak:

"Hiç merak etme birader. Biz ihtarnamedeki diyet mi diyelim? Fidye-i necat mı? Tahlis-i hayat[17] akçesi mi? Tayin namı müşkül... İşte o parayı tam vaktinde Hazret'in kasası olan fersude zembile yatırdık. Cenab-ı Abdal kızımızı ölümden kurtarmaya beş yüz lira mukabilinde borçludur. Bundan şüphe eder misin?"

"Haşa... Fakat... Hacı Hurşit ve uşaklar, arabasız ve birer don gömlekle avdet ettiler. Ne hâl vuku buldu? Emaneti mahalline teslim ettiler mi? Ne oldu?"

16. Müdavat: deva bulma, iyileşme.

17. Tahlis-i hayat: hayatın kurtulması.

On Dört

Hacı Hurşit, sıcak hamamda rahatı bulunca bol bir terleme ile uzun bir dalış dalmış, öğle zamanına kadar deliksiz bir uykuya varmıştı. Onun kalbinde namaz vakitlerini kendine ihtar eden sanki münebbihli bir saat vardı. Ne kadar derin uykuda olsa salat zamanını çalar, onu uyandırırdı. Bu itikat ile Hacı uyandı. Öğle namazını hamamın soğukluğunda eda etti. Vakayı tenvir için meraktan duramayan Hacı Ferhat Efendi'yle komşusu Hafız İshak Efendi hemen hamama, musallinin yanına koştular. Hacı, uzun uzun dualardan, tespihlerden sonra, zairlerine bir tebessüm-i kabul gösterebildi.

Hane sahibi soruyordu:

"Ya Hacı Hurşit, bu ne hâl? Sizi kim soydu böyle? Arabayı nerede bıraktınız?"

Hacı ufak bir dua mırıldadıktan sonra:

"Efendim, Allah emreder, kul yapar. Bu bir cilve-i ilahiye... Abdal Veli Hazretleri bu gece bizi bir imtihan etmek istedi. İşte bu kadar..."

"Fakat nasıl oldu?"

"Nasıl oldu? Oldu... Kaderullah..."

"Sizi kim soydu canım?"

"Nenize lazım efendim bizi kim soydu? Soydu. Sırası gelecek hepsini anlatacağım..."

"Sırası ne vakit gelecek?"

"Şimdi beklediğim bir şey var, o zuhur etsin. Ondan sonra..."

"Nedir beklediğiniz?"

"Arabayı, esvapları Hazret-i Abdal hemen geri gönderecek... Âlem-i manada bana şimdi malum oldu."

"Nasıl malum oldu?"

"Abdal Veli Hazretleri bizzat rüyamı teşrif buyurarak: 'Merak etme Hurşit, emval-i mesrukanızın[1] hepsini şimdi konağa gönderiyorum' tebşirinde[2] bulundular..."

"Sizi soyan Abdal Veli midir?"

Hacı büyük bir galeyanla:

"Lâ... haşa... lâ... haşa..."

O esnada içeri hizmetkâr Ahmet girerek:

"Efendim müjde, araba geldi. Eşyalar da hep içinde..."

"Kim getirdi?"

"Polisler..."

Ferhat ve İshak efendiler pek büyük birer hayret-i dindarane ile ikisi bir ağızdan:

"Ya Hacı Hurşit, sen de veliyullah namzedi[3] bir adamsın."

Hacı hemen secde-i şükrana kapanarak tekbir getirir.

* * *

Abdal Veli Hazretlerinin bu son kerameti huzurunda, efendiler, gözler istiğrakta, parmaklar dudaklarda mebhut kaldılar. Tekrar âmenna ve saddakna, fakat Narin Hanım'ın hafifçe başlayan hastalığı birdenbire ziyadeleşir. Veli Hazretleri, aileyi pek çetin bir tecrübe ve imtihandan geçirmek mi istiyor? Etibbâ son tekayyüdatla meşgul iken ikindi üzeri posta müvezzii[4] Hazret'ten bir mektup getirir. Zarfı açarlar. İçinden hastaya tütsü verilmek için ufak ufak kesilmiş kâğıtlar çıkar.

1. Emval-i mesruka: çalınmış mallar.
2. Tebşir: müjdeleme.
3. Namzed: aday.
4. Müvezzi: dağıtıcı.

"İhtarname-i mukaffada tarif edildiği vechile amel oluna" kaydından başka bir işar görülmez. Musarrah şeraitine tevfikan her ezan vakti tütsülerde devam olunur. Lâkin garip hâl, her tütsüden sonra hastalığı daha vahimleştiren makus[5] bir tesir görülür. Peder şefkati galeyana gelir. Zavallı Hacı Ferhat Efendi, Abdal Veli Hazretlerinin kudsiyeti hakkında iştibahı[6] tehlikeli görmekle beraber kerimesinin akıbet-i marazından[7] endişeye düşmekten de kurtulamaz.

Hacı Hurşit ile arabacı Osman ve hizmetkâr Fettah'ın hamamda akşama kadar istirahatlerine müsaade olunur. O gece bu üç kişinin sergüzeştlerini dinlemek üzere âdeta bir divan kurulur. Polis komiseri davet olunur. Çünkü Hacı ve Hafız Efendilerce bidayeten işin gizli tutulması mukarrer idiyse de araba ile makam-ı Abdal'a gönderilenlerin yalın ayak başı kabak avdetleri mahalleye dedikodu salmış, âlemin merakını arttırmış, türlü tefsirata meydan açmış, işin hafi tutulacak yerini bırakmamıştı. Bir de araba ile eşyaların avdeti kimsenin himmet-i maneviyesiyle değil, ancak polis komiserinin kiyaseti eseriyle olduğunu Methi Bey kayınpederine vazıhan anlattı. Binaenaleyh,[8] o akşamki istimada[9] komiserin huzuru lüzumunu bildirdi. Damat Nihat ve Methi Beyler de hazır bulunur. Akşam taamından sonra konağın büyük bir odasında samiîn[10] toplanır.

Mükeyyifattan yalnız çay içmenin günahından korkmayan Hacı Hurşit Efendi'yi neşelendirmek için bu içkiden titrek eline birbiri üzerine birkaç bardak sunulur...

Gıcır gıcır abdestiyle yeni hamamdan gelmiş bu mübarek adam en yüksek bir sedirin üzerine çıkar. Mestle-

5. Makus: uğursuz, ters.
6. İştibah: şüphelenme.
7. Akıbet-i maraz: hastalığın akıbeti.
8. Binaenaleyh: bunun üzerine, bundan dolayı.
9. İstima: dinleme.
10. Samiîn: dinleyiciler.

rini birbirine sürterek ince bir gıcırtı ile diz çöker. Vaaz eder gibi besmeleyle macerayı şöyle nakle başlar:

"Buradan arabaya bindik. Rabbim kabul eylesin, güzergâhımızda mekabire müsadif oldukça sağa sola Fatiha-yı şerife ihda ederek[11] yolumuza devam ve encam-ı kurb-ı makam-ı Abdal'a[12] vasıl olduk... Rabbi temim bilhayır.[13] Arabadan indim. Vechimi kıbleye döndüm. Yürüdüm. Yürüdükçe makamın halâveti, heybeti kalbimi sardı. Hazret'in maneviyeti bana karşı çıktı. Derunî bir gurur ve hubûr[14] ile titredim. İhtarname-i mukaffada tavsif buyrulduğu vechile kabristana yaklaştım. Karanlığa gözlerim alıştı. Gökte yıldızlar bana yolumu işaret ediyorlar, baykuşlar hoş geldin diyorlar, etrafımda gözlere görünmez kelpler[15] ürüyorlar, mezarlardan ölüler kemik kafalarıyla gülüyorlardı. Bir yetim ağlaması, bir firkatzede[16] valide nevhası duydum. Durdum. Ölüm hayattan mı istimdat ediyordu? Hayat ölüme mi iltica eyliyordu? Bilmem...

Sokaktan itibaren saydım. Dördüncü ve beşinci servinin arasına geldim. Zaten yüzüm maşrıka müteveccihti. İki yanımdan, biri dev, öteki cüce iki gölge iki delil-i leyli gibi sağ ve solumdan yürüdüler. Bana gar-ı Abdal'ın medhâlini[17] işaret ettiler. Fesüphanallah, meydanda gölge vardı. Cisim yoktu. Sanki gayr-i maddî iki mahluk... Delillerime uydum. Yürüdüm. Yakınımdan pek hazin bir lahin[18] ile 'sûretü'l-felâk' tilâvetini işittim. Samiamı Kuran-ı Kerim sadası doldururken meşamıma[19] bir müsk ü

11. İhda etmek: hidayete erdirme.
12. Encam-ı kurb-ı makam-ı Abdal: Abdal'ın makamının yakın noktası.
13. Rabbi temim bilhayır: Rabbim hayırla sonuçlandır.
14. Hubûr: sevinçler.
15. Kelp: köpek.
16. Firkatzede: ayrılık çeken.
17. Medhâl: giriş.
18. Lahin: Kuran okurken yanlış telaffuz etme.
19. Meşam: koku alma.

anber kokusu yayıldı. Yüreğimden manevi bir galeyan geldi. 'Ve min şerri gasikin izâ ve kab'[20] ayet-i kerimesini birlikte okudum. Sanki ruhum, gecenin o karanlığı içinden deliller arasında bir memba-ı tecelliden[21] vuslat-yâb[22] olmaya gidiyordu. Etrafım muzlimdi ama gönlüm pürnur oluyordu. O inşirah, daha doğrusu o haşmet-i maneviye ile birkaç adım daha yürüdüm. Gar-ı Abdal'ın menfez-i mehîbi[23] karşıma çıktı. Gece karanlığından daha kesif katranî bir daire-i fâhire... Doğrusu orada ruhum irkildi. Çünkü geceden daha geceye geçecektim. Bu tereddüdüm teeddübümden[24] ileri geliyordu. Yürüyüp geçeceğim, basacağım yerlerin her bir karış türab-ı mübareği benim için mukaddesti. Belki bir küstahlık ederim korkusu kalbimi eziyordu. Bu endişem Cenab-ı Abdal'a malum oldu. Yumuşak, muanber[25] bir el sağ omzuma dokundu. Tatlı, berrak, kudsî bir sada:

'Yürü! Ya Hurşit...' dedi.

'Lebbeyk Ya Abdal...' nidasıyla yürüdüm.

Garın sağ taraf cidarına elimi uzattım. Adımlarımı sayıyordum... Bir, iki, üç... Tamam yedincide zembil-i mübareği buldum. Elimi koynuma soktum. Emaneti çıkardım. Besmeleyle zembil-i şerife bıraktım.

'Oh... Hizmet-i tevdiyem[26] hitam buldu'[27] dedim, sevindim. Karanlık içinde ben o inşirahta iken fesüphanallah[28] birdenbire sanki berk[29] ile rad[30] vuku buldu.

---

20. Ve min şerri gasikin izâ ve kab: Felâk suresinin "karanlığı çöktüğü zaman gecenin şerrinden" anlamına gelen kısmı.
21. Memba-ı tecelli: tecelli kaynağı.
22. Vuslat-yâb: kavuşma bulma, kavuşan.
23. Menfez-i mehîb: heybetli delik, heybetli pencere.
24. Teeddüb: utanma, edepli olma.
25. Muanber: güzel kokulu.
26. Hizmet-i tevdiye: emaneti bırakma hizmeti.
27. Hitam bulmak: sona erme.
28. Fesüphanallah: hayretle söylenen bir söz.
29. Berk: şimşek.
30. Rad: gök gürültüsü.

Hemen bir şimşek çaktı. Arkasından şarik...[31] Şarik. Bir şey şakladı. Yakınımda bir yere indi sandım. 'Acaba bir kusur mu ettim? Bu işaret-i tedibiye[32] benim için mi vuku buluyor?' diyordum. Fakat yıldırımın o pek kısıran-ı tenvirinde[33] etrafımda meşhudum[34] olan lâtif ve dehşetnâk manzarayı hiç unutamayacağım. Garın en ileri umkunda birbirine gayetle sıkı sarılmış bir gılmanla bir huri gördüm. Bu iki cennet mahlukunun şeffaf vücutları içinden ruhlarının yekdiğerine savleti fark olunuyordu. Bu cümbüş-i tezevvuk[35] iki vücud-ı maddi arasında olsa bir zelle,[36] bir mâsiyet, belki bir ar teşkil edebilirdi. Lâkin onlar... Biri gılman, biri huri ve orası Abdal'ın makamı... Bu manzaraya diğer mana vermek Hazret'in kudsiyetinden şüpheye düşmek değil midir? Hâşâ... İnsan sathi[37] nazardır. Her şeyi üstünkörü görür. Taammuk[38] edemez. Bu uzun hayatta nazar-ı beşer hemen bir âmâ-yı daimî hâlinde bulunur. Fakat ne gariptir ki yine o aynı göz, birkaç senede göremeyeceği şeyleri bir saniye-i rüyette müşahede ediyor. İşte bana da öyle oldu. O şimşeğin pek serî ışığında bu iki sekene-i cennetten başka iki de cehennem zebanisi gördüm. Bu iki ifrit,[39] garın methalinde karşı karşıya duruyorlardı. O ne dehşetli kulaklar, o ne korkunç dudaklardı? Şimşek ziyası sönünce evvelkinden kesif bir karanlık içinde kaldım. Meleklerin muanakaları[40] latifti ama ifritlerin kulakları nazar-ı dehşetim önünden gitmiyordu. Gardan çıkmak için mutlak onların yanından geçilecekti. Yürümek istedim. Korkudan bacaklarım di-

31. Şarik: parlama.
32. İşaret-i tedibiye: usandırıcı işaretler.
33. Kısıran-ı tenvir: cılız aydınlık.
34. Meşhud: görünen.
35. Cümbüş-i tezevvuk: zevk alma cümbüşü.
36. Zelle: hatayla yapılan kusur.
37. Sathi: üstünkörü.
38. Taammuk: derinleşme, meselenin iç yüzünü öğrenme.
39. İfrit: cin taifesinden korkunç bir cins.
40. Muanaka: kucaklaşma.

mağımın verdiği 'yürü' emrine itaat etmiyorlardı. Çünkü ifritlerin dehşetlerinden bîhaberane içeri girmiştim. Fakat şimdi bile bile önlerinden geçemiyordum. Kendimi dürttüm; muştaladım. Hayır... Ayaklarım makinesi bozulmuş bir vapur gibi kumanda almıyordu. İfritler homurdanmaya başladılar. Ben de soğuk sıcak karışık terlemeye... Korkudan bunalıyordum. Fakat mümkün değil, yarı belimden aşağısı işlemiyordu. Aman Yarabbi, iki ifrit rüyetinden bu hâle geldim. Yarın ahirette zebanilerin ellerinde ne yapacağız? Bu ıstırabım ve ayaklarımın re'sime[41] isyanı derhâl Hazret-i Abdal'a malum oldu. İki kuvvetli kol beni yakaladı. Gardan dışarı çıkardı. Burnumu kerih bir koku sardı. Bir de dikkat ettim ki ne bakayım... İfritin kucağındayım... O saatte kendimi kaybettim. Ne kadar zaman bîhuş kaldım bilmiyorum. Beni tartakladılar, uyandım. Gözlerimi açınca kendimi upuzun yatmış buldum. Vücudumda gezinen birkaç el beni çabuk çabuk soyuyorlardı. Taaccüple sordum:

'Emr-i Hak mı vâki oldu? Burası teneşir mi? Beni gasl için mi soyuyorsunuz?'

Bu sualime gülüştüler. Cevap vermediler. Tekrar ettim:

'Söyleyiniz, ölü müyüm? Diri miyim? Burası ahiret mi? Dünya mı?'

Yüzlerini seçemiyordum. Seslerini işitiyordum. Birisi cevap verdi:

'Hacı Baba, sus. Sen öldün. Burası ahiret... Bu urbalar ile gömülürsen sonra mezarda uzun sual cevap var.'

'Allah sizden razı olsun. Dünya malı cifedir. Beni kurtarınız. Münkerine[42] sual cevabım kolaylaşsın..'

'Şimdi harp zamanı, seni saracak kefenimiz yok. Donunu gömleğini üzerinde bırakıyoruz. İnsan dünyaya çırçıplak gelir. Pek sabî bulunduğu için zararı yoktur. Lâkin bu yaşta ahirete cascavlak gitmesi ayıptır... Bir

41. Re's: baş, kafa.

42. Münkerine: Allah'ın razı olmadığı şekilde.

nazırın karşısına redingotsuz çıkılamazken en büyük divana üpüryan nasıl gidilir?'

Beni soyanların iki cihan teşrifatına da vâkıf kimseler olduklarını anladım. Menfi bir cevap almak felaketinden titreyerek sordum:

'İmanı kurtarabildim mi?'

İçlerinden birisi ziyadece gülerek:

'Ceplerindeki paralarınla urbaların ve yeni mest kunduralarından başka her şeyi kurtardın. Hatta enamını, misvakını, takvimini, tespihini de bırakıyoruz. Onlarla beraber gömüleceksin. Ecri vardır.'

'Teşekkürler ederim...'

'Ne iyi bir adamsın... Kabasoğan kadar kolay soyuluyorsun!..'

Beni yalnız iç çamaşırlarıyla bıraktıktan sonra yine gülerek:

'Vazifemiz hitam buldu. Biz gidiyoruz. Allah taksiratını af ve münkerine sual cevabını âsan ve seni de bu mezarlığa başimam eyleye. Şimdi gassal gelecek. Dikkat et, üstündekileri çaldırma. Şu zamanda dünyada ölü soyuculara don ve gömleğini kaptırmamak bir insan için ahirette imanı kurtarmak kadar mühim ve müşküldür.'

Bu ihtarın akabinde tespihi elime tutuşturarak:

'Al bunu, dünyada tamamlayamadığın dert ve bela kaldıysa onları da ahirette çek' dedikten sonra kahkahalarla, fakat rüzgâr gibi süratle savuştular.

Bir müddet bekledim. Gelen giden olmadı. Ölü üşümez derler. Lâkin ben donuyordum. Beni sıcak su ile gasledersem ısınırım ümidiyle intizarım uzadı. Diri, evinde; ölü, mezarında gerek... Bir ayak evvel ahiret bucağıma sokularak öbür dünyanın mağfiret ve rahatına ermek istiyordum... Ah anladım. Bunlar bana hep Hazret-i Abdal'ın cilveleriydi. Zaman uzadı. Soğuk arttı. Titreme keza... Abdal'ın merhametine ilticaen[43] söylüyorum. Cilve soğuklaşıyor, imtihan ve tecrübenin bürudeti iliklerime işliyordu. Elimdeki tes-

43. İlticaen: sığınarak.

pihle "Ya Sabur" çekiyordum. Bilmem kaç yüzü buldu. O aralık yanımda bir karaltı peyda oldu. Sordum:

'Beni gasle mi geldin?'

'Sen kimsin?'

'Mezara gömülmesini bekleyen bir ölü...'

'Mezarından niye çıktın?'

'Daha gömülmedim...'

'Ölü, laf söyler mi?'

'Hazret-i Abdal'ın mucizesiyle ben söylüyorum...'

'Vay Hacı Hurşit?'

'Vay oğlum Osman...'

"Tanıştık. Osman da benim gibi bir don bir gömlek, yelem yelâlek[44] idi."

Hikâyesinin mühim kısmı burada hitam bulan Hacı Hurşit sustu. Yorgunluk alıyordu. Vakayı dinlerken ikide birde muhtıra defterine bir şeyler kaydeden polis komiseri, nâkilin birkaç dakika dinlenmesine müsaade ettikten sonra:

"Hacı Efendi, lütfediniz. Bir şey soracağım.."

"Buyurunuz evlat."

" 'Gar-ı Abdal' dediğiniz yerde Hazret-i Veli'nin kendini görmediniz mi?"

"Hayır efendim..."

"Garın umkunda görmüş olduğunuz huri ile gılman hayalât mıydı? Hakikat miydi?"

"Hakikat..."

"İyice emin misiniz?"

"Eminim... Sizi şimdi nasıl görüyorsam onları da böyle gördüm..."

"Pekâlâ. Bu huri ile gılmanı başka bir yerde görseniz tanıyabilir misiniz?"

"Hay... hay..."

"Demek çehrelerinin eşkâli, hafızanızda mürtesem[45] kaldı?"

"Tamamıyla..."

---

44. Yelem yelâlek: çıplak şekilde.

45. Mürtesem: resmolunmuş.

On Beş

Şimdi sergüzeştinin kendine ait kısmını nakil nöbeti arabacı Osman'a geldi. Bu Anadolu uşağı ırkına has bir saffet ve mertlikle başladı:

"Efendim, ben ıldırgıç[1] bilmem. Yüreğimi olduğu gibi açık söyleyeceğim. Biz Hacı Efendi'yi define çıkarmaya gidiyor sandık. Ne olacağını görmek için arkasından vardım. Hacı Efendi karanlıklara dolanıyordu. Ben de ardını bırakmıyordum. Arada bir etrafımdan öteberi şeyler kaçışıyorlardı. Cin mi? Şeytan mı? İnsan mı? Bilmem. Evvela korktum. Sonra insana bir zarar etmediklerini anlayınca biraz cesaretlendim. Bir sesler geliyor, anlayamadığım şeyler okunuyordu. Hacı Efendi mi okuyordu? Onlar mı? Yoksa hepsi birlikte mi? Fark edemiyordum. Hurşit Efendi servilerin arasından geçti. O karanlık mahzenin içine tıkıldı. Ben de ilerledim. İçeriden mırmırlar duyuluyordu. Ne olduğunu görmeyi çok merak ettim. Birdenbire bir kibrit çaktım. Vay anam, mahzenin ağzında bir çift zebani vardı. Ama ne siz görünüz ne de bir daha ben göreyim. Ta içeride bir güzel kız ile bir oğlan sarmaş dolaş olmuşlar bize bakıyorlardı. Bunları ne gördüm ne görmedim, birden suratıma 'şark' patlangıcıyla bir şamar indi. Gözlerim patladı sandım. Ve püf diye kibriti de söndürdüler. Beni belimden kaptıklayın[2] dışarı attılar. Aklım zıvanasından oynadı. Vü-

1. Ildırgıç: bahane.
2. Kaptıklayın: kaptıkları gibi.

cudumu bir zangırtı aldı. Kulhüvallahi'yi okuyup üfürmeye başladım."

Osman o korkunç şeyleri yine görüyormuş gibi bir ürküntü ile gözlerini odanın bir köşesine dikerek sustu. Bir müddet odanın haricini dinledi.

Komiser itikatsız adamlara mahsus bir istihfaf tebessümüyle:

"Hacı Hurşit Efendi, deminden, 'Garın içinde birdenbire bir şimşek çaktı. Bir şey şakladı' buyurmuşlardı. Bu berk ile r'adın nereden doğduğunu şimdi anladınız mı?"

Birkaç:

"Hayır.." sadası duyuldu.

Komiser devam etti:

"Şimşek: Osman Ağa'nın çaktığı kibrit... Şakırtı da yediği tokat... Hacı Hurşit Efendi, Abdal Veli hakkında o kadar izamkâr[3] bir itikat marazına tutulmuş ki kibrit alevini berk, tokat şakırtısını r'ad sanmak galat hissine düşüyor... (Osman'a hitaben) Peki oğlum devam et..."

Osman, Abdal Veli ecinlilerinden memleketteki Cinlikavak garaibine atlayarak birçok tafsilâta girişmek istedi ise de, komiser, lakırdısını birden budayarak:

"Memleketteki ecinlileri buradakilere karıştırma... Dün gece ne gördünse yalnız onu anlat..."

Buradaki macerayı memleketinin cinleriyle tezyin edemediği için biraz neşesi kaçan Osman anlatıyordu:

"Suratımda patlayan tokadın ateşini serinlendirmek için kırbaç yemiş bir hayvan gibi gece karanlığı içinde ayaklarım nereye giderse dolanırken birden arkamdan biri yapıştı, kollarımı geriye çemredi. Dolap beygiri gibi gözlerimi bir bezle bağladılar. Ben kuvvetim olduğu kadar debeleniyor, etrafımdakilere kararlamasına tekme atıyor, bağırıyordum.

Kalın bir ses:

'Eşeklenme dur..' dedi.

3. İzamkâr: yüce, hürmet gösterilen.

Ben daha ziyade bağırmak istedim. O zaman gayet iri ve nasırlı bir elin dört parmağı enseme ve başparmağı da gırtlağıma yapıştığını hissettim. Boynu köpek ağzında bir kedi nasıl çırpınırsa öyle titredim. Titredim. Sıfırı tüketttim. Sesim kesildi. Nereden çıkacaktı ki? Boğazım tıkalıydı."

Osman o müşkül anı tahatturdan sızan yüzünün terlerini silerek:

"Artık 'vık' diyemedim. Beni ölü soyar gibi soydular."

Komiser:

"Seni soyanların çehre ve kıyafetçe nasıl adam olduklarını hiç seçemedin mi?"

"Nasıl seçeyim efendim, gözlerim bağlı... Kollarım bağlı... Elim ermez, gücüm yetmez.."

Fettah'ın macerasını da dinlediler. Komiser Şinasi Bey muhtırasına hayli şey kaydetti. Bu zat, Türkçeyi bir edip kadar doğru yazıp okur, Rumca ve Fransızcaya aşina, Avrupa'da münteşir[4] polise ait asarın çoğunu mütalaa ile tevsi-i malumat[5] etmiş, zabıta memurlarımızın arasında emsaline tesadüf olunmak muhal bir nadire-i dirayet ve zekâ idi.

Hane sahibi Ferhat Efendi'ye hitapla:

"Efendim, bir şey istirham edeceğim.."

"Estağfurullah, emredersiniz..."

"İhtarname-i mukaffa namıyla Abdal'dan mevrut[6] mektubu görebilir miyim?"

Hacı Ferhat Efendi, müşkül bir vaziyette kaldığını gösterir bir tavırla ellerini ovuşturarak:

"Emriniz başım üzerine, lâkin Hazret-i Abdal zat-ı velayetlerine ait her nevi tahkikat ve tetkikatı şiddetle menediyorlar. Büyük kerimem ziyade rahatsız. Abdal'ın emri hilâfına hareketle başıma bir felaket celb etmekten korkarım..."

4. Münteşir: duyulmuş, yayılmış.
5. Tevsi-i malumat: bilgileri genişletme.
6. Mevrut: gelmiş, gelen.

Komiser Şinasi Efendi ince bir tebessümle:

"Akidenizi rencide etmek istemem. Fakat meydandaki şu pek bâhir[7] haydutluk Abdal Veli hakkındaki hüsn-i nazarınızı biraz olsun bulandırmıyor mu?"

"Efendim, bu sirkatler makam-ı Abdal'ın haricinde, uzağında vuku buluyor. Bu cinayetkârane efal ile hâşâ Hazret-i Veli arasında bir münasebet tasavvuru kabil değildir..."

"Abdal Veli kuvve-i kudsiyesiyle civarını bu eşirradan[8] neye tathir etmiyor? Bu aralık pek ziyade yorgun olan zabıtanın başına böyle şeyler çıkaracağına, maneviyetiyle biraz bize yardım etse olmaz mı?"

"Biz zabıtayı faaliyete davet etmiyoruz. Bizim kimseden davamız yok."

Damat Methi Bey asabi bir telaşla söze atılarak:

"Davamız nasıl yok? Zabıtanın himmeti olmayaydı bizim koca kupa, koşulu hayvanları ve soyulan üç kişinin urbalarıyla beraber gitti giderdi."

Hacı Ferhat Efendi'ye muaveneten Hafız İshak Efendi başladı:

"Biz onu bunu bilmeyiz. İşte ben ortada ibret... Evvela sizin gibi itikatsızlık ettim. Evimden üç cenaze çıktı. Hazret-i Abdal ihtarnamesinde ailemden kimleri mevte mahkûm göstermişse gayet mahir bir avcı gibi dane-i maneviyetiyle tık tık onları vurdu; devirdi. Dün gece hariçte bir hırsızlık olmuş, bunu Veli'nin maneviyetiyle karıştırmamalıdırlar. Akıllarımızın ermediği şeyler hakkında istihfafla cahilâne hükümler vermekten çok fenalıklar çıkar.

Hacı Hurşit kim bilir kimlerin haklarını ödemek için çektiği tespihi keserek:

"Efendim, bendeniz komiser beyin buradaki huzurunu bir sâmi sıfatından diğer türlü bir resmiyetle telâkki

7. Bâhir: apaçık, aleni.

8. Eşirra: çok kötü insanlar.

edemem... Abdal Veli hakkında resmen bendenizi isticvap ediyorlarsa kendilerine verecek bir tek cevabım yoktur."

Komiser, Methi Bey'e ufak bir işaret verdikten sonra:

"Peki efendim, peki. Üzülmeyiniz. Abdal Hazretlerinin velayetinden şüpheye düşerek kimseyi günaha, belaya, felakete sokmak istemiyoruz. İhtarname-i mukaffayı bir vesika-yı resmiye adıyla alıp gidecek değilim. Bir kere okuyup yine burada size iade edeceğim. Belki bu mübarek kâğıda temastan Hazret'in maneviyeti imdadıma yetişir de itikadıma kuvvet gelir.

Hayli müşkülât ve mücadele ile kâğıdın komisere okutturulmasına muvafakat edilir. Şinasi Bey zarfı eline alır almaz evvela üzerindeki posta damgalarına dikkat eder. Mektubun Samatya'dan postaya verildiğini anlar. Fakat etrafındakileri kuşkulandırmamak için daha böyle dikkat ettiği ufak tefek şeyleri hemen muhtırasına kaydedivermez. Şimdilik aklında hıfzeder."

Mazrufu çıkarır. İki üç defa büyük bir dikkatle okur. Hattı tetkik eder. Bu talik kırmasının her kelime ve her satırındaki şeklî ıttıratsızlıktan[9] bunun o hatta yabancı sahtekâr bir elin mahsulü bir yazı olduğuna şüphesi kalmaz. Büyük bir nezaketle zarfı hane sahibine iade ederek:

"Efendim, lütfunuza teşekkürler ederim. Sualimi af buyurunuz. Abdal Veli tarafından böyle mazrufen buraya başka şeyler gönderildi mi?"

Hane sahibi biraz tereddütle:

"Tütsüler geldi..."

"Bu tütsüleri zarflarıyla birlikte görebilir miyim?"

Komisere ihtarname-i mukaffayı okuttuktan sonra hiçbir meal istihracı[10] kabil olamayan tütsüleri göstermekte bir beis yoktu. Tütsüler haremden getirildi. Komiser bey evvela zarfın damgalarını muayene etti. Bu defa zarf Topkapı Postahanesi'nden gönderilmişti. Damgalar

9. Ittıratsızlık: düzensizlik.

10. İstihrac: bir şeyden bir anlam çıkarma.

oranındı. Bu şaşırtma kurnazlığa komiser bıyık altından güldü. Tütsü kâğıtlarını tetkike başladı. Bunlar tuhaftı. Mecidiye büyüklüğünde bir sath-ı müdevvirin[11] ortasına bir mühr-i Süleyman hakkettirilmiş.[12] Bu, büyücü ve üfürükçülerin üzerine "vefk"[13] yazmak için intihab ettikleri bir şekil-i maruftur. Şeklin dahili ufak ufak k'lar, m'ler, s'ler, kargacık burgacıklarla doldurulmuş mühr-i Süleyman, birbiri içine geçirilmiş iki müselles-i mütesaviyülattan[14] teşekkül ettiğinden altı zaviyeli bir yıldıza benzer. Şeklin her köşesine de:

"Kâfir İspanyol... Defol, defol, defol..." duası, daha doğrusu ibare-i garibesi yazılmış. Şekerci mührüne benzeyen bu şekil, tütsü için birçok küçük kâğıtların üzerine basılmış.

Komiser Bey lambaya yaklaşarak cebinden monokl[15] kıtasında bir pertavsız[16] çıkardı. Şekli hurda tetkikatla muayene ederken Methi Bey de yanında duruyordu. Birdenbire zabıta memurunun zeki yüzünde bir tebessüm-i muvaffakiyet belirdi. Pek yavaş bir sesle Methi Bey'in kulağına:

"Dolandırıcıyı yakaladım.." tebşirini mırıldadı. Aynı zamanda elindeki tütsülük kâğıtlardan birini çire-dest bir hokkabaz maharetiyle hemen cebine attı.

Methi Bey komiserin bu muvaffakiyetine memnun oldu. Zekâsına karşı büyük bir hayrete düşmekten de kendini alamadı. Şinasi Bey pertavsızla mühr-i Süleyman şekline bakmaktan dolandırıcıyı nasıl keşfedebilmişti? Orada onun fotografisi mi vardı? Bu garip keşfi çok merak etti.

---

11. Sath-ı müdevvir: dönen yüzey.
12. Hakkettirmek: mühür kazdırma.
13. Vefk: uygun gelme.
14. Müselles-i mütesaviyülat: birbirine eş olan üçgenler.
15. Monokl: tek gözde kaş ile yanak arasına sıkıştırılan çerçevesiz ve tek camlı gözlük.
16. Pertavsız: büyüteç.

Komiser Bey hazırundan[17] müsaade talebi nezaketiyle odadan çıktığı vakit Methi Bey de bu şiddetli merakını halletmek için merkeze kadar onunla birlikte gitti. Odaya çıktılar. Şinasi Bey, genç zabitin hangi merak saikasıyla kendine refakat ettiğini anladı. En rahat koltuklusuna oturttuğu misafirine sigara verdi. Kahve ısmarladı.

17. Hazırun: mevcut ve hazır olanlar.

On Altı

Komiser Bey, pek mütecessis bir nazarla yüzüne bakan misafirine:

"Mührü muayeneden dolandırıcıyı nasıl keşfedebildiğimi merak ettiniz değil mi?"

"Pek ziyade..."

"Biraz müsaade buyurunuz. Pek ketum olmanız şartıyla şimdi merakınızı hallederim. Böyle esrarengiz zabıta umurunda bu dakikada görülebilecek bir işi öbür dakikaya bırakmamalıdır. Biraz Samatya merkeziyle görüşeyim."

Telefon nâkilini eline alarak merkezi bulduktan sonra:

"Komiser Bey birader, siz misiniz?"

"Bendenizim. Siz kimsiniz?"

"Şehdaze Merkez Komiseri..."

"Hayrola efendim..."

"Bâlâkuyusu, Çınar, Virancami taraflarında viranelerde yatar kalkar Abdal Veli namında bir divane, bir meczup, bir serseri tanıyor musunuz?"

"Hayır."

"Nasıl olur?"

"Tanımıyorum."

"Hâlbuki Abdal Veli'nin şöhreti bizim semtlere kadar velvele saldı."

"Ne gibi?"

"Herif evliyalığı dolandırıcılığa alet edinerek oradan buradan yüzlerle liralar çekiyor. Bana şu kadar lira göndermezsen İspanyol nezlesinden öleceksin, mealinde

tehditnameler gönderiyor. Tehdidine kulak vermeyenleri hakikaten öldürüyor..."

"Acayip..."

"Mesele mühimdir. Şimdiden tahkikata başlayınız. Siz tanımıyorsanız belki maiyetinizdeki polis efradından tanıyanlar vardır. Bir de Samatya Posta ve Telgraf Merkezi'ne ihtar ediniz. 'Abdal Veli' tarafından mersul kaydıyla bir mektup bırakıldığı zaman getireni tevkif ettirsinler. Topkapı merkezine de bu suretle tebligatta bulunmanızı rica ederim."

Komiser, telefonu kapayarak misafirinin karşısına oturur. Birer sigara tazeledikten sonra:

"Efendim, bendenizce mesele yarı yarıya tavazzuh etmiş demektir."

Methi Bey taaccüple:

"Ne suretle?"

"Hacı Hurşit Efendi kemal-i safvetle macerayı hikâye ettiği esnada dolandırıcının eşkâlini bize haber verdi."

"Vakayı bendeniz de birlikte dinliyordum amma böyle bir şeyin farkına varamadım."

"Şimşek çaktığı, yani arabacı Osman'ın kibrit yaktığı esnada garın nihayetinde görülen huri ile gılman işte aradığımız eşhastır."

"Ya methalin iki tarafındaki korkunç zebaniler?"

Komiser Bey gülerek:

"Onlar karnaval zebanileridir. İhtarname-i mukaffa, bu gencin kaleminden çıkmadır. Tarz-ı atîkte da yazmak istemiş, fakat muvaffak olamamış. Şiirlerde ne vezin var ne kafiye... Bizde şiir kolaylaştıkça şair çoğaldı. Lâkin nazmın da, nâzımın da necabeti bozuldu. Mecmualarda dakikada on mısra söylemek müsabakaları kuruldu. Nefî ile Nedim bugün geleydiler, muhitin yâvegûluğu[1] tesiriyle belki asaletlerini kaybederek dakikada bir koşma söyleyen birer zevzek olurlardı. Bahse rücu edelim. Bu

1. Yâvegûluk: saçma sapan konuşma.

facia, daha doğrusu mudhikelerin[2] mürettibi işte o gılmandır. Agleb-i ihtimal yanındaki kız da metresi olmalı. Zembil-i şerife bırakılacak beş yüz lirayı kimseye kaptırmadan almak için o gece orada bulunmaları tabiîdir.

"Mühr-i Süleyman'da dolandırıcıya dair ne alâmet keşfettiniz?"

"Bu pek basittir; geliniz."

Komiser Bey, cebinden pertavsızını çıkardı. Zarftan aşırmış olduğu tütsülük mührü ziyaya doğru yaklaştırarak Methi Bey'i bakmaya davetle:

"Görüyor musunuz? Mührün alt iki zaviyesi arasında küçücük bir yazı var."

"Evet, görüyorum."

"Ne olduğunu okuyabiliyor musunuz?"

"Ya... Yakup..."

"Hah Yakup..."

"Fakat bu Yakup nedir?"

"Mührü kazan hakkâkin[3] imzası."

"Bundan ne çıkar?"

"Ne çıkacak... Mühür yeni kazılmış. Hakkâki arar bulurum. Bu mührü kendine ısmarlayan zatın eşkâli hakkında kendisinden mükemmel tafsilât alabilirim... Gılmanın nübüvvet-i hüviyeti hakkında bir ipucu da burada elde edilmiş olur. Bu gılman dolandırıcılık tuzağını her ne kadar Çınar tarafında uzaklara kurmuş ise de kendisi sizin semtin pek yabancısı değil. Oradaki hanelerin içini ve ailelerin ahval-i hususilerini yakından biliyor. Mahallenizde şairliğe, muharrirliğe, gazeteciliğe özenen yahut o yolda temin-i maişete[4] uğraşan gençler var mı?"

"Bilmiyorum. İhtimal ki vardır."

Bu esnada telefon çağırır. Komiser Bey nâkili alarak:

"Neresi efendim?"

2. Mudhike: gülünecek şey.

3. Hakkâk: mühür kazan.

4. Temin-i maişet: hayatını kazanma.

"Samatya merkezi... Şimdi aramızda tahkikat yaptık. Arkadaşlardan Çınarlı Abdal Veli'yi tanıyanlar var."

"Hakkında ne diyorlar efendim?"

"Virane ve mezarlık kovuklarında kıvrılıp yatar. Meczup, salyalı, sümüklü, mundar herifin birisiymiş. Öyle öteye beriye tehditname yazabilmek iktidarı şöyle dursun, söylenen lakırdıyı anlamaz ve söylediği anlaşılmazmış. Fakat velayeti o semt kadınları beyninde pek maruf imiş. Nefesi; kulunca, sıtmaya, havaleye, saraya, hafakana birebirmiş. Söylemeyen çocukların ağzına salyasından bir parmak sürerlermiş. Doğuramayan gebe kadınları çiğnetirlermiş. Yattığı kovuğun yakınındaki ağaçların dalları hacet bağları düğümlerinden gözükmezmiş. İhtisası kadın hastalıklarındaymış. Erkeğe okumaz, nazlanırmış. Cenab-ı Abdal pek zendostmuş. Güzel bir kadın gördü mü yılışır, salyalarını salıverirmiş. Pek para âşıklısı değilmiş. Fakat verirlerse almamazlık etmezmiş. Paralarını nadiren kovuktaki zembile atar ve ekseriyetle boynunda asılı bir kesenin içinde koynunda saklarmış. Bazı haşarı ve hoppa kadınlar Abdal'ı gıdıklayarak avutup güldüre güldüre kesesindekileri aşırırlarmış. Akşam ezandan sonra yattığı in (in) [5]civarında dolaşanları çarparmış. Tez elden olan tahkikatımız bu kadar. Daha haber alacaklarımızı bildiririz."

"Teşekkür ederim."

Komiser, nâkili mahalline astıktan sonra:

"Demek Abdal Veli Hazretleri büsbütün muhayyel bir zat-ı manevi değilmiş. Fakat onun maneviyetinden bu suretle bir istifade yolu keşfedebilmek de zekâya muhtaç. Bu velayet oyununun tertibi kolay bir maslahat değil. Mesela ısıtılınca suyun inbisat edeceğini hemen herkes bilir. Lâkin bu hassanın bir makineye tatbiki cihetini düşünen on binde bir kişi bulunmaz. Tahminimiz vechi-

5. Metinde iki defa yazılmış.

le mürettib-i vaka[6] eğer o gılman bey ise bakalım çapkını nasıl elde edeceğiz?"

Ertesi sabah komiser, sivil kıyafetle Hakkâkler çarşısına gitti. Tütsülük mühr-i Süleyman'ı göstererek bunu hâkkeden Yakup'u tanıyıp tanımadıklarını birkaçından sual etti. "Bilmiyoruz" cevabını verdiler. Yenicami avlusuna indi. Orada bir iskemle, küçük bir mükaab[7] camekândan ibaret dükkânce-i sınaati[8] kubbe-i sema altına kurmuş, çalışan bir ikisine aynı ismi sordu. Adem-i malumat[9] beyan ettiler. Medrese duvarı kenarında bir ihtiyarcası, yarım okka vesika ekmeğini bir kâğıt içinde önüne koymuş olduğu dört zeytin taneciğine katık edebilmek için bir mucize düşünür gibi duruyordu. Komiser yaklaştı. Selam verdi. Hakkâk, müşteri geldi zannıyla biraz derlendi, toplandı. İyi talik bildiğini anlatarak kendini methe başladı. Komiser, mühr-i Süleyman'ı göstererek:

"Bunu kazan Yakup'u tanıyor musun?"

Hakkâk, bu sual karşısında bir mühr-i Süleyman'a, bir de sâilin[10] yüzüne bakarak şüphelendi.

"Bu hakkâklik, kazancı küçük, belası büyük bir sanattır. Bana da bir defa böyle bir mühür hakkettirdiler de altı ay mahkemelere gidip geldim.."

"Bunda mahkemelik bir iş yok. Bu mührün bir aynını daha kazdırmak icap etti de hakkâki onun için arıyorum."

"Ben de kazarım... Hem daha âlâsını... Mühr-i Süleyman böyle mi olur? Bu, on paralık çocuk fırıldaklarına benziyor."

"Yakup'u tanıyor musun? Onu söyle."

"Hayır..."

Komiser kendi kendine:

---

6. Mürettib-i vaka: olayları sıraya koyan.
7. Mükaab: küp şeklinde.
8. Dükkance-i sınaat: ustalık dükkânı.
9. Adem-i malumat: bilgi yokluğu.
10. Sâil: saldıran.

"Ha, bu çetin bir iş. İlk adımda güçlüklere çatıyoruz..." diye düşüne düşüne oradan ayrıldı.

O nevahiden[11] bir polis neferine tesadüf etti. Kendini bildirerek:

"Burada tanıdığın bir hakkâk var mı?"

Polis neferi biraz düşünerek:

"Var efendim."

"Sorulan şeyi doğru söyler mi?"

"Benim hatırım için söyler."

Komiser mühr-i Süleyman'ı polis neferine uzatarak:

"Al şunu, fakat dikkat et kaybolmasın. O tanıdığın hakkâke sor. Bu mühürde imzası olan Yakup'u tanıyor mu? Haydi çabuk..."

Polis neferi mührü aldı. Bir temenna ile kayboldu. Sekiz on dakika sonra avdetle mührü iade ederek:

"Tanıyor efendim."

"Nerede bulunurmuş?"

"Efendim, ismine Sarı Yakup derlermiş. Evvelce Fatih'te çalışıyormuş. Şimdi Beşiktaş'a gitmiş. Tramvay mevkifine yakın, buradan giderken caddenin sol cihetinde bir tütüncü dükkânının köşesine bir camekân koymuş, orada çalışıyormuş."

Komiser Bey, ilk tesadüf ettiği Beşiktaş tramvayına atladı. Mevkife vusulünde indi. Caddenin sol tarafındaki dükkânları gözden geçirirken hiç yorulmadan tütüncü dükkânını ve bir köşesine oturtulmuş küçük camekânın önünde, kış güneşinin kuvvetsiz, hazin şuaları altında ısınmaya uğraşarak çalışan seyrek sarı sakallı, uçuk benizli, zayıf hakkâki gördü. Hemen yanına giderek:

"Merhaba Yakup Efendi."

"Merhaba gözüm. Buyurunuz."

Hakkâk, zâiri[12] tanıyamamıştı. Gördüğü laubali tarzda müracaata aynı suretle mukabele ile "Buyurunuz" demişse de geleni oturtacak yeri yoktu.

---

11. Nevahi: taraflar.
12. Zâir: ziyaretçi.

Komiser, Mühr-i Süleyman'la memhur[13] tütsü kâğıdını hakkâke uzatarak:

"Bu mührü tanıyor musunuz?"

Hakkâk, kâğıdın üzerine kısaca bir göz atarak:

"Evet tanıyorum. Çünkü ben kazdım."

"Kazalı ne kadar zaman oluyor?"

Hakkâk ufak bir düşünceden sonra:

"İki buçuk, üç hafta..."

"Siz doğru özlü doğru sözlü bir adama benziyorsunuz."

"Efendim, yalana tenezzül etmem. Çünkü üzerinde imzam var. İnkâr etmeyi düşüneydim imzamı atmazdım."

"Size bunu hakkettiren zatı tanıyor musunuz?"

"Hayır, hüviyetini tanımıyorum. Kim olduğunu bilmem..."

"Şahsını, şeklini, kıbalini, kıyafetini bana tarif edebilirsiniz ya?"

"Hayhay..."

Hakkâk üç hafta evvelki hatırasını yoklar bir alın takallüsü[14] ve göz kıpıştırmasıyla birkaç saniye durduktan sonra:

"Elli, elli beş yaşlarında kır sakallı bir adam."

"Hatıranız sizi aldatmıyor ya?"

"Hayır hayır... Mühür bana tuhaf göründüğü için, hakkettirene dikkatli baktım."

"Bu mührü ne işte kullanacağını sormadınız mı?"

"Sormadım. Büyücü, üfürükçü herifin biri olmalı."

"Şekli, kıyafeti?"

"Orta boylu... Çökük avurtlu, kıyafeti düşkünce bir adam..."

"Teşekkür ederim Yakup Efendi."

"Bir şey değil efendim..."

13. Memhur: mühürlenmiş.

14. Takallüs: kırışma, kıvrılma.

Bu tahkik, neticeten komiserin faraziyesine[15] muvafık[16] düşmedi. O, mührü hakkettirenin pek genç ve hoppa bir mahluk olduğuna kaniydi.[17] Fakat, hakkâkin ihbarı, bu zannının zıddını gösterdi.

15. Faraziye: var sayma, kabul.
16. Muvafık: uygun, denk.
17. Kani: inanmış, kanmış.

On Yedi

Komiser, Abdal Veli namına maneviyat hayali oynatan şeririn izini keşfe uğraşırken, Hacı Ferhat Efendi'nin büyük kerimesi Narin Hanım, edilen pek dikkatli müdavat-ı tıbbiye ve verilen tütsülere rağmen hastalığının üçüncü günü vefat eder. Kadın hizmetçilerden biri de sirayetle küçük hanımı takiben aynı marazdan gider. Konağın içini matemle beraber büyük bir korku alır.

Abdal Veli'nin emirleri noktası noktasına icra olundu. Can başına talep ettiği bedel-i nakdî gönderildi. Niçin konağın içine yine ölüm girdi? Vefiyat bu iki adedinde duracak mı? Yoksa beşe altıya, maazallah daha ziyadeye yükselecek mi? Hane halkı müthiş bir endişeye düşer. Herkes yavaş yavaş kendi canının kaygısıyla şaşırır...

Mahalleye türlü türlü dedikodu yayıldı. Kimi ölüm deccalı çıkmış diyor, kimi Eyüp'teki niyet kuyusunun suyu kuruduğunu söylüyor, kimi Elekli Dede'nin elekleri tersine döndüğünü haber veriyor, kimi Zindankapısı'ndaki Baba Cafer Türbesi'ne güneş doğduğunu, kimi Otlakçılar'da bir katırın üç başlı bir garibe doğurduğunu ve kızoğlan kızların bilâizdivaç[1] gebe kaldıklarını iddia ediyordu. Bunlar hep kıyamet ve haşr u neşr [2] alametleriydi.

Hele Abdal Veli vakası o kadar dallandı, budaklandı, tanınmaz bir hâl aldı ki her uğradığı merhalede bir kisve-i

1. Bilâizdivaç: evlilik dışı, evlenmeden.
2. Haşr u neşr: toplanıp dağılma, yayılma.

mübalâğa ilavesiyle şişerek Çin'den buraya gelen bir hadise belki bu mertebe değişmezdi.

"Çınar'da Virancami Mezarlığı'ndan bir evliya çıkmış, ortalığı haraca kesmiş. Yüz lira göndermeyeni İspanyol hastalığıyla çarpıp öldürüyormuş... Parası olan verir, kurtulur. Olmayan ne yapacak? Türlü vergiler, cebrî ianeler, resmî soygunculuklar ile bizi bu hale getiren dirilerin şerlerinden nerelere kaçacağımızı bilemezken bir de şimdi başımızda haraççı ölüler mi çıktı? Hakka sığındık. Bizi sen sakın iki gözüm Rabbim?" diyorlardı.

Büyük hemşiresi Narin Hanım'ın vefatından ziyade kocasını kıskanmak ateşiyle yanan Nermin Hanım, pederinin yazıhanesine anahtar uydurarak ihtarname-yi mukaffayı çalmış, bir suretini istinsahtan sonra aslını yerine koymuştu. Abdal Veli'den kendi hakkında zayiçe talebi için musarrah[3] şeraite[4] muvafık bir mektup yazdı. İçine beş liralık bir kaime leffederek[5] gönderdi. Mektuptaki en büyük istirhamı şu idi:

"Zevcimi pek kıskanıyorum. Kalbim zat-ı velayet-penahîlerine[6] malumdur. Hayatın bu işkencesine tahammül edemeyeceğim. Cariyenizi ya bu cehennem azabından kurtarınız yahut lütfen hemşirem gibi İspanyol hastalığından öldürünüz. Beyin sevdiği bir kadın var mıdır? Nerededir? Münasebetleri ne zamandan beridir? Bu suallerime inayeten ve tenezzülen cevap verirseniz servet-i pederimin elime geçirebildiğim kısmını hediyeten zat-ı keramet-simatınıza[7] takdime hazırım."

Bu istirhamnamenin irsalinden iki gün sonra posta ile cevabı geldi. Hazret-i Abdal, hayatın, bahusus gençliğin bu gibi geçici âlâmına tahammül lüzumunu ağır, metîn, derin, hakîmane sözler ile anlatıyor, lâkin teselli

3. Musarrah: açık, belli.
4. Şerait: şartlar.
5. Leffetmek: sarma.
6. Zat-ı velayet-penahî: veliliğe sığınan kişi.
7. Zat-ı keramet-simat: keramet gösteren kişi.

hak ise de yalan batıl olduğundan sorulan suallere meslek-i veliyanesi icabı doğru cevap vermek mazeretiyle şöyle diyordu:

"Hanım kızım, zevcinizin sevdiği bir kadın var mıdır? Anlamak istiyorsunuz. Methi Beyin bir değil, üç kapatması var. Şişli'de, Beşiktaş'ta, Kadıköyü'nde... Hangisini söyleyeyim? Üçü de sizin elinize su dökemez müptezel ve harcıâlem metalar... Methi Bey size bu üçüyle sadakatsizlik ediyorsa göze aldırdığı bu kadar fedakârlık ve masarife[8] rağmen kendisi onlardan seksen kişiyle hıyanet[9] görüyor."

"En namuskâr, zeki, cerî[10] bir erkek, vaat-i sadakat aldığı bir fahişenin elinde oyuncak, ikisinin arasında maskara, üçünün ortasında düpedüz p... olur. Tahammül sizin için ne kadar elim olursa olsun, kocanızı hâline terk ediniz. Allah onun zevk ve sefahat yüzünden belasını vermiş. Sabrediniz. Cezasını da kendi efaliyle[11] tayin etsin."

Nermin Hanım bu satırları okuyunca ayıldı, bayıldı. Konağı feryada, yaygaraya boğdu. Pek şımarık, ziyade asabî bir kadındı. Abdal Veli'nin bu hakîmane sözleriyle mütenassıh olacak bir hilkat ve terbiyede değildi. İki akşamdır konağın semtine uğramayan Methi Bey o gece geldi. Bir kızılca kıyamettir koptu. Abdal Veli'den cevaben gelen o müthiş ittihamnameyi beyinin eline tutuşturarak:

"Kepaze! Al bunu oku... Bak Veli Hazretleri aleyhinde ne buyuruyorlar!..."

"Hangi Veli Hazretleri?"

"Çınar'da Virancami kurbunda uzlet-güzin[12] Cenab-ı Abdal Efendimiz Hazretleri..."

---

8. Masarif: masraflar, harcananlar.
9. Hıyanet: vefasızlık.
10. Cerî: cesur, gözü pek.
11. Efal: fiiller, işler.
12. Uzlet-güzin: tenhada yaşayan.

"Vay, o herif seninle benim aramıza da girdi mi?"

"Girer zahir. Cayır cayır canım yanıyor. Kaç zamandır senden şüpheleniyorum. O yürek ateşiyle veliden sordum. O da bana evliyaca cevap verdi. Oku... Oku da ne adi, ne sefil bir mahluk olduğunu anla.."

"Babandan beş yüz lira dolandırdıktan sonra hemşiren Narin Hanım'ın vefatına sebep olan o cani Abdal'ın dubaralarına inanıyor musun?"

"Oku da cevap ver. Yalan mı söylüyor? Gerçek mi?"

Methi Bey parmakları arasında titreyen kâğıdı asabi bir istical ile gözden geçirerek:

"Habis halt etmiş. Hepsi hezeyan.."[13]

"Sen beni üç karıyla aldattın ama onlar da sana seksen zampara ile boynuz taktılar ya... Ooh.."

"Nermin kendine gel... Ağzından çıkanı kulağın işitsin."

"Ben ağzımdan çıkanı kulağıma gitmeden bilirim."

"Bu dallı budaklı iftiraya, bu boynuzlu yalana inanıyor musun?"

"Boynuzlu sensin... Koskoca evliya yalan mı söyler?"

Nermin'in bu galeyanı karşısında bir felaket vukuunu muhakkak gören Methi Bey, elindeki kâğıt ile doğru polis komiserinin yanına koşar:

"Alınız şunu okuyunuz."

Komiser, okuduktan sonra:

"Bu nedir?"

"Ne olacak, zevcem sadakatimden şüpheye düşer. Abdal Veli'ye tahriren müracaat eder, bu cevabı alır. En mahrem aile işlerimize el atan bu sahte evliya, bu cani herifin serian[14] derdestiyle[15] adalete teslimini sizden talep ederim."

"Bu mektubun zarfı yanınızda mı?"

Methi Bey zarfı uzatarak:

13. Hezeyan: saçmalıklar, saçma konuşmalar.

14. Serian: çabuk, acele.

15. Derdest: yakalama, ele geçirme.

"Alınız."

Komiser zarfı dikkatle muayeneden sonra:

"Bu mektup yine Samatya'dan postaya verilmiş..."

"Ondan ne çıkar?"

"Ne çıkacak... Samatya posta şubesi Hacı Ferhat Efendi ve ailesi namına bu yolda mektup bırakan şahsı yakalatmak için tembihlidir. Nasıl oluyor da şubelerin tekâsülü[16] görülüyor. Abdal'a mektup geliyor, gidiyor, kimsenin haberi olmuyor?"

"Bilmem. Tekiden[17] işi anlatmalı. Ehemmiyet ve mesuliyetinden bahsetmeli..."

Komiser üçüncü defa olarak elindeki kâğıdı dikkatle okuduktan sonra:

"Beyefendi itiraf edelim ki oldukça muğlâk bir mesele karşısındayız. Cüretimi hüsn-i niyetime bağışlayınız. Doğru bir cevap istirhamıyla bir sual iradıma müsaade buyurur musunuz?"

"Hayhay. Niçin doğru söylemeyeyim?"

"Affedersiniz. Bu Şişli, Beşiktaş, Kadıköyü kapatmalarının aslı var mı?"

Bu suale karşı Methi Bey afalladı. Meselenin şaka, hile götürür ciheti yoktu. Ciddi ve samimi olmak lüzumunu hissederek cevap verdi:

"Böyle bir noktada bir polis komiserine karşı ahval-i hususiyemden bahsetmek bana pek garip ve giran gelmekle beraber itiraf edeyim ki Abdal'ın zevceme olan ifşaatı aynı aynına doğru."

"Nereden biliyor? Nasıl keşfetmiş?"

"Beni çıldırtan cihet de orası ya?"

"Tuhaf! Bu herif hakikaten kuvve-i kudsiyeye malik..."

"Üç metresimin de birbirlerinden haberleri yoktur. Zevcem ise hiçbir şey bilmiyordu. İster misiniz Abdal Veli Cenapları ailem yüzünden tevsi-i ticaret etmek için met-

16. Tekâsül: üşenme, tembellik.

17. Tekiden: tekrarlayarak.

reslerime de birer ihtarname-i mukaffa göndersin? Kapatmalarım da menkûham[18] kadar beni hariçten kıskanırlar... Birbirlerini duyarlarsa felakettir."

"Dört kadını birden şu zamanda iaşeten, kalben, ruhen, cismen idare, doğrusu her erkeğin kârı değil..."

"Birinin vücudunu diğerine sezdirmemek şartıyla seksen kadının gîsu-yı sevdasını elinize dolayabilirsiniz. Bir erkek için bu ne ayıptır, ne zillettir. Fakat mesele şimdi bu cihette değil... Etrafımızı saran muammada... Biz Veli'ye Abdal diyoruz. Herif bizi evire çevire mükemmel dolandırıyor. Abdal o mu? Biz mi? Allah bilir. Hadise daha feci safhalara girmeden bu cani Veli'yi dest-i adalete teslim etmeyiz..."

Polis komiseri bir mülahaza işmizazıyla[19]:

"Otomobiliniz burada mı?"

"Evet, konakta..."

"Emrediniz hazırlasınlar. Arabacı Osman'ı şoförün yanına oturtalım. Bize yolu göstersin. Virancami kurbuna bizzat gidelim. Abdal'ı ve makamını görelim. Belki bir hakikat keşfine muvaffak oluruz."

18. Menkûha: nikâhlı kadın.
19. İşmizaz: yüzünü ekşitme.

On Sekiz

Hemen yirmi dakika sonra Methi Bey ve polis komiserini hâmil şık bir oto, Bâlâkuyusu yolu üzerinde rüzgâr hızıyla uçuyordu. Virancami'ye geldiler. Kabristanla birleşen viranenin önünde arabacı Osman'ın şoföre işareti üzerine otomobil durdu. Methi Bey, komiser, Osman üçü indiler.

Zamanın sıcak, soğuk, rüzgâr gibi müessiratına[1] uzun senelerden beri ümitsiz bir mukavemetle karşı koyan, içini ve duvarlarının sathını yabani yeşillikler bürümüş cami harabesi bir yığın hüzün hâliyle gözleri mahzun ediyordu. Birçok ezanlar, kametler, tekbirler, dualar, mevlûtlar dinlemiş o yıkık duvarlar şimdi tükenmez bir sabır ve tevekkül ile ebediyetin büsbütün inhidam fermanını bekliyordu.

Dünyada her mevcudun kârı, yok olmak sırasına intizar değil midir? Bazı şeylerin ölümü ne uzun sürüyor ve ölüsü ne kadar asırlar gözler önünde duruyor. Baalbek, Teb harabeleri, insan mumyaları, müzelerdeki hayvanat müstehaseleri, mevt-i içtimaî ihtizarını asırlarla çeken milletler gibi...

Allah'ın bu harap evi yine sekenesiz değildi. Etrafını ölüler sarmıştı. Bu kaim, mail, yıkık, yazılı, çiçekli, Küfeki taşlarının altında toprak olmuş cesetlerin çürümez ruhları etrafı dinliyor, züvvarı[2] görüyor gibiydiler. Sanki

1. Müessirat: etkiler.
2. Züvvar: ziyaretçiler.

hayat orada maneviyatla maddiyete ayrılarak tezauf ediyor. Bir kısmı meydanda kalıyor. Diğeri mavera-yı cihan esrarına karışıyor. İnsan bir mezar gördüğü vakit iki hayat düşünüyor. Ne kadar serbest fikirli olsa ölümün esrarı önünde irkiliyor. Bu tezaufü[3] tasavvurdan kendini alamıyor. İki hayat ki biri içinde bulunduğumuz an... Diğeri her nefeste varlığımızı cezbeden bir esrar kuyusu... Fakat bu mezarlar, gelenin geçenin nazarları önünde o kadar eskimiştiler ki onlara bir Fâtiha ihdasına herkes üşeniyordu.

İnsan harabe ve mezar görmekten niçin hüzün duyar? Mamurelerin istikballerini gördüğü için değil mi? Ömrün sonu, cihanın nasibi bundan başka bir şey mi? Hep harap olmak için yaşamıyor muyuz?

Methi Bey genç, hodbin, hodkâm; polis komiseri maddiyetperest olmakla beraber şehrin bu harap bağrındaki bu cami viranesi, o asırlık mezar taşları, o uhreviyet, etraftaki fakr u sefalet hüznü rikkatlerine dokundu. Dalgın, sakit yürüdüler.

Hava bulutsuz, ceyyit[4] berrak bir kış günüydü. Güneş semanın mavi billûr kubbesinden altın kargılarını yağdırıyor, etrafa yer yer serilmiş çimen kraliçelerini som yaldızlara gark ediyordu.

Girdikleri viranenin mezarlığa karışan kısmında ağaç kadar büyümüş taflanlar ve şimşirlerin, kışın libasından soyunmayan her dem taravetli ahiret ve cennet hayat-ı cavidanisine remz bu eşcarın[5] yeşil gölgeleri mevkiin maneviyetini arttırıyor, oranın sükûnetine esrar-âlûd bir tesir veriyordu.

Niyazkâr kametlerini semaya uzatan narin, serefraz servilerin arasına sıkışmış bir defne ağacının rutubetli ve kokulu loşluğu altında hayvanat-ı vahşiye inine benzer

3. Tezauf: kat kat artma.
4. Ceyyit: iyi, hoş.
5. Eşçar: ağaçlar.

ufku büyük bir çukurun geniş, karanlık ağzı göründü. Mağara medhâlini andıran bu diri mezarının önünde iri bir taş ve üstünde kısa, fakat boyundan kaybettiğini eninden kazanmış, yusyuvarlak bir adam oturuyordu.

Methi Bey usulca komiserin kulağına:

"İşte burası Gar-ı Abdal... Kürsü gibi taşın üzerinde oturan da zat-ı velayet-penahîleri olacak."

Hazret-i Abdal, rengi ve kumaşı keşfedilmeye muhtaç, ta koltuklarının altından bağlanmış partal, mundar bir şalvarın içinde vücudunun üç rubu boğulmuş bir çocuk saffet ve masumiyetiyle, mütevahhiş[6] ve gayr-i memnun bir nazarla gelenlere bakıyordu. Cildi beyaz ve yanakları ağacından kopmamış olgun bir Amasya elması kadar kırmızıydı. Fakat durmaz sızan iki menba gibi akları kanlı iri gözlerinin akıntılarıyla, burun ve ağzından daima köpürerek taşan ifrazat-ı vechiyesinin kirleri içinde, renginin o taraveti iğrenç bir hâl alıyordu. Yaşı kaçtı? Allah bilir. En müdekkik bir nazar bunu tahmin edemezdi. O büyümüş, tekrar küçülerek ihtiyarlamaktan muafiyet kazanmış bir devre-i müstesnada demirlemiş gibiydi.

Parmakları güdük, yumuk yumuk bodur elleri, sustaya hazırlanan bir Buldok vaziyetinde iki yandan göğsüne doğru sarkık duruyordu. Yine öyle bodur, soğuktan şişmiş ve kıpkırmızı koçan kesilmiş zannolunan ve toprağın rutubeti içine gömülmüş ayakları tabiatın serm ü gerdiyle[7] ülfet etmiş hayvanî bir manzara almıştı. Mevsimin tesirine karşı bîhis bulunan göğüs, yarısına kadar açık bağrının bıngıl bıngıl pembe teni görünüyordu. Çehresi iri, toparlak, burnu ufak, sakalı köse, bıyıkları seyrek ve kısaydı. Yırtmacı geniş ağzının kalın ve mor dudaklarında dünyaya dargın bakan gözlerinin hoşnutsuzluğuyla hem-âhenk bir somurtkanlık, bir adem-i tenezzül,[8] bir sabır ve tevekkül tavrı vardı. Simasının en

6. Mütevahhiş: ürken.
7. Serm ü gerd: sıcak ve soğuk.
8. Adem-i tenezzül: tenezzül yokluğu.

bâriz meali insanlıkla hayvanlık arasında bir ebkemiyet,[9] bir anutluk,[10] bir vurdumduymazlık, daimî ve kesif bir dalgınlık hâliydi.

Karşıdan iki zairin geldiğini görünce sanki çoktandır onlara dargınmış gibi somurtkan çehresi büsbütün ekşidi. Gözleri süzüldü. Küçüldü. Ağzı bir tarafa çarpıldı. Salyaları sicim gibi sarktı. Mübarek sükûtu ihlal edilen, ruhu vahdetle melûf[11] bir aziz, bîgâneliğiyle nazarını uzun müddet gelenleri rüyet günahından sakınmak için lime lime yırtık yeşil bir sarık parçası sarılı koca başını çevirdi.

Methi Bey, Veli'yi yakından süzerek:

"Hakikaten garip mahluk. Tahtı üzerine kurulmuş kurun-ı vustâ mabutlarına benziyor."

Komiser biraz daha yanaşarak:

"Selâmü aleyküm Abdal Hazretleri. Sen bu kabristanın velisi misin?"

Abdal hiç aldırmadı. Başını daha ziyade çevirdi.

Methi Bey:

"Hâle bak. Bize sinek kadar ehemmiyet vermiyor."

Komiser:

"Cenab-ı Abdal! Niye söylemiyorsun? Biz uzun yoldan seni ziyarete geldik. Muammanın anahtarını bize teslim etmeden bugün elimizden kurtulamazsın."

Bu acayip adam sağır mıdır? Yoksa Türkçe bilmiyor mu? Söylenen lakırdılara karşı taş gibi hissiz duruyor.

Methi Bey:

"Kurnazlık mı ediyor? Yoksa hakikaten meczup mu?"

Komiser:

"Bu ana kadar dirisini görmedim ki, evliya böyle mi olur bileyim?"

Methi Bey:

9. Ebkemiyet: dilsizlik.

10. Anutluk: inatçılık.

11. Melûf: alışmış, huy edinmiş.

"Evet, sağlığında ilan-ı velayet muvaffakiyeti buna mahsus bir şeref. Fakat evliya da olsa pek pis... Kokudan yanına varılmıyor. Bu mundarlıktaki bir adamın abdesti, namazı, niyazı makbul olur mu?"

"Bakalım namaz kılıyor mu?"

"Namaz kılmayan evliya olur mu?"

"Çok.. Her namaz kılan veli olamaz. Her velinin de namaz kılması icap etmez. Bunlardan bazıları ibadet etmedikten başka mukaddesata karşı ağza alınmaz küfürler savururlar. Çarpılmazlar. Bir şey olmazlar."

"Bu nasıl oluyor?"

"Bazen en büyük hükümdarların nedimleri, dalkavukları vardır. Padişahı eğlendirmek için huzurda etmedikleri hezeyan, maskaralık kalmaz. Muaf görülürler. Bu nevi mezzuplar da nezd-i ilahide öyledir. Nazları geçiyor. Bazı memleketlerde pislik, dervişlik sayılır. Yalınayak, başı kabak, elde teber, belde tığ, sırtta pösteki, yağlı saçları lüle lüle omuzlarından salkım saçak sarkarak, 'Ya Dost!' nidasıyla gezen dervişleri gidip de yakından bir koklamalı... Hamam yüzü görmez. Çamaşır değiştirmez. Han, külhan, sokak, mezbele demez, rast geldiği yerde yatar. Bulaşık çukuru gibi kokar. Elindeki keşkül; imaretlere, konaklara, lokantalara her yere uzanır. Her sahib-i hayır bunun içine başka nevi yemek döker. Pırasa ile çorba, tatlı ile dolma birbirine karışır. Bu halitayı[12] hazma, ancak onu yemeye idman peyda etmiş bir derviş midesi tahammül edebilir. Kehle, bu nevi dervişlerin en samimi yar-ı vefalarıdır. Üzerlerinden hiç ayrılmaz. Anadolu'da bitsiz mazanneler,[13] nişansız vükelâ[14] gibi bîzinet ve şeref sayılırlar. Aynaroz'da azizliğe ermeye uğraşan papazların çoğu da böyledir. Bitlenmeyi ibadet sayarlar. Eza-yı nefs için bu, insan kanıyla tagaddi eden[15] böceklerin üzerlerinden teksirine

12. Halita: karışım.
13. Mazanne: ermiş olduğu sanılan.
14. Vükelâ: vekiller.
15. Tagaddi etmek: beslenme.

uğraşırlar. Cenab-ı Mesih'in, İncil'in hangi babında böyle emir buyurduğu bilmem malum mudur?"

"Her din nezafeti âmirdir. 'El nezafeti minel iman'[16] kavli de bunu gösteriyor. Bu kokan herifin üzerinde elbette böceği de vardır. İman nezafetten geliyorsa pislik mâni-i velayet değil midir?"

"Allah ile kulun arasına girilmez. İnsanı yaratan da o, biti halkeden[17] de... Zaten bu dünyada birbirini yemeyen ne var: Öyle değil mi? Sen de söylesene Abdal..."

Methi Bey, Abdal'a pek yaklaşıp gözlerini gözlerinin içine dikerek:

"Be herif söylesene... Sen veli misin? Deli misin?"

Hemen uzaklaşarak:

"Öff... Pek fena kokuyor. Burun dayanmıyor. Bizim Hacı Hurşit misk ü anber rayihasını[18] bu herifin acaba neresinden aldı?"

"Gözler dalgın, kaşlar çatık... Abuset heykeli gibi öyle duruyor. Yüzünden bir adale oynamıyor. Bu meczuplar kendilerinden sorulan suale cevap vermemekte bazen inatçı bir hayvan kadar musir olurlar."

"Birader, bakalım bu herifin dili var mı? Lakırdı etmesini biliyor mu? Ağzından söz alabilmek kabil mi? Çünkü ben suratında kesif bir hayvaniyetten başka bir şey göremiyorum."

"O hâlde bunun İspanyol hastalığı faciasında bir dahli olamaz."

Komiser son cümleyi bitirmeden Abdal Veli'nin gözleri süzüldü. Ağzı köpürdü. Ateşte kaynayan bir tencere gibi herife fıkır fıkır bir şeyler oluyordu.

İki zair şaşırdılar. Komiser:

"Acaba sarası mı tuttu?"

"Hayır, hayır... Baksanıza gülüyor... Hoşuna gidecek bir şey oldu."

16. El nezafeti minel iman: "Temizlik imandandır" anlamında bir söz.
17. Halketmek: yaratma.
18. Rayiha: hoş koku.

"Ne oldu?"

"Galiba pek haz ettiği bir kelime işitti."

"Öyleyse izanı, idraki var demek."

"Bir hayvan kadar..."

"İşittiği kelime hangisi?"

"O fıkırdamazdan evvel neden bahsediyordunuz?"

"İspanyol hastalığı faciasından..."

İspanyol kelimesini işitince Veli Hazretleri komedyada Abdala çıkan bir oyuncumuzun belahet-i musannaasına[19] andırır, cılız bir sesle hıçkırır gibi kesik kesik, boğmak boğmak bir gülme tutturdu.

Abdal'ın ifrazat vechiyesiyle salçalanan bu gülüşüne karşı hayretleri artan zairler, bu hâli tefsir için birbirine bakıştılar. Evet, İspanyol kelimesi bir efsun, bir tılsım kuvvetiyle Abdal'a tesir ediyor, zevk veriyor, saraya tutulmuş gibi ihtilâçlar içinde onu uzun uzun güldürüyordu.

Methi Bey:

"Tuhaf şey... Heykeli söyletmenin anahtarını bulduk."

Komiser Abdal'ın karşısına geçerek:

"İspanyol... İspanyol... İspanyol..."

Abdal Veli, gülmeden katılıyordu. Bir koltuklunun arkasına, yahut masanın altına saklanıp da, iki üç yaşındaki çocuğa karşı insan "buuvv" diye ikide birde başını çıkarınca çocuk nasıl bir safvetle güler, Abdal'da da aynı hâl, aynı haz-ı tufulâne[20] gülüyordu.

Methi Bey:

"Definenin tılsımını bulduk. Şimdi bakalım içinden ne çıkacak?"

"Abdal'ı güldürdük. Biraz sıkıştırırsak ihtimal ki şimdi de ağlatırız. Güldürüp ağlatmaktan başka bu zavallının ağzından bir söz alamamaktan korkuyorum."

---

19. Belahet-i musanna: yapmacıklı aptallık.

20. Haz-ı tufulâne: çocukça bir hazla.

"Evet, çocuktan beter... Ittıratsız bir mahluk.."

"Durunuz... Şu bulduğumuz anahtarı onun taş kafasını açabilmek için hüsn-i istimale[21] uğraşalım."

21. Hüsn-i istimal: iyiye kullanma.

On Dokuz

Methi Bey, duyacağı kokuya tahammül metanetiyle Abdal'a yaklaşarak:

"İspanyol... İspanyol... Hi hi... Hi hi..."

Abdal Veli büyük bir haz ve inşirah tavrı ve bodur parmaklarıyla kendi kendini gıdıklar gibi yaparak:

"Hi hi... İspanyo... Hi hi hi... İspanyo... Gıdı gıdı gıdı... İspanyo..."

Komiser gülerek:

"Bu bîçareyi İspanyol hastalığının öldürmez, zevkli bir nevine aşılamışlar."

Methi Bey meczubu munislendirmek için gayet dostane güler bir çehre ile:

"Veli, sana kim gıdı gıdı yaptı?"

"Hi hi İspanyo..."

"İspanyol mu yaptı?"

"Ha..."

"Sen ona kaç para verdin?"

"Paya... ya... veydi..."

"Sen mi verdin?"

"Ha..."

"İspanyol çok güzel mi?"

"Hi hi hi hi... Güze... Gıdı gıdı gıdı..."

Methi Bey, komiserin kulağına:

"Abdal bizimle çabuk barıştı, aman ürkütmeyelim. Mesele anlaşılıyor. Güzel karının biri bunu gıdıklamış... Koynundan paralarını almış... Bu meczup bile şu hâlinde kadına meclûp. Aman Yarabbi... İnsanların akıllısı buda-

lası hep bu sevdada... Kadına iptilâ[1] hastalığı bir dâhiye, bir hımbıla aynı şiddetle musallat..."

"Paran çok mu?"

"Ha..."

"Sana parayı kim verir?"

"Ellah..."

"Allah mı verir?"

"Ha..."

"Paralarını nereye korsun?"

"Cenbil..."

"Zembile mi korsun?"

"Ha..."

"Daha nereye korsun?"

Abdal koynunu gösterdi. Komiser:

"Koynunda paran çok mu?"

"Ha..."

"Kaç paran var?"

Abdalın kaşları çatıldı. Gözleri daldı. Galiba zihninden kendine pek zor gelen bir hesap ameliyesi yapıyordu. Nihayet yüzünü buruşturarak cevap verdi:

"Elli yüz... Bin... Bin... Bin..."

"Oo... Çok paran var..."

"Hi hi..."

"Bize para versene..."

Abdal'ın birdenbire yüzü ekşiyerek:

"Viymem. Hadi dit... Viymem, dit..."

"İspanyol gelse verir misin?"

"Ha..."

"İspanyol seni nasıl gıdıklıyor?"

Abdal tükürük fıskıyesi gibi bütün yüzünün sularını salıverdi... Bıdık parmaklarıyla kendi göğsü üzerinde gıdıklama taklidi yaparak ince bir at sesiyle şöyle kişnedi:

"Hiyyy hihihihihihiy..."

Methi Bey yavaşça komisere:

---

1. İptilâ: tiryakilik, düşkünlük.

"Bizim kayınpederin ellişer liralık kaymeleri acaba bu budalanın koynunda mı?"

"Hiç zannetmem. İspanyol onları oradan çoktan aşırmıştır."

"Evvela zembil-i şerifi, sonra da bu herifin koynunu arayalım. Bakalım kaç para ve daha neler buluruz?"

İkisi gar denilen kovuğa doğru yürürlerken Abdal feryada başlar:

"Benim evime ditme... Seni çaypayım ha.."

Komiser:

"Abdal bağırma. Zembil-i şerife para koymaya gidiyoruz."

"Eh... Dit... Toy... Çok toy.."

"Çok koyacağız, çok.."

"Hi hi hi..."

Mağara ağzı gibi siyah bir delik. Eski konak viranelerinin ekserinde görülen bir mahzen bakiyesi... Biraz başlarını eğerek içeri dalmak isterler. Fakat burunlarını rutubetli, öyle mundar bir koku istilâ eder ki "Öf" istikrahıyla[2] bir müddet durmaya mecbur olurlar. Abdal Veli Hazretlerinin bu kâşanesi yatak odası, salon, mutfak, hela gibi aksama ayrılmış olduğundan zat-ı velayet-penahîleri sade hayatlarının bütün ihtiyaçlarını aynı tonoz altındaki aynı zeminin üzerinde tesviyeye mecbur kalıyorlardı. İlm-i hâlin haber verdiğine göre onlar yalnız meleklerdir ki yemezler, içmezler ve erkeklik dişilik onlarda olmaz. Fakat dünyada yaşayanlar veli ve nebi de olsalar hayatın kuyudundan azade kalamazlar. Yemeseler yaşayamazlar. Dünyaya gelmeleri mutlak meyl-i cinsiye ve sevda ameliyesine mütevakkıftır. Cenab-ı Hâlik öyle tensip ve tertip buyurmuş. Hilkat mahsulünün anahtarı erkekte, dünyaya çıkmak menfezi kadında... Beşeriyetin ilk mezarı rahm-i medardır. Binaenaleyh babalarımız bizi gömen ilk mezarcılarımızdır.

2. İstikrah: iğrenme.

Kokudan bunala bunala birkaç adım ilerlediler. Hacı Hurşid'in ne hiss-i makus bir burnu ve ne şeşi beş gören acayip gözleri varmış ki burada misk ü anber kokuları almış, huriler, gılmanlar, feriştehler[3] görmüş...

Yedi sekiz adımdan sonra filhakika duvarda iri bir çiviye asılmış partal bir zembil gördüler. Hacı'nın şerafet isnat ettiği bu hasır torba o kadar pisti ki ellerini sürmekte uzun bir tereddüt gösterdiler.

Bu zembil-i şerifin içinde olmayan yoktu. Burası Hazret'in dolabı, sandığı, kasası, gardırobu, kileri, her şeysiydi. Orada kirli çamaşırları vardı. Arkasındakilerin temiz oldukları düşünülürse kirlilerin ne hâlde bulunacakları kıyas edilebilir?

Abdal Veli kışın yalınayak, göğüs bağır açık gezerek hıfzü's-sıhhaca[4] tabiata muvafık yaşardı. Midesini pişmemiş şeyler yemeye alıştırmıştı. Zembil-i şeriften ekmek kırıntıları, lahana koçanları, ıspanak kökleri, pırasa sapları, bayır turpları, havuçlar, şalgamlar çıktı. Karnı acıktığı vakit bunları ekmeksiz, hayvan gibi kemirirdi. Hazret; et, balık, tavuk bulamadığından bilmeyerek âkilü'n-nebat[5] bir hekim olmuştu. Etlerden de eline geçirse belki çiğ yemekten çekinmeyecekti.

Cenab-ı Abdal, Diyojen'in tercüme-i hâl ve meslek-i felsefesini okumadan, cehline rağmen kelbiyûndandı. Birçok nikat-ı nazardan o da bir "Türk Diyojen"i idi. Yunan filozof-ı kelbîsinin bizimkinden daha temiz giyindiğini, daha iyi yiyip içtiğini kim iddia edebilir? Diyojen'in ayağına İskender gelmiş ise bizimkinin makamına da araba ile paralar gönderiliyor, ahvalini tetkike Methi Bey gibi, zamanın mukbilleri, polis komiserleri geliyordu.

Onun ile bunun şu farkı vardı ki Yunanî filozofun fener ile adam araması, lüzumsuzluğunu anladığı günü elinden

3. Feriştah: melek.
4. Hıfzü's-sıhha: sağlık koruma.
5. Âkilü'n-nebat: ot yiyen.

tasını atması nevinden menkıbelerini musavver, en büyük müzelerde Pusen, Salvator Roza, Karel dö Jarden ayarında en benam ressamların fırçalarından çıkma tablolar görüldüğü hâlde bizimkini tanıyan bile yoktu. Fakat muhitimizin büyük adamlar hakkındaki kayıtsızlığı yalnız Abdal Veli'ye mahsus bir felaket midir? Kelbî değil, insanî filozoflarımıza bile metelik veren var mı?

Bu zembile mübarek demek, o pâk, kudsî kelimeyi kirletmek olurdu. Mundar zembilin en altında yeşil bir çanak içinde tahinî rengi pek fena bir şeye benzeyen koyu bir mâyi gördüler.

Methi Bey büyük bir istikrahla:

"Pöff... Bu nedir?"

Komiser burnunu çanağa yaklaştırarak:

"Müstekrehat analiz eden doktorlar gibi biz de bu zembilde ne görürsek tetkike mecburuz."

Koyu mâyii muayeneden sonra devam etti:

"Böyle herifin bu kokmuş hasır büfesinde nefis bonbonlar bulunacak değil ya. Bulama, velayet-penah efendimiz çiğ havuçla şalgamı tenavül[6] buyurduktan sonra bu bulama ile ağız tatlılıyorlar."

"Şaka bertaraf, Cenab-ı Abdal, turpla, havuçla, bu, burun dayanmaz kokuların içinde yaşıyor ama vücudu bıngıl bıngıl... Çehresi kan kırmızı, biz yiyip içmede İstanbul'un en aristokratik sınıfına mensubuz. En nefis, en kuvvetli yemekler ile yine bir türlü rengimizi yerine getiremiyoruz. Bilmem sahyun-ı etibbâ bu tezadı nasıl izah ve tefsir ederler?"

"Affedersiniz. Abdal Veli'nin bir zevcesiyle üç metresi yok. Heyet-i içtimaîmiz içindeki mevkii maişeten hemen sokak köpeklerininkinden farksız. Kâr ve kesb[7] düşünmez... Siyaset nedir bilmez. Hırs-ı câh[8] hiç aklına uğra-

6. Tenavül: yemek yeme.
7. Kesb: kazanç.
8. Hırs-ı câh: makam hırsı.

maz. Fırka dalaveresiyle katiyen meşgul değil. Ne bulursa yer, içer, yatar, kalkar. Her virane onun has bahçesi, her kovuk kâşanesidir.[9] Onun pek sefil gördüğümüz bu sade ve hemen hayvanî hayatında öyle bir bahtiyarlık gizli ki en nafiz gözler keşiften âciz.

"Abdal Veli'de, yine ihtiyac-ı ferdayı[10] düşünmek hissi var ki lüzumunda yemek için bu kırıntıları zembiline saklıyor."

"Âtiyi düşünmek duygusu bazı hayvanlarda da vardır. Karıncaları, kunduzları bir tarafa bırakalım. Karınları doyduktan sonra fazla kalan kemikleri, ekmekleri köpeklerin yeri kazıp gömdüklerini çok gördüm."

Burunlarını tıkaya tıkaya maşa gibi değnekler kullanarak zembil-i şerifin içini iyice karıştırdılar, araştırdılar. Yiyecek namına yenmez şeyler, el sürülmez paçavralardan başka tetkikiyle meşgul oldukları meseleyi tenvire hâdim hiçbir şey bulamadılar. Netice-i taharrileri[11] böyle akîm çıkınca Methi Bey:

"Bir de Abdal'ın üstünü arayalım..."

"Onun üstü zembilden pis..."

"Çare yok. Mademki buraya kadar geldik. Bir ipucu yakalamadan gitmeyelim."

Abdal'ın yanına döndüler. Mesele yalnız onun mundar vücuduna el sürmek istikrahına katlanmaktan ibaret değildi. Darıltmadan, bağırtmadan onun koynunu aramak lazımdı.

Komiser gayet mültefit[12] ve güler bir çehre ile bu canlı mezbeleye[13] yaklaşarak:

"Veli, dur... Aç koynunu, çıkar keseni. İçine para koyacağız..."

Veli birdenbire huylanarak ağzı köpüre köpüre:

---

9. Kâşane: saray, gösterişli ev.
10. İhtiyac-ı ferda: yarının gereği.
11. Netice-i taharri: inceleme sonucu.
12. Mültefit: iltifat edici.
13. Mezbele: çöplük.

"Hadi dit... İştemem, ben paya iştemem... Dit... Odan çekiy... İştemem..."

Yalvararak çok uğraşırlar. Abdal'ı kesesini çıkarmaya arza-yı kabul[14] olmaz. Biraz daha üstüne varınca Hazret üç yaşında bir çocuk vaveylâsıyla ağlamaya başlar.

Methi Bey bir çare bulmak endişesiyle kırpık birkaç tel bıyığını karıştırarak:

"Tuhaf şey... Öküz gibi lahana koçanı kemiriyor da paraya istiğna gösteriyor."

"İşte işin asıl felsefesi orada ya... Bunun yiyeceği şeyler hep süprüntülükte mebzulen[15] bulunur. Elbise masrafı, hane icarı yok... Parayı ne yapacak?"

"Öyle ise bunun nam-ı velayetine âlemi niçin dolandırıyorlar?"

"Bunun ondan katiyen haberi olmamalı..."

"Fakat İspanyol diyince geviş getiriyor. Bu meselenin anahtarı bunun 'İspanyo' dediği karıdan çıkacak. Zorla koynunu ceplerini yoklayalım. Belki ona dair üzerinde bir emare elde ederiz."

"Öyle bir kadın, bu Abdal'ın üzerinde, zannetmem ki ucu kendine kadar uzanabilecek bir ser-rişte bıraksın."

"Ne vasıta ile tetkik-i mesele edeceğiz? Bu inde, oradaki zembilde pislikten başka bir şey yok."

"Ben arkasından kollarını tutarım, siz koynunu, ceplerini arayınız."

Methi Bey birdenbire Veli'nin kollarını arkasına çemrer.

Hazret, buzağı gibi inceli kalınlı hayvanî bir sada salıverir. Ceplerinden patates kabukları, ıspanak sapları gibi bir alay süprüntüden başka bir şey çıkmaz. Boynuna kalın bir sicimle asılı kesenin içini karıştırırlar. Yüzlük, kuruşluk, onluk gayet mundar kâğıt nakit olarak Cenab-ı Abdal'ın üzerinde yedi kuruş otuz paradan ziyade dünyalık zuhur etmez.

---

14. Arza-yı kabul: kabul gücü.
15. Mebzulen: ucuzca, ucuz olarak.

Bu taharri esnasında koca Veli, cerrah önünde sünneti icra edilen bir çocuk gibi bağırır, çırpınır.

Sanki hitan[16] nihayet bulur. Fakat koca masum haykırmak hızını alamaz. Kendini tazib edenleri[17] tahkiren[18] morara morara bağırır:

"Eşşşek... Aayı... Mamun. Butumu ye!... Butumu ye!... Butumu ye!..."

O gayz[19] ile, ağızlara kurşun akıtılmak cezasını icat edenlere hak verdirecek küfürlere başlar. Mukaddesat-ı diniye üzerine dağları taşları titretecek bir küstahlıkla savurduğu hezeyanları burada tekrara bir Müslim'in değil, hiçbir mülhidin kalemi cesaret edemez.

Methi Bey:

"Ne galiz[20] mahluk..."

"Dediğini bilmiyor. Zavallıyı çok izac ettik..."

O aralık pejmürde, esnaf kıyafetli, ihtiyarca bir adam peyda olur. Güya haykıran koca sığırın çobanı imiş gibi ses gelen cihete koşarak:

"Beyefendiler, Abdal Veli mazanneden bir zattır. İlişmeyiniz. İyi değildir. Sonra netamesini çekersiniz."[21]

Komiser:

"Siz bu semtli misiniz?"

O adam:

"Evet."

"Bu Abdal ile görüşmeye gelip gidenleri hep tanır mısınız?"

"Tanırım, fakat onu görmeye gelenler çoktur. Bazen uzak mahallelerden tanımadığımız insanlar gelir. Okunmak için, hacet için, sıtma bağlatmak için gelirler... Gelenlerin çoğu kadındır."

---

16. Hitan: çocuğun sünnet edilmesi.
17. Tazib etmek: eziyet etme.
18. Tahkiren: hor görerek.
19. Gayz: hiddet.
20. Galiz: kaba, çirkin.
21. Netamesini çekmek: pişmanlığını duyma.

"Bu Abdal Veli'nin İspanyol, İspanyol dediği kadın kimdir? Tanıyor musunuz?"

Adamcağız gülerek:

"Efendim, Cenab-ı Abdal tekmil kadınlara bu namı verir. Onun mübarek masum lisanında 'İspanyo' demek kadın manasınadır. Onun için bütün kadınlar İspanyo'dur."

Methi Bey:

"Bu muammanın içinden şimdi çıkınız bakalım."

Komiser:

"Kadınlar gelip bunun koynundan parasını alırlarmış."

O adam:

"Öyleleri vardır. Alırlar."

Komiser:

"Abdal ses çıkarmaz mı?"

O adam:

"Kadınlara karşı çıkarmaz."

Methi Bey:

"Demek mezanneliğiyle beraber zamparalığı da var."

O adam:

"Onun kalbinde kötülük yoktur. Aşk-ı ilahi[22] vardır. Kime gücenip de gönül ederse o kimse felah bulmaz. Sizin iyiliğiniz için söylüyorum. Bununla uğraşmayınız."

Methi Bey:

"Kızınca evliyalığa yaraşmaz pis lakırdılar söylüyor."

O adam:

"Celâllenince söyler efendim."

Methi Bey:

"Böyle süprüntü yiyen, yattığı yere yestehleyen,[23] taaffünden[24] yanına varılmayan, ilahi, insanî mukaddesat üzerine küfreden, hayvandan daha mundar bir deliye velayet payesi vererek tapınmak, ondan keramet, şifa, şefaat ummak bizim memleketin zihniyetine mahsus hastalıklardandır."

22. Aşk-ı ilahi: Allah aşkı.

23. Yestehlemek: büyük abdestini yapma.

24. Taaffün: çürüyüp kokuşma, pis kokma.

Yirmi

Methi Bey'le komiserin o günkü tahkikleri Abdal Veli'yi yere göğe sövdürmekten, pek mundar bir hayvan ini görmekten ileri gidemedi. Nazarlarında yalnız şu tahakkuk etti ki o musanna dolandırıcılık keyfiyeti bu müteaffin[1] ve karanlık mezbelenin velisi tarafından tertip edilemez. Abdal'ın şayia-ı velayeti önüne Karagöz perdesi kurarak bu menfaat komedyasını oynayan bir sanatkâr var. Belki şimdi komiser ile Methi'nin giriştikleri bu tahkikatı arkalarından adım adım takip ederek onların safvetleriyle eğleniyor. Fakat onu nasıl yakalamalı? Meydanda iz olarak hakkâk Yakup'a mühr-i Süleyman'ı kazdırtan kıyafeti düşkün ihtiyar ile Uçurtma Ahmet kumpanyasından derdest edilen Yarasa Ali, Torpil Mustafa, Kurt Nikoli, bu üç sârik var.

Hakkâk Yakup, mührü kazdırtanı tekrar görürse tanıyabileceğini, fakat ismi, hüviyeti katiyen meçhulü olduğunu söylüyor.

Müdde-i umumîliğin talepnamesiyle Müstantikliğe sevk olunan üç sârikin isticvaplarında Abdal Veli dolandırıcılığı vakasıyla bunların hiçbir münasebetleri tebeyyün etmiyor. İkisi firar eden o beş şerir[2] o akşam Samatya taraflarında büyük bir depo soymak tertibatıyla o semte gelmişler, fakat mâniler zuhuriyle tasavvurlarına muvaffak olamayarak avdet ederlerken Virancamii şerifinde

1. Müteaffin: kokan.
2. Şerir: kötülük yapan.

Hacı Hurşit ile ayrı ayrı Osman ve Fettah'a çatmışlar. O gece bilâ-kesb boş dönmemek için zavallıları soyup soğana çevirdikten sonra arabayı da aşırmak istemişlerse de Hacı Hurşid'in zâmınca[3] Abdal'ın himmet-i maneviyesiyle yakayı ele vermişlerdir.

Bu işin içinde bir de anlaşılmaz bir maneviyetin pek mühim rolü var. İhtarname-i mukaffada ölüme mahkûm gösterilen sapasağlam üç can, Hâdiye, Sadiye, Enver, fidye-i necatın gönderilmemesinden dolayı hastalanıp hastalanıp biri biri arkasına sapır sapır ölüyorlar. Bu nasıl oluyor? Abdal'ın velayeti namına keramet izhar eden o muhtefi[4] şahıs, kable'l-vuku[5] bu üç mevti[6] nasıl keşfediyor? Para gönderilse de gönderilmese de zavallı bir masum yavrucakla o genç ana baba yine ölecekler miydi? Dolandırıcılık için keramet izharına Cenab-ı Hak müsaade eder mi?

Bu keramet oyunu yalnız Hacı Ferhat Efendi'nin konağında parlaklığını, sıhhatini, ifa-yı vaatteki isabetini, katiyetini kaybediyor. Talep olunan beş yüz lira gönderildi. Fakat ailenin büyük kızı Narin Hanım'la bir hizmetçi kadın niçin vefat etti? Beş yüz lira ücretle kazanılmak istenilen sahabet-i maneviyenin böyle zıddı zuhur ederse zarar ve ziyan kimden dava olunacak?

Samatya Posta Şubesi, Abdal Veli tarafından mersul mektubu bırakanı yakalatmak üzere emirli idi. Komiser Şinasi Bey, Abdal Veli ile mükatebe[7] etmeye vesile bulmak için Hacı Ferhat ve Hafız İshak Efendilerin âza-yı ailelerinden bazıları namına zayiçeler istedi. Zayiçeler mazrufen vızır vızır geliyor, lâkin bunları posta şubesine bırakanı yakalamak kabil olamıyordu. Mektuplar merkeze gönderilmek üzere çantaya konacağı esnada Abdal

3. Zâm: kelâm, söz.
4. Muhtefi: gizlenen.
5. Kable'l-vuku: olmadan evvel.
6. Mevt: ölüm.
7. Mükatebe: mektuplaşma.

Veli'nin zarfı pullanmış ve damgalanmış olarak diğer mektuplar arasında zuhur ediyordu. Bunu oraya bırakan ve bahusus pullayan, şube mührüyle damgalayan kimdi? Bunda el çabukluğu mu vardı? Keramet mi?

Kıymet-i mukaddereli[8] olmayarak gönderilen içi paralı mektuplar kime teslim olunuyordu? Bu hususta isticvap edilen müvezziler şu cevabı veriyorlardı:

"Biz şubemize gelen her mektubu mürsel-i ileyhine[9] teslim etmekle vazifedarız."

"Namına gelen mektupları Abdal'ın eline mi veriyorsunuz?"

"Evet."

"O herif okuma bilmez."

"O bize ait bir keyfiyet değil."

"Abdal bu mektupları kime veriyor?"

"Canı kime isterse..."

Bu Abdal Veli meselesinin pek karışık ve akıl ermez cihetleri çoktu. Şehzadebaşı Komiserini şimdi en ziyade işgal eden mühim keyfiyet bu idi. Abdal Veli'nin garına gidip gelenleri tetkik ve posta şubelerini ve müvezzilerini kontrol ile çok uğraştı. İptidadan pek basit gördüğü bu keyfiyete dair bir ipucu yakalayamadı. Nihayet işin içine biraz da maneviyet, keramet karışmış olduğunu kabule yanaşmaktan başka çare kalmamış olduğu bir sırada dava kendi kendine tavazzuh etti.

HATİME

Bir sabah genç bir zat, polis komiseriyle hususi mülâkat talebinde bulunur. Komiser kabul eder. İkisi birbirini ahval-i ruhiye müdekkiki nazarıyla inceden inceye süzerler. Bu dört zeki göz ilk telâkide anlaşır gibi olurlar.

Zâir orta boylu, zayıf, esmer, seri hareketli, tetik gözlü, gayet asabi yirmi yedi, yirmi sekiz yaşlarında sevimli bir genç... Arkasında yeni içi dışına dönmüş, henüz havı

8. Kıymet-i mukaddere: biçilen değer.
9. Mürsel-i ileyh: ona (kendisine) gönderilen.

üzerinde bir elbise... Fakat temiz süprülü, ütülü... Biraz tarazlanmış boyun bağısı, ayaklarındaki kaba iaşe potinleri, yıkanıp yıkanıp kalıplanmış fesi kendinin maişeten refahta olmadığını gösteriyor.

Seri nazarı saniyede odanın her tarafını dolaşarak söze başladı:

"Efendim, size kendi kendimi takdim ediyorum. Muharrir Nüzhet Ulvi..."

Komiser bir baş işaretiyle kısaca:

"Teşekkür ederim" dedi.

"Efendim siz bir zabıta, daha doğrusu bir Adliye memuru ve âdeta bir hâkimsiniz. Elinizdeki kanuna tatbik-i hareket edersiniz. Fakat dünyada kanunun kurtaramadığı pek çok mazlumlar, masumlar bulunduğunu bilir misiniz?"

Komiser cevap vermedi. Dik bir nazarla muhatabına baktı.

Nüzhet Ulvi devam etti:

"İşte onlardan biri de benim... Ben bir cünha, belki de bir cinayet işledim. Size teslim-i nefse geldim. Beni adaletin pençesine vermezden evvel davamı dinlemenizi, lehime şahadet eden canlı vesaiki görmenizi insaniyet namına istirham ederim."

Bu son cümleleri söylerken Nüzhet Ulvi'nin sesi titriyor; siyah, zeki gözleri nemleniyordu. Bu samimi teessür karşısında komiserin de bu gibi davaları dinlemekten kanıksamış kalbine bir eziklik geldi. Muharrir, mütezayit[10] bir teessürle söylüyordu:

"Biliyorum, kanun beni affetmeyecektir. Ben sizin vicdanınızda ufak bir melce bulmaya geldim. Kanun caniye mücazat[11] ederken bazen kalb-i beşeri de beraber ezer. Büyük mütefekkirlerin, pek hassas yüksek zekâların ağır cezalara karşı protestolarını, tuğyanlarını görüp oku-

10. Mütezayit: çoğalan, gittikçe artan.

11. Mücazat: ceza, karşılık.

muşsunuzdur. Allah, su-i efale[12] münhemik,[13] kusurlu, zayıf yarattığı insanların cezalarını çok defa yine öyle seyyiata[14] mail benî nevine havale ediyor. Komiser Bey, bu adlî hayatınızda şahidi olduğunuz fecayiden vicdanınızı titretmiş olanları yok mu? Kanun onu mahkûm ederken kalbiniz hiçbir suçlu için:

'Vah zavallı!...' merhametiyle, şefaatiyle haykırmadı mı? Kurtaramadığınız masum bir mücrim[15] için müteellim olduğunuz vaki değil midir? 'Seyyiat, seyyiattan doğar' derler. Emin olunuz her zaman öyle değil. Bazen hasenattan seyyiat ve seyyiattan hasenat doğuyor. İşte benim cürmüm de fenalık şeklinde bir iyiliktir. Efendim, bu dünyada mesutlar var. Bedbahtlar var. Eğer seyyanen herkesi mümkün mertebe aynı hâle yaklaştırmak isterseniz mesutların saadetlerinden lüzumu miktar çalıp bahtsızlara ve o zavallıların meşakından[16] alıp ötekilere hakça taksim etmek[17] lazım gelir. Lüzumundan fazla doyanların adedi ne kadar tahdid [18] edilirse açların miktarı da o nisbette azalır. Emin olunuz Komiser Bey, cinayet-i beşeriyenin çoğunda, bîiştirak ve bîcürüm görünen diğer insanların da mücrimler kadar dahil ve tesirleri vardır. Heyet-i içtimaiyenin güzel çiçekler işlenmiş kanuniyet kanavasına yalnız yüzünden bakmamalı. İstihkar-ı menfaat, bîtaraflık, insaf, hakkaniyet gözüyle inceden inceye onun tersini de tetkik etmelidir ki işlemenin yüzündeki, göz aldatan o imtizac-ı elvanı[19] husule getirebilmek için ipeklerin uçları nerelerden dolaştığı ve şeklin tersinde ne kördüğümler, ne karışıklıklar, ne çirkinlikler, ne kabalık-

12. Su-i efal: fena işler.
13. Münhemik: bir işle çok uğraşan, üstüne düşen.
14. Seyyiat: kötülük.
15. Mücrim: suçlu.
16. Meşak: eziyetler, sıkıntılar.
17. Taksim etmek: bölme, dağıtma.
18. Tahdid: sınırlandırma.
19. İmtizac-ı elvan: renklerin karışması.

lar bulunduğu anlaşılsın. İşte ben sizi insaniyet ve adalet-i hakikiye namına, bu işlemenin tersini görmeye davet ediyorum. Görünüz, işitiniz, düşününüz. Sonra beni istediğiniz adalet zebanisinin eline teslim ediniz."

Gencin hâlindeki galeyan ve sözlerindeki samimiyet komisere tesir etti. Lâkin ciddiyet-i resmiyesini bozmayarak sordu:

"Beni nereye davet ediyorsunuz?"

"Bendehanenize...[20] Tenezzülen birlikte iki şişe bira içmeye..."

Komiserin kaşları birden çatıldı. Karşısındaki bu sinirli genç bir maceraperest, bir cüretkâr, bir nîm-divane olabilirdi. Başkasına ziyafet çekecek kadar bir sia-yı hâl[21] içinde bulunmadığı kıyafetinden anlaşılan böyle bir ahvali meşkûk ve meçhulün bira davetine hemen icabet edemezdi. Buna sıfat-ı resmiyesi de mâniydi. Sertçe bir çehre ile cevap verdi:

"İşret mutadım değildir. Davetinizi kabul edemem. Fakat ne kadar müddet isterseniz burada size hasr-ı zamanla[22] davanızı dinleyebilirim."

Pek intizar etmediği böyle bir cevabın nahoş tesiriyle Nüzhet Ulvi yerinden kalktı. Yürüdü. Niyazkâr ve müteellim bir tavırla komiserin önünde durarak:

"Komiser Beyefendi Hazretleri, bendenizi tanıyamadınız. Fakat hayli zamandan beridir zihniniz bu hakir ile meşgul oluyor."

Komiser, muhatabının yüzüne bu defa daha dikkatle baktı. Kafasında derhâl şafak attı. Bu şeytan genci kaçırmamak için yerinden fırladı. Oda kapısının önünü keserek:

"Anladım" dedi... "Abdal Veli vakası..."

"Evet."

20. Bendehane: benim evim.

21. Sia-yı hâl: eli bol olma durumu, rahatlık.

22. Hasr-ı zaman: vakit ayırma.

"Fakat hakkâk Yakup'a mühr-i Süleyman'ı kazdırtan sünepe bir ihtiyardı?"

"O, kayınpederimdir."

"Demek siz soyca bu işte medhâldarsınız?"[23]

"Hayır, o zavallının bir şeyden haberi yoktur. Ben ona öyle bir şey kazdırtmasını sipariş ettim. Bu mühr-i Süleyman damgasını ne işte kullanacağımı bilmiyordu. O günü Beşiktaş'ta işi varmış. Oradan geçerken hakkâk Yakup'u görmüş. Ona hakkettirmiş."

"Demek bugün buraya teslim olmaya geldiniz?"

"Evet. Lâkin arz ettim ya, bir şartla..."

"Böyle bir meselede mücrim şart dermeyanına salahiyettar[24] mıdır?"

"Hayır, fakat o mücrimi siz yakalamadınız. O kendi ayağıyla geldi. Böyle bir mücrimin vicdanınızdan şefaat beklemeye hakkı olamaz mı? Davamı dinleyiniz. Hükmünüzü sonra veriniz. Kaçmıyorum. Kaçmayacağım. Emin olunuz. Size meskenimi, ailemi haber vereceğim. Bundan sonra her dakika sizin yed-i zaptınızdayım."

"Abdal Veli'ye bu kadar maharetle, velayetle rolü oynatan, istediğini öldüren, istediğini dirilten zattan korkmaya, şüpheye benim hakkım vardır. Şimdi siz bana bir şart teklif ediyorsunuz. Teklifinizi kabul etmezsem ne yapacaksınız?"

Nüzhet Ulvi, kemal-i mutavaatla[25] boynunu bükerek:

"Hiçbir şey yapmayacağım. Teslim oldum. Buyurunuz, hüküm-i nizam, lâzıme-i adalet ne ise icra ediniz..."

"İşte tekrar söylüyorum, ben sizden korkarım. Siz pencereden de kaçar, damdan da firar edebilirsiniz. Size kapı baca olmaz."

"Komiser Bey, ben cani, hırsız, göz bağcı, cin, peri değilim."

---

23. Medhaldâr: bir işte parmağı olan.

24. Salahiyettar: vazifeli.

25. Kemal-i mutavaat: itaat etme olgunluğu.

"Yaptığınız şeyleri ancak gözbağcı, cin peri yapabilir. Tehditnamenizden sonra Hafız İshak Efendi'nin konağından çıkan üç cenazenin, bu üç cinayetinizin hesabını adalete nasıl vereceksiniz? Bu suretle buraya gelip teslim olmanız da ihtimal ki neticesinden akıl ermez şeyler çıkacak bir saniadır."[26]

"Benim ne adalete, ne kendi vicdanıma karşı vermeye medyun olduğum bir hesabım, günahım yoktur. Davamı dinlemeden, beni isticvap etmeden aleyhimde hüküm vermeyiniz. Bazı davalar hükkâm[27] önüne çıkmadan yangın söndürür gibi bastırılmalıdır. İşte bu da öyle... On bir yaşında bikri izale edilmiş bir kızın, kendinden küçük iki yetim kardeşini beslemek fedakârlığıyla bir lezzet-i cinsiye duymaksızın fuhuşa hasr-ı vücut ettiğini mahkeme huzurunda teşhirden insaniyet için ne şeref memûldür?[28] Komiser Beyefendi, defter-i hatıratınızda yegâne kalacak bir vaka karşısındasınız. Müzahrafatı[29] akıtmak için neden kapalı lâğımlar yapıyorlar? Çünkü o levsiyatın[30] açıktan cereyanı enzarı iğrendirir. Sıhhat-i umumiyeyi ifsad eder. Muayıbımızı, rezailimizi, denaetlerimizi[31] saklayan cidarları, duvarları ortadan kaldırırsak insanlığımızdan, kendi kendimizden istikrah ederiz. Değil yalnız cemiyet-i beşeriyeden, en yakın akrabamızdan, hatta kabil olsa kendi nefsimizden gizleyecek adiliklerimiz, fena fiillerimiz vardır. Ben iki masumu kurtarmak için insaniyet gösterdim. Kendimi feda ettim. Şimdi mukabeleten sizden insaniyet bekliyorum. Sonuna kadar davamı dinlemeden aleyhimde bir hüküm vermeyiniz. Her davanın şevahidi,[32] vesaiki[33]

26. Sania: tuzak, hile.
27. Hükkâm: hâkimler.
28. Memûl: umulan.
29. Müzahrafat: atıklar.
30. Levsiyat: pislikler.
31. Denaet: alçaklık.
32. Şevahit: şahitler.
33. Vesaik: vesikalar.

olur. Onları buraya getirmek uyamayacağından lütfen sizin oraya gelmenizi istirham ediyorum."

Delikanlının sözlerinden öyle müessir bir samimiyet feveran ediyordu[34] ki komiser emniyetsizlik gösterdiğine şimdi nedametle başını önüne eğdi. Bir müddet düşündü. Sonra cevap verdi:

"Peki, teklifinizi kabul ediyorum."

Nüzhet Ulvi, makam-ı teşekkürde zabıta memurunun elini öpmek istedi. Fakat komiser el vermedi. Delikanlı minnettarane bir sada ile:

"Şimdi bendenize müsaade buyurunuz. Akşam beşte gelir, zat-ı âlinizi buradan alırım."

"Gideceğimiz yer uzak mı?"

"Hayır, buraya on dakika sürmez."

Komiser gülerek:

"Aradığım keklik bu kadar yakınımda imiş de haberim yok."

"O keklik artık vicdanınızın kapancasına düşmüştür. İstediğiniz anda onu adalet kafesine tıkabilirsiniz."

* * *

O gece Selimpaşa yokuşunda, dört, beş odalı bir evceğizde, fakirane lâkin temiz ve tabiatça tertip edilmiş bir meze sofrasının başında Komiser Şinasi Bey'le Nüzhet Ulvi, karşı karşıya tenha, samimi bir meclis-i sohbet kurmuşlardı.

İlk bira kadehlerini ellerine alınca Nüzhet Ulvi misafiriyle toka ederek:

"İnsaniyetin halâsı şerefine..."

Komiser gülerek:

"Öyle olsun!"

Bardakların yarışır muhteviyatını diktikten sonra ev sahibi:

"Sözüme güldünüz?"

34. Feveran etmek: coşma.

"İnsanların hangi şeyden halâsını temenni ediyorsunuz?"

"Yine insanlardan..."

"Kavi zayıf meselesi..."

"Evet."

"Fakat bu, tabiatta var... Bütün hayvanat arasında şiddetle hüküm-fermâ[35] bir kanun..."

"Öyle ama hayvanların dinleri, peygamberleri, kütüb-i menzileleri,[36] mürettep kanunları, adalet namına mahkemeleri, meşrutiyetleri, müsavat, hürriyet iddiaları yok. Kavi, zayıfa tesadüf edince parçalayıp karnını doyuruyor. Bu kanun-ı tabiatı tashihe uğraşmak budalalığı hiçbir hayvanda görülmüyor. Cemiyet-i beşeriye, zaman-ı teşekkülünden beri birtakım fenalıkların zebunudur. Kanunlar bir kısm-ı kalilin[37] saadetlerini temin nokta-yı nazarından tanzim ediliyor. Çünkü umumun birden refahına ihtimal görülemiyor. İnsanların kısm-ı kesirini[38] hemen hayvanlara yakın ağır, uzun mesai içinde çalıştırıp bunaltmak suretiyle kısm-ı kalil ve güzidesine rahat, refah ve türlü türlü sefahetler temin ediliyor. Kanunların, beşeriyetin bu refahtan bînasip cefakâr kısmının tadil-i meşakına[39] uğraşır gibi görünmesi ustalıklı bir saniadır. Fenalığın en mühim kısmı, daima ipka edilmek[40] suretiyle kanun tanzime çalışıldığı, yani hâkim sınıflar samimi olmadıkları için mesele düzelemiyor. Şimdi gözleri açılan mahkûmlar, hâkimler ile mevkilerini değişmeye uğraşıyorlar... Bakalım iş ne dehşet alacak?"

Nüzhet Ulvi'nin bu sözlerinden çıkacak felsefe ve neticeye intizaren komiser, bilâitiraz merakla dinliyordu. Birer bardak daha bira içtikten sonra hane sahibi devam etti:

35. Hüküm-fermâ: hüküm süren.
36. Kütüb-i menzile: dünyanın kitapları.
37. Kısm-ı kalil: az bölüm.
38. Kısm-ı kesir: çok bölüm.
39. tadil-i meşak: güçlükleri aşma, hafifletme.
40. İpka etmek: erteleme.

"Bendeniz müteehhilim.[41] Biri kız, diğeri oğlan iki çocuğum var. Yani aile babasıyım. Maişetçe kimseye muhtaç olmamakla beraber hasbelzaman dardayım. Muharrirliğe sülûküm pek de kendi arzumla değildir. Bir iş tutmak için sermaye ister. Bir memuriyete girmek için büyük bir hâminin[42] iltiması lâzım. Bende ikisi de yok. Muharrirlik benim gibileri için açık kapıdır. Bu kapıdan ben de daldım. Alâ külli hâl geçiniyordum. Eski mahallemizde kapı bitişik bir komşumuz vardı. Gümrük müstahdemininden Safer Efendi. Bu adam birkaç zaman evvel buradaki küçük evini sattı. Aldığı paranın üzerine bir miktar daha ilavesiyle Sarıgüzel taraflarında daha geniş ve güzel bir mesken edindi. Bu mahallede iken kendisiyle komşu gibi değil, âdeta hısım akraba derecesinde bir samimiyet ve teklifsizlikle görüşürdük. Bu zatın Huriye, Nuriye, Mustafa isminde üç evlâdı vardı. Benimkilerle beraber mektebe giderlerdi. Gece gündüz bizim çocuklar onlarda, onlarınki bizde idi. Birbirinden ayırt etmezdik. Safer Efendi ailesi Sarıgüzel nakl-i hane eyledikten sonra biz de evi değiştirdik. Horhor'dan buraya geldik. Maişet gailesi bizi o derece bunalttı ki evvelden o kadar sıkı fıkı görüşürken mahallelerimiz ayrıldıktan sonra iki aile birbirimizi unuttuk. Safer Efendi vefat etmiş, evleri yanmış. Bir viraneye taşınmışlar. Valideleri de viranede rahmet-i Rahman'a ermiş. Çocuklar sokak ortasında kalmışlar. Bîçare yetimler Horhor'daki evde bizi aramışlar, bulamamışlar. Başka akrabaları da yok. Boyunları bükük Fatih Cami-i Şerifi civarına çekilerek orada kendileri gibi bîmesken,[43] bîkes,[44] tesadüf, zavallılara nasıl bir melce lütfeylerse, kaldırım üzerinde, ağaç kovuğunda, dükkân bodrumunda yatan etfal-i sefile[45] güruhuna karışmışlar.

41. Müteehhil: evlenmiş olan.
42. Hâmi: koruyan, himaye eden.
43. Bîmesken: evsiz.
44. Bîkes: kimsesiz.
45. Etfal-i sefile: fahişelik yapan çocuklar.

Son akrabası olan pederinin vefatıyla sokakta kalmış bîvâye,[46] fakat meslek-i sefalette tecrübe-dîde[47] Emine isminde bir küfeci kızı Safer Efendi zadelere dilenme talim etmiş. Avuç açarak geçinmeyi öğrenmişler, Komiser Beyefendi. Hani ya Belediye? Hani ya insaniyet? Hani ya şefkat-i umumiye? Hani ya harîkzedeler için toplanan ianeler?[48] Üşenmeden yarın akşam o semtleri bir dolaşınız. İstanbul'dan vücutları kaldırılan sefil köpeklerin mevkilerini kimlere terk etmiş olduklarını görürsünüz. Bir gün Fatih taraflarından, yangının, sefaletin, zaruretin, açlığın her adımda bir karşıma çıkan matemli levhalarıyla gözlerim, gönlüm karara karara pür-teessür ve dalgın geçerken önüme soğuktan morarmış, kirli, mini mini bir el uzandı:

'Efendi, çocuklarının başı için bu yetime on paracık..' diyordu.

Yüzüne baktım. Bir paçavra parçasına sarılı, hayatın daha mebadi-i inkişafında, fakat o yaşta avurtları çökmüş, neşesiz, kadit, hazin bir sima... İnsaniyete karşı müşteki, serzenişkâr[49] o küçük siyah gözler muhatabını müteessir etmek için aralık dudaklarının üzerine damla damla hüzün akıtmasını öğrenmiş, o bükük boynun üzerinden bana bakan masum, lâkin büyük bir dilenci kadar celb-i merhamet sanatkârlığını peyda etmiş o gözleri gözlerim hemen ısırdı. Bu küçük dilenciyi ben tanıyordum. Hem de yakından, iyi tanıyordum. Aman Yarabbi, kimdi? Benim öyle sefil bir çocukla ne tanışıklığım olabilirdi? Birdenbire aklıma geldi:

'Nuriye, sen misin?' istifhamıyla haykırdım. Havada ince bir yağmur vardı. Muşambamın kapüşonu başıma geçiriliydi. Yalnız burnumla ağzım görünüyordu. Sesim-

46. Bîvâye: mahrum.
47. Tecrübe-dîde: tecrübeli.
48. İane: yardım.
49. Serzenişkâr: şikâyetçi, sitemli.

den çocuk da beni tanıdı. Utandı, korktu. Soluk yanakları pembeleşti. Titriyordu. Kaçmak istedi. Bileğinden yakaladım. Yok, hayır! Ben dostum Safer Efendi'nin kızı Nuriye'nin eline bir onluk vererek oradan savuşamazdım. O yalnız babasının değil, biraz da benim kızımdı. Kirli yanaklarını okşayarak hemen sordum:

'Hani ya ablan Huriye?'

O, kim bilir ne zamandan beri yüzüne değmemiş bu sıcak dest-i şefkat tesiriyle ağlayarak cevap verdi:

'Burada...'

'Küçük kardeşin Mustafa?'

'Öldü.'

'Nerede öldü?'

'Sokakta.'

'Açlıktan mı?'

'Hem açlıktan, hem de boğmaca öksürüğünden... Ablamla dilendik, küçük kardeşimize aktardan ilaç aldık ama iyi olmadı. Hava rüzgâr ve soğuktu. Yatacak yerimiz yoktu.'

Mustafacık gittiyse bu iki kızı kurtarmak benim için bir vazife-i insaniyeydi. Lâkin ben kendiminkileri yoluyla besleyemiyordum. Bunlara nasıl bakabilecektim? Allah kerim, dedim. Nuriye'ye:

'Haydi, beni Huriye'nin yanına götür.'

Nuriye biraz düşündü. Bu teklifimi kabule bilmem küçücük aklından nasıl mâniler geçiyordu. Parmağını dudaklarına götürdü. Tufûlane bir mülahazadan sonra:

'Peki, arkamdan geliniz' dedi.

Yürüdük. Cami avlusu ve haricinin ne kadar kuytu yerleri, mahfel[50] merdiven altları, medrese, türbe gibi müştemilatın izbe duvar araları varsa hep oraları beraber dolaştık. Huriye'nin niçin böyle gizli yerlerde yurt tuttuğuna ben şaşıyordum. Hayli dolaştık. Kızı bulamadık. Oradan Deveoğlu tarafına, yangın yerlerine indik. Şimdi

50. Mahfel: dernek yeri.

buralardaki baca içlerine, muhterik mescitlerin minare merdivenlerine, arsalarda ağızları açık kalmış mahzenlere birer (birer) bakıyorduk. Huriye'nin niçin buralarda bulunabileceğine gittikçe hayretim artıyordu. Kızın izini oralarda da keşfedemedik. Yine Fatih Cami'ine döndük. Bu sefer helalar tarafına gittik. Hela duvarlarının haricî bir kıvrımında Huriye'ye rast geldik. Keşki gelmeseydik. On altı, on yedi yaşında, gözlerinden yeni bülûğun ateşleri saçılan bir küfeci oğlanı kızı köşeye sıkıştırmış, tecrübe-i cinsiyeye yeni başlamış pek genç bir horoz çırpınmaları ve yılmaz, yorulmaz hamlelerle üzerine saldırıyor. Huriye, var kuvvetiyle bu âşıkane savletleri defe uğraşarak:

'Olmaz, olmaz... Geçen defa da beni aldattın. Para vermedin! Peşin isterim.' diyordu. Bu levha karşısında başım döndü. Maneviyetim bulandı. İnsanlığım sarsıldı. Ahlakımızı düzeltmeye senelerce uğraşır, muvaffak olamayız. Fakat ifsada pek kısa anlar kifayet ediyor. Birincisi için tabiatta güzel misaller, modeller bulmak, sonra onları nefsimize tatbik etmek ne müşküldür. Ve bu ne az semere[51] verir; uzun mesaiye muhtaçtır... İkincisi için her tarafta su-i emsal dopdoludur. Fesat kendi kendine oluyor. İyi ahlak ve terbiye insandan insana zor geçiyor. Lâkin taaffün-i ahlakî[52] ne çabuk bulaşıyor; memleketleri, ırkları berbat ediyor. Bitiriyor. Yumruğumu kaldırdım. Hemen genç horozun üzerine yürüdüm. Bu parasız zamparanın gözü kızmıştı. Yumruğuma meydan okuyarak bana döndü:

'Efendi, sen ne karışıyorsun? Ben bu kızı seviyorum. Biz birbirimize nişanlandık, yakında o benim karım olacak' dedi.

Küfeci oğlanı, bu müdahalemden pek muğber[53] oldu. Ağlıyordu. Ensesine bir şamar patlatarak onu defettim,

51. Semere: verim, netice.
52. Taaffün-i ahlakî: Ahlakî kokuşma.
53. Muğber: küsmüş.

kızı kolundan yakaladım. Şaşırdı, beni birdenbire tanıyamamışken şimdi bildi. Mahcubiyetinden, arından kızardı. Afalladı. Şimdi bu postala, bu küçük sefalet fahişesine ne muamele yapmak lazımdı? Onu dövüp öldürmeli miydim? Yoksa af mı etmeliydim? Onu dövüp öldürmeli miydim? Yoksa af mı etmeliydim? Huriye kumral saçları, iri tahrilli ela gözleriyle maddi manevi o levs[54], o süfliyet[55] içinde yine güzeldi. O anda insanlığım bana:

'Bu iki sefil yavruyu kurtar!' hitabıyla bağırıyordu. Evet, ilk yapılacak şey buydu. Ötesi sonra düşünülecekti. Babalık âmiriyetiyle kızlara bağırdım:

'Haydi bakalım, önüme düşünüz!'

Hiç ses çıkarmadılar. Derhâl emrime itaat ettiler. Birkaç zamandır ülfet etmiş oldukları o hayat-ı sefilenin çekilmez mihnetleri, mahrumiyetleri, ıstırapları yanında belki kendilerine hoş gelen zevkleri de vardı. Böyle sokaklarda sefil, zelil, fakat hür bir hayata alışmış, o serseriliğin tadını tatmış çocukları hanelere alıp da muntazam maişet ve terbiye boyunduruğu altına sokunca memnun olmazlar. Kapısını aralık bulunca kafeslerinden kaçan kuşlar gibi ilk fırsatta firara kadem basarlar... Onları önüme kattım. Semte doğru gidiyorduk. Yürürken derin bir düşünceye daldım. Başıma pek büyük bir dert aldığımı anlıyordum. Sokağın ve tabaka-yı süfliyenin her türlü levs çirkefiyle kirlenmiş, aşılanmış bu iki musabı, deşilmiş bu iki ufuneti evime götürüyordum. Onları harimime sokacaktım. Yaşça hemen onlara yakın nur gibi pak iki masum evladım vardı. Ben haneme kolera, veba ve belki daha müthiş bir şey sokacaktım. Zihnime fenalık geldi. Sokak ortasında durdum. Onlar da durdular. Dimağımı saran dehşetli endişelerden bîhaber, mahzun, mütehayyir,[56] yüzüme bakışıyorlardı. Çehrelerinde öyle bir masu-

54. Levs: pislik.
55. Süfliyet: adilik, bayağılık.
56. Mütehayyir: şaşmış.

miyet, nazarlarında ana baba himayesine öyle bir hazin bir ihtiyaç meali vardı ki bir türlü:

'Haydi çocuklar, nasibin sizi atmış olduğu kâzire[57] dönünüz. Pişman oldum. Sizi himaye edemeyeceğim.' diyemedim. Tekrar:

'Yürüyünüz...' emrini verdim. Yolumuza devam ettik. Eve geldik. Refikama[58] vakayı tekmil fecaatiyle anlattım. Çehresi fena çatıldı. Lâkin o da bu mağdur-ı tali,[59] bu masum bîkesleri kollarından tutup sokağa atamadı. Karı koca bizim yüreklerimiz böyle bir muameleye mütehammil değildi. Bu hayrın sonundan ne felaket çıkarsa çıksın vazife-i insaniyemizi nihayete kadar ifaya karar verdik. Bizim çocuklar, Vefa ile Melek, mektepten geldiler. Safer Efendi zadeleri, bu eski arkadaşlarını o mundar hâlde görünce şaşırdılar. Fakat yine feveranla boyunlarına atılmak istediler. Men ettik. Çünkü ötekiler bitli ve uyuzdular. O zavallılarda maddi manevi sâri her şey vardı. Onlar da temizlenip tamamıyla paklanıncaya kadar öyle taşkın meveddet[60] der-aguşlarına müsaade etmedik. Zevcem onları çabuk tathir[61] ve tedavi etti. İkisini de bizimkilerle beraber mektebe verdik. Refikamın en derin endişesi, Huriye'deki sukut-ı ahlakînin cismen ve zihnen olan derecesini anlamak ve bu kanser üzerinde devamlı bir kal' ameliyesi[62] yapmaktı. Kızcağızı ebeye, tabibe gösterdik. Maalesef, cebir[63] görmüş, bekâreti kalmamış ve hatta uzunca bir istimalden bazı sızıntılar, iltihaplar, taharrüşlerle[64] malûl[65] kalmış olduğunu anladık. Bu nâ-baliğ masum-

57. Kazîr: pislik, pis yer.
58. Refika: eş.
59. Mağdur-ı tali: kader mahkumu, bahtsız.
60. Meveddet: dostluk.
61. Tathir: temizleme, yıkayıp paklama.
62. Kal' ameliyesi: kökünden koparma, halletme.
63. Cebir: zorlama.
64. Taharrüş: tırmalanma.
65. Malûl: illetli, sakat.

cağızın hûn-ı iffetini[66] kimden dava edecektik? Talihsiz kız, heyet-i içtimaiyemiz içinde kadınlık şerefinin mühr-i iftihar ve tasdikinden mahrumiyetin kendisi için ne büyük bir felaket olduğunu bilmiyordu. Zevcem onu ufak ufak isticvaplarla itiraflara davetle şu hakikatlere ermiş:

Karlı, soğuk, uzun kış gecelerinde gökyüzü tavanından başka sığınacak meskenleri, memenleri[67] olmayan irili ufaklı, bâliğ,[68] nâ-baliğ[69] sefil çocuklar cami avlularında kuytu yerler, viranelerde rüzgârlardan mahfuz[70] duvar dipleri, köşeler, baca içleri, mahzenler intihabıyla topladıkları tahta ve kâğıt parçalarından ateş yakarak etrafına dizilip ısınırlar ve sonra o hararetin kenarında yorgansız, yastıksız, nemli topraklara uzanıp uyurlarmış. Ateş sönüp gecenin ayazı artınca ısınmak için birbirlerine sarılmak ihtiyacını duyarlar ve bu sıkı der-aguş anında hariçte sönen ateş kalplerinde parlayarak kızlar, oğlanlara metres olurlarmış. Ana baba muhabbet sıcaklığından mahrum bu sefil sokak evlatlarının başka bir kalpte melce aramaları ve o nîm-üryan[71] erkek, dişi vücutların birbirine şiddetle temaslarından hissiyat-ı cinsiyenin erken uyanması tabii değil mi? Huriye, ilk âşığından baha-yı bekâreti[72] olarak sekiz kuruş mihr-i muaccel[73] aldığını ve pek hoşlanmadığı bu muamelede küçük kardeşlerini beslemek ihtiyacıyla beray-ı ticaret[74] devam ettiğini ve Mustafa'nın hastalığında çok para lazım olduğunu, bütün safvet ve samimiyet-i tufûlânesiyle anlatarak zevcemi ağlatmış."

66. Hûn-ı iffet: namus kanı.
67. Memen: güvenilir yer.
68. Bâliğ: büluğ çağında.
69. Nâ-bâliğ: büluğ çağına ermemiş.
70. Mahfuz: korunan.
71. Nîm-üryan: yarı çıplak.
72. Baha-yı bekâret: bekâretin değeri.
73. Mihr-i muaccel: peşin ödenen nikâh bedeli.
74. Beray-ı ticaret: ticaret için.

Sanki vakayı birinin söylemek, ötekinin dinlemekten hararet-i gariziyeleri[75] arttı. Bardaklarını doldurdular. Birer sigara yaktılar. Komiser Bey:

"Bu meskensizlik sefaleti Galata, Beyoğlu cihetinde çoktur. Yalnız çocuklar değil, büyükler de vardır. Oraya buraya, kuytu yerlere, bodrum merdivenlerine köpekler gibi kıvrılıp kıvrılıp yatarlar. Altları çamurdur. Üstlerine yağmur, kar yağar... Böyle serserileri bir zamanlar toplar, sürerdik. Fakat nereye? Herhalde babalarının çiftliklerine değil... Çok defa aç yatarlar. Lâkin fırsat bulunca çift yatarlar. İnsanlar ve hayvanlar için meyl-i cinsînin icbarı[76] her şeyden kuvvetli, her ihtiyaçtan bîamandır. On on iki yaşında çok fahişe bilirim. Bunlar hep karın doyurmak ihtiyacıyla fuhuşa o kadar erken başlamışlardır."

"Müsaade buyurursanız çocukları çağırayım. Hikâyelerinin bazı kısımlarını kendi malum ve masum ağızlarından dinleyiniz."

Nüzhet Ulvi gitti. Beş dakika sonra arkasında bir sıraya dört çocukla avdet etti. Resm-i takdime başlayarak:

"Safer Efendi zade Huriye Hanım, hemşiresi Nuriye, bendezadeniz Melek ve biraderi Vefa Nüzhet..."

Çocukların hepsi takdim sırasıyla Komiser Bey'le el tutuştuktan sonra karşıda bir sedire dizildiler. Dördünün de yüzleri gözleri, kıyafetleri o kadar temiz ve tavırları terbiyeli idi ki ev sahibesinin o iki uyuz sokak çocuğunu az vakitte kendininkilere benzetmekteki mesai ve muvaffakiyetini takdir etmemek mümkün değildi.

Huriye, on bir yaşında pek güzel bir kızdı. Kendinde büyüyüp küçülmüş hâli vardı. Sefalet ona türlü acılar tattırmakla beraber çocukluğa ait çok zaaf, densizlik ve nakiselerini[77] de tashih etmişti.[78]

---

75. Hararet-i gariziye: normal sıcaklık.
76. İcbar: zorlama.
77. Nakise: kusur, noksanlık.
78. Tashih etmek: düzeltme.

Nüzhet Ulvi:

"Haydi kızım Huriye, sergüzeştinizi muhtasaran beyefendiye anlat" emrini verdi.

Kızcağız pek mahzun bir eda ile başını önüne eğdi. Sonra dalgın nazarını hazırun üzerinde dolaştırdı. Müellim hatıratını toplamaya uğraşır gibi düşündü. Küçük hemşiresi dokuz yaşındaki Nuriye'nin yüzüne baktı. İki yetim, ketm-i teessürde[79] gösterdikleri büyük gayrete rağmen gözlerinden yuvarlanan birkaç iri damlayı zapta kadir olamadılar. Bu öyle ciddi bir hüzün idi ki daha dinlemeden sâmilerin[80] de gözleri sulandı.

Küçük ömrünün bu yeisli hikâyesini Huriye'ye defaatle hikâye ettirmişlerdi. Çok oynadığı bir piyeste maharet peyda eden bir sanatkâr gibi bu feci sergüzeşti nakilde ona meleke gelmişti. Ağır, dalgın, meyus,[81] fakat büyük adam gibi edep, erkân ve selâsetle başladı:

"Efendim, babamla annem kul cinsiydiler. Biri selâmlıkta, öbürü haremde Zülfikar Paşa'nın konağından yetişmişler. Babam annemi çok sevmiş. Paşadan istemiş, fakat Paşa vermemiş. Çünkü kendi almak niyetindeymiş. Annem pek güzel bir kadındı efendim. Sonra babamla gizlice sözbirliği etmişler, konaktan kaçmışlar. Nikâhla birbirini almışlar. Paşa ikisine de gazap etmiş. Bir habbe vermemiş. Babam gümrüğe girmiş, çalışmış. Ev bark düzmüş. Dünyaya biz gelmişiz. Ben (eliyle göstererek), bu Nuriye, ölen en küçük kardeşimiz Mustafacık..."

Mustafacığın ismi anılırken iki hemşire birer ağlama hıçkırığı geçirerek ellerinin tersiyle gözyaşlarını sildiler. Bu ufak matemden sonra Huriye devam etti:

"Babam büyük bir ev aldı. Horhor'dan Sarıgüzel'e taşındık. Bahçemiz güzeldi. Cumbamız, cihannümamız vardı. Bu yeni evimizi ne güzel döşettik efendim. Her

79. Ketm-i teessür: üzüntüyü saklama.

80. Sâmi: dinleyen.

81. Meyus: kederli, ümitsiz.

gelen beğenirdi. Babam her zamandan çok para kazanıyordu. Yiyip içeceğimiz boldu. Biz mektebe gidiyorduk. Birdenbire babama bir hastalık geldi. Durup dururken beti benzi kaçıyor, bayılıyordu. Kalp hastalığı diyorlardı. Annem hekimle gizli gizli konuşup çok ağlıyordu. Bir gün üstü örtülü teskere içinde eve babamızın ölüsünü getirdiler. Gümrükte iş görürken düşmüş, ruh teslim etmiş efendim; babamı yıkadılar; tabuta koydular; hocalar, adamlar geldi. Kapının önünde dua ettiler; aldılar, götürdüler efendim; tabutun arkasından annem haykırdı, haykırdı; bayıldı. Konu komşu toplandı, ayılttılar. Yine bayıldı. Babam mezara gitti, illetini anneme bıraktı. Durup durup şimdi o bayılıyordu efendim; annem hastalandı; döşekten kalkamıyordu, komşu hanımlar nöbetle gelip ona çorba pişiriyorlardı. Bir gün 'Yangın var, bütün İstanbul yanıyor' dediler. Yangın yürüdü, yürüdü; bizim mahalleye kadar geldi; kıpkızıl alevler öyle koşuyorlardı ki, insanlar önlerinden zor kaçıyorlardı; can cana, baş başa idi. Herkes kendi eşyasını kurtarmaya uğraşıyordu; bize hiç bakan yoktu; biz üç çocuk, annemizin yatağı etrafına toplandık; 'Haydi anneciğim, kaçalım. Yanacağız' diye yalvarıyorduk. Annem yine babam için ağlıyordu: 'O öldükten sonra bana hiçbir şeyin lüzumu yok; ev de yansın. Cayır cayır içinde biz de yanıp kurtulalım' diyordu. Mustafacık, anasının boynuna sarıldı: 'Anneciğim, anneciğim... Ben yanmak istemem; pek korkuyorum; haydi kaçalım' diye yalvarıyordu. Annem oğlunun ricasına dayanamadı. Mustafa'yı bağrına bastırdı. 'Sen korkma yavrucuğum, haydi kaçalım' dedi. Mustafacık babama pek benzediği için annem onu çok severdi. Annem döşekten zorla kalktı. Bir yorgana sarıldı. Biz de ellerimize bir iki yastık, keçe parçaları aldık. Bize yakın büyük bir bostan vardı. Herkes oraya kaçıyordu. Biz de onun bir tarafına sığındık. Çok sürmedi, bizim ev çıra gibi tutuştu. Odaların yandığını, duvarda babamın resminin alevlerin içinde kaybolduğunu uzaktan görüyor, çırpına çırpına

ağlıyorduk. Ertesi günü oldu. Bizim yanımızda bir iki kırpıntıdan başka bir şey yoktu. Biz birdenbire fukara olmuştuk efendim. Mustafacık: 'Anne, fukara olmak ne demektir?' diye soruyor, annem: 'Hani ya akşamüstleri bizim kapıyı çalan üstü başı parça parça dilenci baba yok mu? İşte biz şimdi öyle olduk' diyordu.

Yangın gündüz yandı, gece yandı. Ertesi günü oldu, hâlâ yanıyordu. Biz, İstanbul'da hiç ev kalmadı zannettik. Çünkü etrafımız, göz alabildiği kadar virane olmuştu. Yalnız bacalar gözüküyor, her yandan dumanlar tütüyordu. Bilmiyoruz, kaç saat olmuştu; biz hiçbir şey yememiştik; evde babamızın getirdiği pastırmalar, peynirler, tereyağları, kuru üzümler, incirler vardı. Hepsi, hepsi yandı efendim. Mustafacık, 'Karnım aç' diye ağlıyor, annem üzülüyordu. Biz yanımıza hiç para da almamıştık. Üç kardeş bizim küçücük kumbaralarımız vardı. Babam her gün içine para atardı. (İçini çekerek) Onlar da yandı efendim, benim, Nuriye'nin mor tafta bayramlıklarımız, işlemeli pelerinlerimiz, Mustafacığın maren yakalı esvabı,[82] ruganı, potinleri hep... Hep kül oldu efendim. Belediyeden kuru ekmek dağıttılar. Bir parça zeytin verdiler. Biz çok açtık, kapışa kapışa yedik; annem yemedi efendim. Açtı ama içi almıyordu. Üç gün, dört gün, beş gün oldu. Biz hâlâ viranelikteydik. Yangının kızgınlığı gitti. Şimdi donuyorduk. Nereye gidelim efendim? Bir yerimiz yoktu ki. Bazıları camilere, medreselere taşınıyorlardı. Annemizin kımıldanacak hâli yoktu. Hem hasta, hem aç, hem üşüyordu. Zayıfladı görseniz... Bir akşam, üzerine birdenbire fenalık geldi; bizi ayrı ayrı çağırdı; kokladı, öptü. Gözünün yaşları bizim yüzümüze bulaşıyordu. Lakırdısı anlaşılmıyor, sesi böyle incecik, iplik gibi çıkıyordu. Viranelerde daha kadınlar vardı; 'Bana oradan bir komşu çağırınız' dedi; gittik; bildik bilmedik: 'Hanım, annemiz pek hasta, sizi çağırıyor' dedik. Bir kadın geldi; annem

82. Esvab: giyecekler.

onun kulağına bir şeyler söyledi. Hatun mendilini çıkardı; hem annemin, hem de kendisinin gözyaşlarını sildi: 'Ah hanımcığım, elden ne gelir? Benim başımda da var dört tane...' dedi. Bu ne demekti? Biz anlamadık. Kadın gitti; yine geldi; anneme bir ufak kâse çorba getirdi; annem yemedi; bize içirtti; o kadın ara sıra gelip anneme bakıyordu; bilmem kaçıncı gelişiydi; annemin artık benzi kaçmış, kaçmış, sesi kesilmişti. O kadın, ötekilere:

'Hu, yetişiniz... Bu zavallı kadın gidiyor...' diye haykırdı; birkaç kadın daha geldi, annemin etrafına dizildiler. Pamuk buldular; ağzına su damlattılar; annemin vücudu birdenbire birkaç defa kımıldadı. Biz, iyi oldu, kalkıyor sandık. Sonra çok üşüyor gibi dudakları titredi; titredi... Yüzü balmumu gibi oldu. Gözleri aralık kaldı; artık hiç kımıldamadı. Kadınlar annemin çenesine bir mendil bağladılar; başucunda okudular; sonra yorganı yüzüne kadar çektiler; her tarafını örtüp gittiler; Mustafacık 'Anneme ne oldu? Ben koynuna gireceğim' diye ağlıyordu. Başa çıkamadık. Yorganı kaldırdı. Girdi. Annesini öptü, öptü... Biz de sarıldık öptük; annemin yüzü buz gibiydi. Artık o bize sarılmıyor, öpmelerimize hiç cevap vermiyordu. Bize darıldı sandık; ağlaşmaya başladık. Kadınlar gördüler; koştular. Bizi oradan çektiler. Annemizin yanına salıvermiyorlardı. Meğerse annemiz ölmüş. Hiç görmedik. Ölü nasıl olur bilmiyorduk efendim. Sonra babamı koymuş oldukları gibi bir teskere getirdiler, annemizi içine yatırdılar, götürdüler; bir daha görmedik. O, ahirete gitmiş. Oraya gidenlerden ne haber gelirmiş, ne mektup efendim... Biz üç çocuk, sokak ortasında kaldık. Komşularımızın her biri cami içlerine, medreselere, çadırlara, oraya buraya dağıldılar. Bize birkaç gece sıra ile baktılar. Ellerimize yalnız kuru ekmek veriyorlardı. Nihayet:

'Bizim kendi çocuklarımıza bakmaya kudretimiz yok. Bunları belediyeye teslim edelim' dediler.

Belediye neresiydi? Orada bize ne yapacaklardı? Korktuk. Bir sabah erkenden üçümüz Fatih Cami'ine doğru

kaçtık. Orada burada gezindik. Birkaç saat sonra karnımız acıktı; on paramız yoktu; cami meydanlığının bir köşesine çekildik; ağlaşıyorduk. Yanımıza bir dilenci kızı geldi. Lime lime, üstü başı leş gibi kokuyordu. Bize 'Ne ağlıyorsunuz?' dedi. 'Annemiz, babamız öldü. Evimiz yandı. Sokakta kaldık. Karnımız aç, paramız yok' dedim. Güldü. 'Üstünüz başınız tertemiz, hem de yeni... Onları satınız. Kaç gün sizin karnınızı doyurur' dedi. 'Onları satalım da çıplak mı kalalım?' dedim. 'Bunları satar, eskisini alırsınız. Hem giyinirsiniz, hem de size çok para kalır. Kaç gün karnınız doyar..' dedi. 'Biz esvabımızı satmayız' dedik. Kız gitti; öğlen oldu, ikindi oldu; açlıktan bayılıyorduk. Mustafacık çok ağlıyordu. O kız şeytan gibi yine önümüze çıktı; şöyle konuştuk:

O: 'Hâlâ aç mı oturuyorsunuz?'

Ben: 'Evet.'

O: 'Açlıktan öldükten sonra bu güzel esvaplarınız neye yarayacak? Burada her gün açlıktan kaç kişi ölüyor. Geliniz, bakınız işte bir tanesi orada..' dedi.

Gittik baktık, on altı on yedi yaşında delikanlı bir dilenci yere yatmış; yüzü, gözleri annem gibi olmuş, debeleniyordu. Halk, başına birikmiş. Ekmek, para veriyorlardı. Fakat o almıyor, yemiyordu. Biz de öyle olacağız diye korktuk. Kıza sordum:

'Senin adın ne?'

'Emine... Benim de anam babam öldü. Sokakta kaldım... Bir iki defa evlere evlatlığa aldılar.' Fakat hem doyuncaya kadar yiyecek vermiyorlar, hem de dövüyorlar. Kaçtım...

'Bugün esvaplarımızı satalım... O para bittikten sonra ne yaparız?'

'Dilenirsiniz. Böyle güzel yeni esvapla dilenirseniz para vermezler... Hem sen pek güzel kızsın. Delikanlı zenginler sana çok para verirler. Hiç aç kalmazsın. Öteki kardeşlerini de beslersin. Çirkin fukaraya acımıyorlar kardeş...' "

Hikâyesinin bu noktasında Huriye yüzünü iki avucunun içine sakladı. Hıçkıra hıçkıra ağladı...

Dinlerken komiserin teessürden rengi uçuyor, önündeki birayı, mezeleri unutuyor, henüz iki nefes çektiği sigarası bütün kül olup yere dökülüyordu. Hüzünle ev sahibine döndü:

"Hasbelmeslek çok fecayi gördüm. Lâkin bu kadar acıklısını, böyle bir masum ağızdan dinlemedim" dedi.

Huriye hıçkırıklarını teskin[83] ile yine başladı:

"Vakit geçtikçe açlığımız artıyor, dayanılmaz bir raddeye geliyordu. Esvaplarımızı satmaya razı olduk. Emine bizi, Malta Çarşısı diyorlar, oraya götürdü. İçleri konsollar, aynalar, karyolalar, döşemeler, esvaplarla dolu bir dükkâna gittik. Orada kıranta bir adam oturuyordu:

'Salih Efendi, bu çocuklar yangından çıkmışlar. Yiyecekleri yok. Esvaplarını satacaklar' dedi.

Salih Efendi bize dikkatle baktıktan sonra:

'Hırsızlık malı değil ya?'

Emine:

'Hırsızlık değil... Görmüyor musun kendi üstleri. Bunları alacaksın. Daha eskilerini giydireceksin. Üste para vereceksin.'

Bizi dükkânın arkasına götürdüler. Çoraplarımıza, potinlerimize varıncaya kadar soydular. Arkamıza eski entariler, pamukları çıkmış mundar hırkalar giydirdiler. Çıplak ayaklarımıza birer delik şıpıdık geçirdiler. Elimize yırtık yırtık, pis pis, sekiz on tane beşlik kâğıt verdiler.

Onların iki tanesini de Emine çekti aldı. Salih Efendi'nin gözü Mustafacığın yeni külotuyla kazmir[84] paltosundaydı. Çocuk üşür diye onları satmadık efendim. Nuriye ile ben o kıyafetle tamamıyla birer dilenci çocuğu olduk. Emine, 'Haydi şimdi gidelim, beraber dilenelim' dedi. 'Bizim paramız var, dilenmeyiz' dedik. Biz, o para-

83. Teskin: yatıştırma.

84. Kazmir: kaşmir.

yı hiç bitmeyecek kadar çok zannediyorduk. Halbuki üç dört defa peynir ekmek yedik, bitti efendim. O akşam karanlık oldu. Emine bizi camide kuytu mahzen gibi bir yere götürdü: 'Sesinizi çıkarmayınız. Kayyumlar duymasınlar. Sonra bizi kovarlar' dedi. Altımızda kalın halı vardı ama üstümüzde yorganımız yoktu. Birbirimize sokulduk. Oraya sindik. Sabahleyin pek erken kaçtık... Artık paramız kalmamıştı. Dileniyorduk ama pek acemiydik. Yalvara yalvara dilenmesini bilmiyorduk efendim. Yalnız avucumuzu açıp duruyorduk; kimse yüzümüze bakmıyordu; geçip gidiyorlardı. Bir gün yaşlıca, temiz pak, kibar hanımın biri önümde durdu; nazik nazik yüzümü okşaya okşaya yanındaki kadına:

'Baksanıza kardeş. Ne güzel kız. Bir adam evladına benziyor. Yüzü kızararak dileniyor zavallıcağız. Daha yırtılmamış. (Bana hitap ederek) Kızım, seni yanıma evlatlık alsam gelir misin?' dedi.

Ben de:

'Gelirim efendim ama iki kardeşim daha var. Onları da beraber alırsanız..'

Sonra o hanım, yanındakine:

'Ya kardeş... Dilenci bir olsa şekerle beslenir.'

Elime bir ellilik kâğıt vererek yürüdüler.

İki akşam sonra kayyum bizi büzüldüğümüz yerde gördü. Elinde saplı süpürge vardı. Üzerimize yürüdü. Biz önünden kaçarken, yetiştikçe arkamıza yapıştırıyordu. Mustafacık kaçamadı, düştü. İki tokat yedi. Burnu kanadı... Ertesi akşam artık sokakta kalmaya başladık. Dilendiğimiz para bizi beslemiyordu. Kirli kirli ancak beş altı onluk kazanıyorduk. Ekmek peynir pek pahalıydı efendim. Emine bize pazarlardan, zerzevatçılardan soğan, havuç, yemiş çalmasını öğretti. Mahalle aralarında kapıları çalıyorduk. Bize verdikleri taş gibi ekmek kırıntılarına çaldığımız şeyleri katık ediyorduk. Mustafacığın urbalarını çoktan sattık efendim. O da yalınayak başı kabak pis bir dilenci çocuğu oldu. Zavallıcık çalarken

beceremiyor, tutuluyor, fena hâlde dayak yiyordu. Artık virane kovuklarını ev edindik. Oralarda bizim saklı ağzı kırık testilerimiz, çanaklarımız, paslı tenekeciklerden tepsilerimiz, eski hasır, keçe parçalarından şiltelerimiz vardı. Lazım olunca onları çıkarırdık. Elimize geçirebildiğimiz kırıntılarla ateş yakarak oğlan, kız karmakarışık bu kovuklarda yatıyorduk. Hepimiz anasız babasız, hepimiz sefil, çıplak, açtık. Hepimiz giderek daha ahlaksız, arsız, hayâsız oluyorduk. Çünkü birbirimizden hep fena şeyler öğreniyorduk. Dilencilikten kazanamazsak çalıyorduk. Öyle de doymazsak para edebilir nemiz varsa satıyorduk. Evet efendim, bir lokma ekmek için her arı kabul ediyorduk."

Huriye yine yüzünün kızartısını iki avucuyla örterek bir ağlama sağnağı geçirdi. Ağır ağır yine başladı:

"İçimizde öksürmeyen, uyuz olmayan, daha türlü türlü dertlerle hastalanmayan yoktu. Analarımız bizi sokakta doğurmadı efendim. Biz, hep o sefil çocuklar, evlerde dünyaya geldik; ana koynunda büyüdük; vücutlarımız o sefalete tahammül etmiyordu; her gün orada burada ölen bir iki tanemizi tabutlara koyup götürüyorlardı. Çocukluk... Her zarurete razı idik, ölmek istemiyorduk. Mustafacık hastalandı. Öksürüyor, öksürüyor, yüzü kızarıyor, gözleri kan çanağı gibi dışarıya uğruyor, boğuluyor, gidiyor gibi oluyordu. Bir dilenci Sıdıka Nine vardı. Mustafacığı ona götürdüm: 'Anacığım!' dedim. 'Küçük kardeşim, hastalandı, ölüyor. Bir ilaç bilmez misin?' Çocuğu muayene etti: 'Vah zavallı yavrucak, bu daha ana kuzusu, ne de güzel toramancık bir oğlan... Buncağız boğmaca öksürüğü olmuş. Bu hastalık soğukta daha beter olur. Bunu iyi etmek için kapalı bir ev, sıcacık bir oda lazım. Ah bu yoksuzluk yüzünden kaç tane evlat gömdüm. Yüreğim yufkadır, içim götürmez. Kibar insanlar bizi böyle soğuğun, çamurun içinde görüp geçerler. Sanırlar ki bizi Allah taştan yaratmış, her cefaya dayanırız. Hastalık bizim için değildir. Biz her gün büyüğümüz, küçüğümüz sokaklar-

da sürü sürü ölürüz. Bizi ayıran kayıran yok. Rabbim insaf versin onlara... Var mı kızım yirmi otuz kuruşun, bu çocuğa ilaç yapalım?' dedi. O akşam yiyecek almak için bile paramız yoktu. Arkamdan dolaşan bir Bekir vardı: 'Ben sana otuz kuruş bulurum amma bir şartla...' dedi."

Huriye, bu şartın izahını hıçkırıklarının içine kaynatarak devam etti:

"Kabul ettim. Otuz kuruş aldım. Bir manav Hasan vardı. Sıdıka Nine gitti. Ona yalvardı. Dükkânının altındaki bodrumu bir iki gece için bize verdi. Dört, beş ayak merdivenden inerek dolap kapısı gibi küçük, kırık, çarpık bir kapıdan girdikten sonra burası altı toprak, bir çocuk bile ayakta serbest gezinemeyecek kadar tavanı basık penceresiz, kapkaranlık bir yerdi. Sıdıka Nine de bir virane kovuğunda yatıyordu. Yangın yerlerinde yarısı yanmış küçük bir ot minder bularak onu kendine döşek yapmıştı. Bu yanık minderi bodruma taşıdık. Büyücek kırık bir çanağımız vardı. İçine kül doldurduk. Kömürcüden on kuruşa bir okka kömür aldık. Tahta parçaları, dal kırıntıları topladık. Ateş yaktık. Sıdıka Nine gitti, aktardan ilaç aldı. Mustafacığı ot mindere yatırdık. Bodrumun kapısını kapadık. Sokakta kaldığımızdan beri dört tarafı kapalı bir yerde işte o gece yatıyorduk. Orası bize hamam gibi sıcak ve saray gibi şirin geldi. Sıdıka Nine aktardan aldığı otları teneke maşrabasının içinde kaynattı. Onu sıcak sıcak Mustafacığa zorla içirdik. Çünkü boğazından gitmiyordu. Kocakarı, kardeşimin boynuna, göğsüne siyah bulamaç gibi bir şey sürdü. Hep hırkalarımızı çıkardık, ısınsın diye hastacığın üstüne örttük. Sabah oldu. Lâkin Mustafacık iyi olmadı. Daha çok, daha boğuk boğuk öksürüyordu. Bana, Sıdıka Nine'ye 'Beni iyi ediniz' diye yalvarıyordu. Mustafacığın ne ilacı vardı, ne yiyeceği. Otuz kuruş bitti. Beş on para toplamak için Sıdıka Nine, ben, Emine dilenmeye çıktık. Nuriye'yi hasta kardeşinin başında bıraktık. 'Sakın buradan bir yere ayrılma, su isterse çocuğa ver!' dedik. Çünkü sudan başka zaval-

lıya verecek bir şeyimiz yoktu, efendim. Üç dört saat dilendik. Üçümüz ancak on yedi tane on paralık kâğıt toplayabildik. Nuriye koşa koşa, hem de ağlaya ağlaya yanımıza geliyordu. 'Kardeşini niçin yalnız bıraktın?' diye biz ona darılıyorduk. O bize 'Aman koşunuz! Mustafacığa bir şey oldu. Yüzü gözü morardı. Çırpındı, çırpındı; artık kımıldamadı. Yalvardım, yalvardım; bana cevap vermedi. Ağzı aralık duruyor. Gözlerinin yalnız akıyla bakıyor' dedi. Ağlaya ağlaya hep bodruma koştuk. Sıdıka Nine Mustafacığın yattığı ot minder parçasını kapının aydınlığına doğru çekti:

'Vah oğulcuk Mustafa... O gitmiş cennet bahçesine... Kavuştu anacığınıza, babacığınıza. Kurtuldu bizim gibi üşümekten, açlıktan, dilenmekten..' dedi.

Hemen koynundan kirli mendilini çıkardı. Bu küçük ölünün yüzüne örttü."

Huriye, Nuriye, Vefa Nüzhet, Melek, şimdiye kadar bir facia sahnesindeki figüranlar gibi sessiz duran bu dört çocuk, Mustafacığın ölümüne derin derin, göğüs geçire geçire ağlamaya başladılar. Hüzünle dolan masum kalpleri taşıyordu.

Huriye, mendilini gözlerine götüre götüre devam etti:

"Sıdıka Nine, 'Varayım, hükümete haber vereyim, dilenci ölüsünü belediye kaldırır' dedi. Gitti. Çok sürmeden geldi: 'Söyledim, kaldıracaklar' dedi. Bir saat bekledik... Üç dört saat geçti. Akşam oluyordu, kimse gelmedi. Karşımızdaki tütüncü dükkânında duvar saati vardı. Ona bakarak vaktimizi anlıyorduk. Yüzünden mendili açıp açıp Mustafacığı öpüyor, yine kapıyorduk. O bize bakıyor, gülümsüyor gibiydi. Bilmem kaç saat geçti. Akşama doğru dört hamalın sırtında kara muşamba kaplı koca bir tabutla iki efendi geldi. Bodruma eğilerek 'Burada çocuk ölüsü varmış' dediler. İşte burada yatıyor, dedik. O efendilerden biri ot mindere yaklaşarak Mustafacığın yüzünden mendili çekti. Sıdıka Nine'den sordu:

'Bu çocuk neden öldü?'

'Boğmaca öksürüğünden... Aslını sorarsan açlıktan, yoksuzluktan...'

Elindeki kâğıda bir şey yazdıktan sonra:

'Kaldırınız!' dedi.

Tabutun ağzını açtılar. İçinde beyaz kireçlere bulanmış iki çocuk ölüsü daha vardı. Mustafacığı da onların yanına uzattılar. Üzerine daha kireç attılar... Hayatta birbirlerini tanımaz iken ölümün kardeş ettiği bu üç yavrucak yurtsuz kaldıkları bu dünyadan koyun koyuna ahiretteki evlerine gittiler efendim."

* * *

Mustafacığın matemiyle gözyaşları durmayan bu dört çocuğu odadan savdıktan sonra Komiser pür teessür:

"Huriye, sergüzeştini samimi bir hararetle dosdoğru hikâye etti. Kazazede iffetinin en müellim noktalarını bile geçmedi. Söylenebileceği kadar anlattı. Bu samimiyet ve safvet bana çok dokundu. Siz on bir yaşında diyorsunuz ama kız fazla gösteriyor..."

"On bir yaşındadır. Fakat gürbüz çocuktur."

Bu facianın istimaı[85] ikisini de yormuştu. Birer sigara yaktılar. Bilâtekellüm dumanları çekip salıvererek havada dolaşan siyah zikzakları, helezonları seyir ile sanki tâdil-i hüzne uğraşıyorlardı. Nihayet Nüzhet Ulvi ağır ağır dedi ki:

"Bu çocukları sefaletten, ölümden ve ondan daha beter olan çirkef rezailden kurtarmak için Abdal Veli namına o dolandırıcılığı irtikâp ettim.[86] Dünyadaki bütün seyyiat tetkik edilirse yüzde doksan dokuzunun yoksuzluktan ileri geldiği anlaşılır. Bilemem bu işte bana rahman mı, yoksa şeytan mı yardım etti? Hacı Ferhat Efendi'den beş yüz lira kopardım."

85. İstima: dinleme.

86. İrtikâp etmek: kötü bir iş yapma.

Komiser hâlâ sigara dumanlarının helezonlarından gözlerini kurtaramayarak:

"Birader, sana zavallı Abdal Veli'nin kendine kifayetten âciz olan maneviyeti değil, doğrudan doğruya Cenab-ı Hak yardım etmiş diyebilirim. Serveti üç metresine yetişip de artan Methi Bey'in ve dünyalığı ondan fazla olan kayınpederi Hacı Ferhat Efendi'nin avuç avuç nâhak[87] yerlere israf edilen liralarından beş yüz taneciğini böyle bir emr-i hayra sarf etmek için ellerinden koparmak vicdanımca sirkat sayılmaz. Bu bir günah değil, büyük bir sevaptır. Çok zenginlerin kasalarını dolduran servetlerin nerelerden geldiklerini tetkik edersek dağdaki haydutları haklı çıkaracak müessif hâllere tesadüf ederiz. En müthiş hırsızlıklar, kanunun himayesiyle irtikâp olunanlardır. İşte bunun için beşerin hâli durulamıyor. Alev üstünde bir kazan su gibi fıkır fıkır kaynıyor ve kim bilir... Daha kaç zaman bu galeyan devam edecektir?"

"Şimdi, merakınızı mucip olan birkaç noktayı izah edeyim..."

"Birader, bende merak kalmadı. Zihnimi hüzün doldurdu. Kara muşambalı tabuta, diğer iki ölü çocuğun yanına yatırılan Mustafacığın kireçli beyaz vücudu hiç gözümün önünden gitmiyor... Mâhazâ[88] anlatınız, hikâye tamam olsun."

"Pederim merhum zamanından beri ailemizin bir terzisi vardı. Gümüşendaze Niko. Mağazası Mahmutpaşa'da pek meşhurdu. Pederin irtihalinden sonra çok sürmedi. Terzi de vefat etti. Üç oğlu, üç kızı kaldı. Sulumanastır'da ikamet ederler. İşleri bozuldu. Mağazayı idare edemediler. Oğlanlar başka işlere girdiler. Kızlar hizmetçiliğe gitmeye mecbur oldular. Niko ailesiyle ailemiz iyi tanışır. İyi görüşür İyi sevişir...

Niko'nun ortanca kızı Eleni, Hafız İshak Efendi'nin konağında hizmetçidir. Hanede olanı biteni bana anlatır.

87. Nâhak: haksız, beyhude.

88. Mâhazâ: bununla beraber.

Şimdi nakledeceğim şeyler, hep Eleni'den rivayetendir. Hafız İshak Efendi'nin torunu merhume Hadiye'nin dadısı Şehnaz o semtte küçük bir hanede hemşiresiyle ikamet eden arabacı Arif'i severmiş. Konaktan yiyecekten içecekten ne aşırabilirse dostunun evine taşırmış. Arabacı Arif, o aralık mahallede şiddetle hüküm süren İspanyol nezlesine tutulmuş. Şehnaz sirayete asla ehemmiyet vermeyerek kucağında çocukla günde birkaç defa sevgilisini istifsara gitmeden duramazmış. Bir gün hastayı ziyade hararet basmış, konaktan çalıp götürmüş olduğu şurupla şerbet yapmışlar. Çocuk, 'Ben de isterim!' diye tutturmuş. Düşüncesiz cahil Şehnaz, marizden artan birkaç yudum şerbeti aynı bardakla Hadiye'ye içirmiş. Mesmuum[89] olan, Şehnaz'ın bu cahilâne cinayeti üzerine düşündüm. İshak Efendizade Enver Bey'in geçen sene avda soğuk alarak zatürreye tutulduğunu, pek güç kurtulduğunu ve hâlâ tamamıyla ifakat bulamadığını ve zevcesi Sadiye'nin de müzmin bir bronşitten mustarip olduğunu biliyordum. Hadiye, arabacı Arif'in evinden konağa hastalık götürürse sirayet tehlikesine en evvel maruz kalacakların anasıyla babası olduğunu keşfetmek ne keskin bir zekâya ne de keramete muhtaçtır. Bu keşfimden istifade etmek yolunu düşündüm. Hemen o günlerde Sulumanastır'a, Terzi Niko ailesini ziyarete gitmiştim. Ailenin büyük oğlu Mihal ve ortancası Kiryako ile gezine gezine Virancami'ye geldik. Yolda mektep arkadaşlarımdan Ali Rıza'ya tesadüf ettim. Mektepteyken çok sevişirdik. Birkaç sene sınıflardan döndürdü. Zavallı çocuk Samatya posta şubesine müvezzi olmuş. O da boynunda posta çantasıyla bize iltihak etti[90], Abdal Veli'nin makamına kadar geldik."

"Kâfi, zihnimdeki muammanın kilidini açmak için siz elime bir değil, birkaç anahtar verdiniz. Posta muamelesine varıncaya kadar her şey halloldu. Garın kapısındaki

89. Mesmu: işitilme, duyulma.
90. İltihak etmek: katılma.

zebaniler terzinin oğulları Mihal ile Kiryako'ydu, değil mi?"

"Evet, yüzlerine birer iki ve korkunç karnaval yüzlüğü geçirmiştik."

"Eleni vasıtasıyla İshak Efendi'nin komşusu Hacı Ferhat Efendi'nin hanesinde olup bitenleri de bütün haber alıyordunuz."

"Tabii... Hacı Hurşit Efendi'nin hikâyesini, Abdal Veli hakkındaki kavi imanını, Methi Bey'le Nermin Hanım'ın kavgalarını hep günü gününe, aynı aynına öğreniyordum.

"Osman'ın çaktığı kibritin aydınlığıyla garda görünen Huri ile Gılman kimlerdi?

"Terzi Niko'nun küçük oğlu İstefani ile nişanlısı Fotini... Mahallin tenhalığı hasebiyle hep onları o gece beraber almıştım. İki zebani epeyce sarhoştular. Oynadığım bu evliya komedyasının esasından, yani zembile bırakılan şeyin para olduğundan bile haberleri yoktu... Abdal Veli'nin maneviyeti o gece bizi Hurşit Efendi'yle iki hizmetkârı soyan hırsızların taarruzlarından kurtardı. Sirkat garın haylice uzağında vukua geldi. Bizim onlarla katiyen iştirakimiz yoktur. Ben beş yüz lirayı cebime koyup var kuvvetimizi bacaklarımıza vererek oradan savuşurken sârikler o üç zavallıyı soymakla meşguldüler. Öyle adi bir gece haydutluğunda iştirakim olamayacağını ben söylemeden vicdanınız tasdik eder."

"Şüphe yok."

"Hariçten bakılınca bu dolandırıcılık keyfiyeti bir cinayet gibi görünür. Çünkü işin içinde ölenler var. Halbuki, tasni ettiğim bu velayet vakası cereyan etmemiş olaydı ölenler yine öleceklerdi. Ben yalnız tütsü gönderdim. Dahilen[91] kullanılacak ilaç vermedim. İhtarname-i mukaffada tabip celbine ve müdavat-ı tıbbiyeye mesağ[92] gösterdim. Hastalar doktorlar celbedildi. Fen-i tıbbın son

91. Dahilen: içeriden, içten.

92. Mesağ: izin.

tedavi çarelerine tevessülden geri durulmadı. Öldülerse ecelleriyle öldüler. Bu dolandırıcılık bana Abdal'ın velayetinden sânih[93] oldu. Hafız İshak Efendi'nin konağından çıkacağını tahmin ettiğim üç cenazenin isabet-i zuhurunda bana muin[94] olan talihim Hacı Ferhat Efendi'nin konağında beş yüz liraya sigorta ettiğim hayatları kurtarmak lütfunda bulunmadı. İpliğimi pazara çıkardı."

* * *

Ertesi günü Nüzhet Ulvi polis komiserinden şu tezkereyi aldı:

"Azizim;

"Siz, vicdanımca mazur ve mafüvv,[95] lâkin kanun nazarında mahkûmsunuz. Ben o kanunun ahkâmını harfiyen icraya memur, binaenaleyh sizi tevkife mecburum. İki ateş arasında kalan muharib[96] bir asker gibi vazifemle vicdanımın tehditleri ortasına sıkıştım. Vazifeme itaat, vicdanımı dinlemekten ikdamdır.[97] Çünkü maalesef henüz beşeriyet, vicdanların yarattığı kanunlarla idare olunacak kadar ilerlemedi. İlerleyeydi hapishaneler mektep olur, hiçbir kumandan maiyetine vur emrini veremez, insanoğlu silahıyla insan kardeşine nişan alırken kurşunu nereye sıktığını düşünür, evlat-ı beşerin kolları, bacakları, vuranlar ve vurulanlar için de insaniyeten ar olan kelepçelerden, bukağılardan[98] kurtulurdu.

Bugün hasbelvazife,[99] iffetsiz, hırsız, serseri bir kızı tevkife mecbur kaldığım zaman bu zavallının bu durum-

93. Sânih: mübarek iş, iyi fiil.
94. Muin: yardımcı.
95. Mafüvv: bağışlanmış.
96. Muharib: harbeden.
97. İkdam: devamlı çalışma.
98. Bukağı: pranga.
99. Hasbelvazife: görev neticesinde.

da açlıktan hâlet-i neze[100] gelmiş bir kardeşçiği bulunmak ihtimalini düşüneceğim.

Vazifeme sadığım. Fakat vicdanımı da çiğnemek istemem, kanun sizi tevkifimi emrediyor... Vicdanım ıtlakınızı... Her ikisine de hürmetimi göstermek için şimdi makam-ı aidine[101] istifanamemi takdim ediyorum.

Her hükümet adamı benim gibi kanundan aldığı emri menfaatinden ziyade vicdanıyla ölçerek tatbik eylemeyi bilseydi bu kadar uzun müddet ve hâlâ seyyie[102] galip, fazilet mağlup mevkiinde kalmaz, insaniyetin müteşennic[103] yaralarından çoğu iltiyama[104] yüz tutardı."

Sabık Polis Komiseri
Şinasi

Heybeliada, 16 Şubat 1330

100. Hâlet-i nez: can çekişecek durumda olma.
101. Makam-ı aidin: ilgililerin makamı.
102. Seyyie: kötülük.
103. Müteşennic: buruşan.
104. İltiyam: yaranın kapanması, iyileşme.

AYRINTI

Hüseyin Rahmi Gürpınar, Tanzimat, Servet-i Fünun, Meşrutiyet ve Cumhuriyet dönemlerinde eser vermiş bir yazarımızdır. Gürpınar'ın romanlarındaki karakterler toplumun her kesiminden, her yaş grubundan seçilmiştir: İstanbul hanımefendileri, İstanbul beyefendileri, evlatlıklar, öksüz ve yetimler, yoksullar, dadılar, kalfalar, kahyalar, bürokratlar, küçük memurlar, polisler, yazarlar, Mülkiyeliler, hukukçular, askerler, doktorlar, eczacılar, tüccarlar, öğretmenler, din adamları, politikacılar, şairler, müzikseverler, ressamlar, tiyatrocular, sporcular, harp zenginleri, vurguncular, mirasyediler, içgüveyiler, dullar, gayrimeşru çocuklar, dolandırıcılar, dilenciler, eşkıyalar, fahişeler, metresler, muhabbet tellalları, hovardalar, şıpsevdiler, fedakârlar, iffetsizler, namussuzlar, alafranga tipler, dejenere tipler, züppe tipler, dedikoducular, fettanlar, Fransızlar, Rumlar, Ermeniler, Yahudiler, Ruslar, vb. Romanlarda bu karakterler gerçek hayattaki gibi konuşturulurlar. Eğitimlerine uygun söz dağarcıkları, ağız özellikleri, şiveleri, ifade biçimleri, kullandıkları argo sözler yazıya geçirilmiştir...

THG
0223910
HVZ

12 ₺

AYRINTI • TÜRKÇE KLASİK
ISBN: 978-605-314-259-1
9 786053 142591